

ΚΑΛΗΜΕΡΑ

3/2026



ΖΗΤΩ Η 28Η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940!

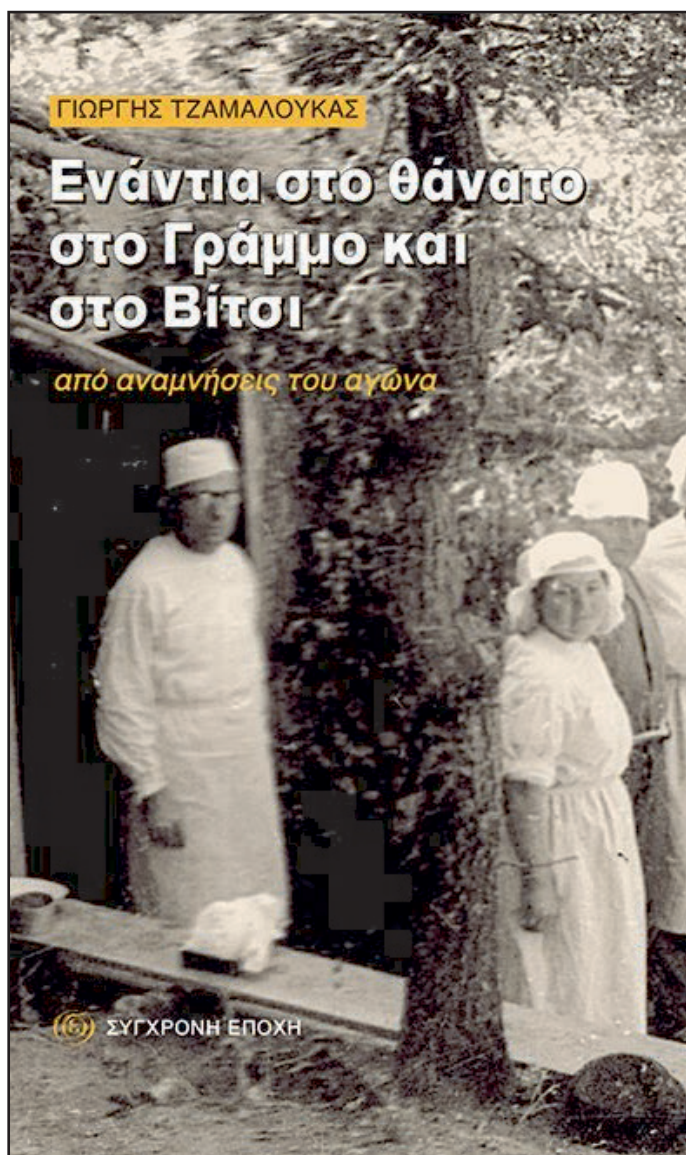
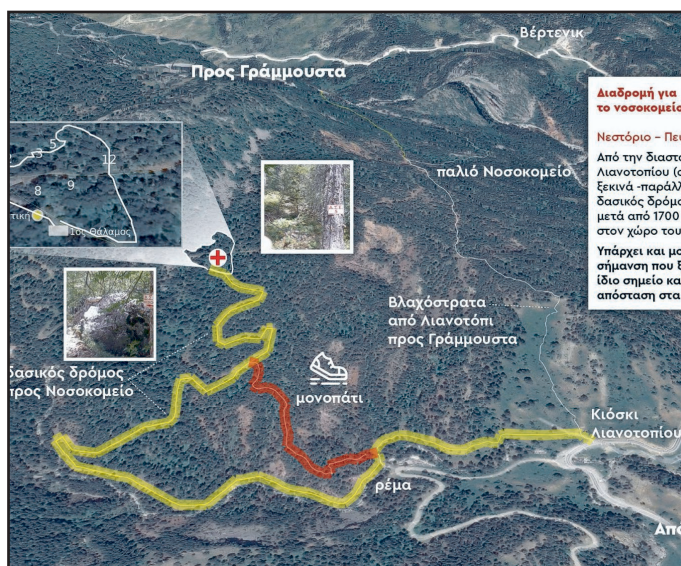


Η Καλημέρα εκδίδεται με την οικονομική υποστήριξη του Υπουργείου
Πολιτισμού της Τσεχίας.
Tento časopis je vydáván za finanční podpory Ministerstva Kultury ČR.



MINISTERSTVO
KULTURY

Νοσοκομεία του ΔΣΕ στα βουνά της Ελλάδας



EDITORIAL

Περιοδική έκδοση της ΕΚ Πράγας

Εκδότης / Vydavatel:
Ελληνική Κοινότητα Πράγας / Řecká obec Praha

Σύνταξη / Redakční rada:
Tassula Zissaki-Healey, Virginia Mprouta,
Michalis Laso, Kateřina Bošková

Αλληλογραφία / Korespondence:
Řecká obec, Vocelova 3, 120 00 Praha 2

facebook/Ελληνική-Κοινότητα-στην-Πράγα

E-mail:
tassula.healey@gmail.com (ΕΚ Πράγας)

Web:
<https://ekprague.com>

Λογαριασμός ΕΚ Πράγας
Česká spořitelna, Praha 1,
č.ú.: 1928830399/0800

Εκτύπωση / Tisk:
GRAFIKSHOP
Bubenská 1477/1, 170 00 Praha 7

Συνδρομή

Beneficiary:
Řecká obec Praha, Vocelova 3, 120 00 Praha 2,
Prague - Czech Republic

Beneficiary Bank:
Česká Spořitelna a.s., Pobočka Praha 1,
Václavské nám. 16, 110 00 Praha 1,
Prague - Czech Republic
IBAN: CZ80 0800 0000 0019 2883 0399
BIC (SWIFT): GIBACZPX



Αγαπητοί Αναγνώστες,

Η Σύνταξη σας εύχεται καλή δύναμη και καλή συνέχεια μετά τις θερινές διακοπές!

Μετά τις διακοπές, συνεχίζουμε με δύναμη, θέληση και αφοσίωση να οργανώνουμε εκδηλώσεις της Κοινότητάς μας.

Σας ενημερώνουμε ότι η Κοινότητά μας συνεχίζει να προσφέρει μαθήματα ελληνικής γλώσσας για μικρούς και μεγάλους. Στα παιδικά τμήματα ήδη έχουν εγγραφεί 40 μικροί μαθητές. Συνεχίζουμε τη λειτουργία των τμημάτων μουσικοκινητικής και παιδαγωγικού θεάτρου και τη διδασκαλία τσεχικής γλώσσας για διάφορα επίπεδα. Το χορευτικό μας συγκρότημα θα έχει και πάλι πρόβες κάθε Παρασκευή από τις 18:00 μέχρι 20:00 η ώρα. Η περιοδική έκδοση της Κοινότητας το «Καλημέρα» θα βγαίνει και πάλι σε 4 τεύχη το χρόνο.

Στο τεύχος 3/2026 δεν θα διαβάσετε για πολλές εκδηλώσεις της Κοινότητάς μας διότι κι εμείς είχαμε διακοπές. Αλλά σας προετοιμάσαμε ένα αρκετά ενδιαφέρον Πρόγραμμα για το τελευταίο τρίμηνο του 2026. Έχουμε προετοιμάσει εκδηλώσεις για την Εβδομάδα της Κύπρου υπό την αιγίδα της Πρεσβείας της Κυπριακής Δημοκρατίας με έκθεση φωτογραφίας του φωτογράφου από τη Λεμεσό, Ανδρέα Δρουσιώτη από 1 Νοεμβρίου μέχρι 7 Νοεμβρίου, 2026 και μία ομιλία για την Κύπρο στις 5 Νοεμβρίου στους χώρους του Σπιτιού Εθνικών Μειονοτήτων, έδρα της Κοινότητας, στην οδό Vocelova 3, Praha 2. Θα γιορτάσουμε επίσημα την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου 1940 στις 14 Νοεμβρίου, και οι καλοί μας μικροί μαθητές θα γιορτάσουν τα Χριστούγεννα και όπως κάθε χρόνο θα μας πούνε τα Κάλαντα. Σας παρουσιάζουμε και τρεις αξιόλογους συμπατριώτες μας, τη Νίκη και το Δημήτρη Ιακωβίδη (κόρη και πατέρας) οι οποίοι οργανώσανε μία θαυμάσια έκθεση θαλάσσιας βιολογίας υπό τον τίτλο «Τα κοχύλια της Μεσογείου» και τον συμπατριώτη μας Παύλο Χαραλαμπίδη από το Μπρνο, ο οποίος φέτος γιόρτασε τα 90 του χρόνια. Του ευχόμαστε να τα εκατοστήσει με καλή υγεία. Η στήλη Από την Ελλάδα για την Ελλάδα αλλάζει σε Ελλάδα και Κύπρος και εκεί θα διαβάσετε κείμενα αφιερωμένα στα 80 χρόνια του ΔΣΕ (1946) και συγκεκριμένα για τους γιατρούς του ΔΣΕ. Αναδημοσιεύουμε ένα ενδιαφέρον άρθρο για τους Πομάκους της οροσειράς της Ροδόπης. Η Δήμητρα Κοζομπόλη γράφει για τη μεγάλη γιορτή του Δεκαπενταύγουστου. Ξεκινάμε τη δημοσίευση μιας σειράς από άρθρα της κύπριας συγγραφέας Βίβιαν Αβρααμίδου-Πλούμπη. Στο τεύχος αυτό δημοσιεύουμε το μέρος Πρώτο. Αναδημοσιεύουμε κι ένα αρκετά ενδιαφέρον άρθρο για μια λιγότερη γνωστή πτυχή της ιστορίας της Κύπρου, για τους Αφροκύπριους.

Με μεγάλη θλίψη σας ενημερώνουμε για το θάνατο του συμπατριώτη μας και μέλους της Κοινότητάς μας, Κώστα Πρωτόπαπα-Κιρίτσα, ο οποίος έφυγε από τη ζωή στα 95 χρόνια. Μας άφησε για πάντα και ο πρώην Πρόεδρος της Ομοσπονδίας των Ελληνικών Κοινοτήτων στην Τσεχία, ο αγαπημένος μας

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Χρήστος Μπιάλας, ο οποίος διετέλεσε πάνω από 20 χρόνια στη θέση αυτή αφιερώνοντας όλο το χρόνο του για τη διατήρηση της ελληνικής ταυτότητας των απογόνων των πολιτικών προσφύγων που ζούνε στην Τσεχία. Τα πιο θερμά συλλυπητήρια στις οικογένειες του

Κώστα και του Χρήστου. Θα σας θυμόμαστε! Αφιερώνουμε κι ένα άρθρο για τον μεγάλο μουσικό μας Λάκη Χαλκιά ο οποίος έφυγε από τη ζωή φέτος.

Ευχαριστούμε τον Νίκο Καλόγερο, γιο και τον εγγονό Οδυσσέα Καλόγερο οι οποίοι προσέφεραν 100 ευρώ στο περιοδικό μας προς τιμή και μνήμη του πατέρα και παππού τους, Καλόγερου Θωμά.
Καλή ανάγνωση! (ΤΖΗ)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚ ΠΡΑΓΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΕΣΒΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΣΕΧΙΑ, ΚΑ ΑΛΙΚΗ ΠΑΣΧΑΛΗ: ΑΞΙΟΤΙΜΗ ΚΥΡΙΑ ΠΡΕΣΒΗ

Εκ μέρους της Ελληνικής Κοινότητας Πράγας, θα ήθελα να σας εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες για την οικονομική ενίσχυση που μας παρείχε το Υπουργείο Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η υποστήριξη αυτή αποτελεί σημαντική συμβολή στο έργο μας και ενισχύει ουσιαστικά τις προσπάθειές μας για

την ενημέρωση για το Κυπριακό Ζήτημα καθώς και για την προώθηση και προβολή του πολιτισμού, της ιστορίας και των παραδόσεων της Κύπρου στον Ελληνισμό και τους πολίτες στην Τσεχική Δημοκρατία μέσω των διαφόρων εκδηλώσεών μας και εκδοτικών δραστηριοτήτων αφιερωμένων στην Κύπρο. Η

οικονομική ενίσχυση μας δίνει δύναμη να συνεχίσουμε με ακόμη μεγαλύτερη αφοσίωση. Παρακαλούμε δεχτείτε την εκτίμησή μας και την ευγνωμοσύνη όλων των μελών μας.
Με εκτίμηση
Τασούλα Ζησάκη-Healey
Πρόεδρος ΕΚ Πράγας

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Το ΔΣ της ΕΚ Πράγας σας ανακοινώνει το Πρόγραμμα εκδηλώσεων που προετοιμάζει η Κοινότητά μας μέχρι τα τέλη Δεκεμβρίου 2026. Οι αναρτήσεις των ανακοινώσεων γίνονται στο **facebook της Κοινότητας (Ελληνική Κοινότητα στην Πράγα)** και στον ιστότοπο της Κοινότητας (**ekprague.com**), μέσω SMS και τηλεφώνου για τα μέλη μας που δεν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο. Δεν στέλνουμε προσωπικές επιστολές!

Πρόγραμμα Οκτωβρίου, Νοεμβρίου και Δεκεμβρίου, 2026

Τέλη Οκτωβρίου: Μετά την εγγραφή online, ξεκινάμε τα μαθήματα των τμημάτων ελληνικής και τσεχικής γλώσσας, της μουσικοκινητικής και του παιδαγωγικού θεάτρου στους χώρους της Κοινότητας, με έδρα το Σπίτι Εθνικών Μειονοτήτων, 3ος όροφος, Vcelova 3, Praha 2.

1 – 7 Νοεμβρίου: Εβδομάδα αφιερωμένη στην Κύπρο, υπό την αιγίδα της Πρεσβείας της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Τσεχία

Την εβδομάδα αυτή θα παρουσιάσουμε την έκθεση φωτογραφίας «Η Αμμόχωστος Σήμερα» του φωτογράφου Ανδρέα Δρουσιώτη από τη Λεμεσό, Κύπρο στο Σπίτι Εθνικών Μειονοτήτων, έδρα της ΕΚ Πράγας, Vcelova 3, Praha 2. Στα εγκαίνια εκτός από την παρουσίαση της έκθεσης από την Πρέσβη της Κύπρου, κα Αλίκη Πασχάλη, θα έχουμε την ευκαιρία να συζητήσουμε με τον ίδιο τον φωτογράφο. Προετοιμάζουμε και ένα σύντομο καλλιτεχνικό πρόγραμμα με κυπριακά τραγούδια. Την ίδια εβδομάδα θα μας μιλήσει για την Τέχνη της Κύπρου η κύρια συγγραφέας Βίβιαν Αβρααμίδου-Πλούμπη από την Αμμόχωστο. Η έκθεση θα είναι ανοιχτή στο κοινό ολόκληρη την εβδομάδα για τους επισκέπτες. Διοργανωτής της εβδομάδας της Κύπρου είναι η Ελληνική Κοινότητα Πράγας.

Το Πρόγραμμα:

- 1 Νοεμβρίου:** Στήνουμε την έκθεση
- 2 Νοεμβρίου:** εγκαίνια της έκθεσης
- 3, 4 Νοεμβρίου:** η έκθεση ανοιχτή στο κοινό
- 5 Νοεμβρίου:** Παρουσίαση της συγγραφέας Βίβιαν Αβρααμίδου-Πλούμπη «Η Τέχνη της Κύπρου» στον εκθεσιακό χώρο, DNM, Vcelova 3, Praha 2
- 6 Νοεμβρίου:** η έκθεση ανοιχτή στο κοινό
- 7 Νοεμβρίου:** Κλείνει η έκθεση
- 14 Νοεμβρίου:** Πρόσκληση για τον εορτασμό της επετείου της 28ης Οκτωβρίου 1940

Η Ελληνική Κοινότητα Πράγας θα γιορτάσει την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου 1940:

στις 14 Νοεμβρίου 2026 στην αίθουσα (είσοδος του εστιατορίου Potrefená husa Na verandách). **Έναρξη:** 18:00 η ώρα. **Διεύθυνση:** F&B Centrum (vchod z restaurace Potrefená husa Na verandách), Nádražní 43/84, Praha 5 – Smíchov. **Είσοδος:** 300 κορώνες, είσοδος ελεύθερη για παιδιά μέχρι 6 ετών και συνταξιούχους άνω των 75 ετών.

Ελληνικό catering από το εστιατόριο YAYAS του Βασίλη Γιαλαουζίδη.

Πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα του καλλιτεχνικού συγκροτήματος 'Ακρόπολις' της ΕΚ Πράγας. Ζωντανή μουσική με την ορχήστρα «Ακρόπολις» της ΕΚ Πράγας. Λαχειοφόρο αγορά. Διασκεδάζουμε μέχρι τις πρωινές ώρες. Οι μικροί μας μαθητές θα γιορτάσουν ξεχωριστά στο Σπίτι Εθνικών Μειονοτήτων.

Δεκέμβριος: Ο μήνας των μικρών μαθητών της Κοινότητας: Χριστουγεννιάτικο Πάρτι και Κάλαντα.

Περιοδικό «Καλημέρα»: τεύχη Καλημέρα 3/2026 και Καλημέρα 4/2026. Μπορείτε να το διαβάσετε και online στον ιστότοπο της Κοινότητας (**ekprague.com**)

Πρόβες του χορευτικού «Ακρόπολις» της Κοινότητας:

κάθε Παρασκευή από 18:00 – 20:00 η ώρα, στους χώρους του Σπιτιού Εθνικών Μειονοτήτων, Vocelova 3, Praha 2.

Έκθεση Φωτογραφίας 'Η Αμμόχωστος Σήμερα' και ο φωτογράφος Ανδρέας Δρουσιώτης όπως σημείωσε ο ίδιος για το Καλημέρα: **Ανδρέας Δρουσιώτης**



Γεννήθηκα στην Λεμεσό στο τέλος της δεκαετίας του '50, το 1958. Στη Λεμεσό έζησα τα παιδικά μου χρόνια όπου τέλειωσα το Λανίτειο Γυμνάσιο το 1976. Μετά την διήχρονη στρατιωτική μου θητεία σπούδασα Ornamental Horticulture and Landscape Design στο Πανεπιστήμιο του Tennessee στις ΗΠΑ. Ασχολήθηκα επίσης με την Οικολογία όσο ήμουν στην Αμερική. Επαγγελματικώς ασχολήθηκα για λίγο με το αντικείμενο των σπουδών μου ενώ τα πιο πολλά χρόνια ασχολήθηκα με την κατασκευή και το εμπόριο τροφίμων. Τον ελεύθερο μου χρόνο από το 1985 τον αφιέρωσα στα οργανωτικά του Σι στην Κύπρο υπηρετώντας σε διάφορα καθήκοντα και οργανωτικές θέσεις σε αθλητικές αποστολές τόσο τοπικά όσο και στο εξωτερικό.

Με την φωτογραφία άρχισα να ασχολούμαι από το δημοτικό σχολείο ενώ εντατικά, από το 2004 και μετά. Έχω συμμετάσχει σε αρκετά σεμινάρια και εργαστήρια στην Κύπρο με τον Jason Escenazi, Αχιλλέα Νάσιο, Ηλία Γεωργιάδη, Μιχάλη Μοσχολιό και άλλους.

Πέραν δυο ατομικών εκθέσεων έχω λάβει μέρος και σε πολλές ομαδικές εκθέσεις στην Κύπρο, σε ορισμένες φιλανθρωπικές εκθέσεις και έχω πάρει και μερικές διακρίσεις σε τοπικούς και διεθνείς διαγωνισμούς.

Τελευταίως έλαβα μέρος σε δυο ομαδικές εκθέσεις στην Πάφο και Λεμεσό υπό

την αιγίδα του Πολιτιστικού Ιδρύματος Πετρίδη που αφορούσε τον κόσμο της Πάφου και υπαίθρου.

Επίσης το 2024 έχω λάβει μέρος σε δυο ομαδικές εκθέσεις υπό την αιγίδα της Φωτογραφικής Εταιρείας Κύπρου στην Αθήνα με θέμα την κατεχόμενη Αμμόχωστο στα πλαίσια της επετείου των 50 χρόνων κατοχής. Η μια ήταν υπό την αιγίδα της Πρεσβείας της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ελλάδα. Στο τεύχος αυτό σας παρουσιάζουμε τους συμπατριώτες μου Νίκη και Δημήτρη Ιακωβίδη, οι οποίοι είχαν μία θαυμάσια έκθεση Θαλάσσιας Βιολογίας Εκτός από τις εκθέσεις έχω παρουσιάσει την δουλειά μου σε φωτογραφικούς ομίλους σε Λευκωσία, Λεμεσό και Πάφο.

Κοινότητας Πράγας, το 'Καλημέρα'.

Πέραν από τις φωτογραφίες του συγχρόνου κόσμου προσπαθώ να συλλέξω και διατηρήσω παλιές φωτογραφίες κυρίως της Λεμεσού. Στην προσπάθεια αυτή ανακαλύπτουμε συνεχώς καινούργια πράγματα για την φωτογραφία και τους πρωτοπόρους φωτογράφους που έδρασαν στο νησί από το 1849 και μετά.

Οι φωτογραφίες μου κυρίως είναι ασπρόμαυρες και προτιμώ τον άνθρωπο και το περιβάλλον του. Σε πολλές περιπτώσεις χρησιμοποιώ φιλμ ακόμη. Τα τελευταία πέντε χρόνια είμαι μέλος του ΔΣ της ΦΕΚ με ειδικά καθήκοντα ως ταμίας.

Αμμόχωστος



«Απαγορευμένη Ζώνη, απαγορεύεται η είσοδος»... (φωτογραφία του Ανδρέα Δρουσιώτη)

Πολλές φωτογραφίες μου έχουν εκτεθεί σε διάφορες τουριστικές σελίδες στο διαδίκτυο όπως επίσης σε δυο τεύχη της περιοδικής έκδοσης της Ελληνικής

Η προσδευτική πόλις του Βαρωσίου όπως λέγαμε στην καθομιλουμένη την Αμμόχωστο είναι το καθαυτό Ελληνικό κομμάτι της πόλης. Το Βαρώσι

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

δημιουργήθηκε στα τέλη του 16ου αιώνα μετά την Οθωμανική κατάκτηση έξω από τα μεσαιωνικά τείχη. Από τότε η πόλις, διάδοχος της Σαλαμίνας, Έγκωμης και Κωνσταντίας προσοδεύει μέχρι τον καταραμένο Ιούλη του 1974. Βομβαρδισμοί και μάχες παίρνουν την θέση των τουριστών, πορτοκαλιών και της δυναμικής οικονομίας του τόπου. Όπως όλη η Κύπρος πλήρωσε

το τίμημα του πολέμου έτσι και το Βαρώσι.

Οι κατακτητές 'εν είδει φιλεύσπλαχνων σωτήρων' μας επιτρέπουν την περιήγηση στους τόπους που γεννηθήκαμε, πηγαίναμε σχολείο, ή παίζαμε παιδιά, ή τρώγαμε παγωτό στο περίπτερο του κυρ Δήμου.

Οι ανοικτοί δυο με τρεις δρόμοι ανάμεσα στα λεηλατημένα και βουβά

κτίρια μας κάνουν απλώς να σιωπούμε μέχρι την επόμενη επίσκεψή μας χωρίς να ξέρουμε αν πρόκειται να ξανάπαμε ως νόμιμοι κάτοικοι του χώρου.

Φωτογραφικά το Βαρώσι έχει αποτυπωθεί από πολλούς καλούς μας φωτογράφους, πολλούς ντόπιους αλλά και ξένους. Οι φωτογραφίες μου είναι μόνο ένα μικρό δείγμα.

ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚ ΠΡΑΓΑΣ- ΤΣΕΧΙΚΑ/ΕΛΛΗΝΙΚΑ, ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2026/27!

Όλες οι πληροφορίες στην φόρμα εγγραφής εδώ: <https://docs.google.com/.../1FAIpQLSdbgVI6Ti.../formResponse>

ZÁPIS do kurzů ŘO Praha pro děti i dospělé na školní rok 2026/27.

Všechny informace v zápisovém formuláři. Těšíme se na vás! Τα μαθήματα ξεκινάνε από τον Οκτώβριο. Kurzy se zahajují v říjnu.

První semestr začíná v týdnu od 28. září 2026. Po prvním semes-

tru navazuje letní semestr. Το πρώτο εξάμηνο ξεκινά την εβδομάδα από 28 Σεπτεμβρίου 2026. Μετά το πρώτο εξάμηνο ακολουθεί το εαρινό εξάμηνο.

Έκθεση Θαλάσσιας Βιολογίας: Τα κοχύλια της Μεσογείου» Louny, 30 Ιουνίου – 13 Σεπτεμβρίου 2026

<https://www.muzeumlouny.cz/musle-stredomori-19749>

Ήταν μία έκθεση η οποία άξιζε να την δούμε όλοι. Η Νίκη Ιακωβίδου επισήμανε:

Πρόκειται για μία εκπαιδευτική έκθεση

Πανεπιστημίου Palacký του Olomouc.

“Εμείς είχαμε την τύχη να μένουμε πάντα κοντά στη θάλασσα, είτε στην Ελλάδα είτε σε άλλες χώρες και έτσι

τα ντοκιμαντέρ του ωκεανογράφου Ζακ Υβ Κουστώ, που τα έδειχνε χρόνια η τηλεόραση και περιμέναμε κάθε Κυριακή το νέο επεισόδιο. Ακόμα έχουμε τις βιντεοκασέτες και πιστεύω τα θυμάμαι απ’ έξω.

Πριν 14 χρόνια εγκατασταθήκαμε στην Περαία της Θεσσαλονίκης, και κάνοντας βόλτες στην ακτή, συνειδητοποιήσαμε ότι ο κόσμος δεν γνωρίζει για τα είδη που συναντάει μία ζωή στη θάλασσα και ούτε στο σχολείο δυστυχώς διδάσκεται κάτι. Αποφασίσαμε να το αλλάξουμε αυτό.

Αρχίζοντας να κάνουμε έναν σύντομο ενημερωτικό οδηγό-φυλλάδιο με 20 είδη θαλάσσιων ασπονδύλων ζώων, φυτών και φυκιών, καταλήξαμε σε μία συλλογή, που έφτιαξε ο πατέρας μου, αποτελούμενη τελικά από 310 είδη όπου περιλαμβάνονται κοχύλια, αστερίες, αχινοί, σπόγγοι αλλά και φύκια και θαλάσσια φυτά όπως η σημαντικότερη Ποσειδωνία.

Εδώ εκτίθεται ένα μέρος της, 80 είδη κογχυλιών. Εγώ έχω φτιάξει τα επιστημονικά-εκπαιδευτικά συνοδευτικά κείμενα.

Σκοπός μας είναι να φέρουμε τον Θαλάσσιο κόσμο πιο κοντά σε όλους.

Η περιήγησή σας στην έκθεση γίνεται ευχάριστη και ανάλαφρη, μέσα από τα



θαλάσσιας βιολογίας που έρχεται από την Θεσσαλονίκη. Οι δημιουργοί της είναι ο **Δημήτριος Ιακωβίδης**, που μεγάλωσε στο Σμυρνή και η κόρη του **Νίκη Ιακωβίδου**, απόφοιτη του Τμήματος Φυσικής Ιστορίας της Παιδαγωγικής Σχολής του

είχαμε την ευκαιρία να παρατηρούμε και να μελετάμε την θαλάσσια ζωή. Ο πατέρας μου φυσιοδίφης από παιδάκι, με μύησε στον συναρπαστικό κόσμο του βυθού και δεν μπορώ να φανταστώ τη ζωή μου χωρίς τη θάλασσα. Μεγάλωσα με τον «Κόσμο του Βυθού»

ποικίλα σχήματα και χρώματα σχεδόν 100 κογχυλιών, ενώ ταυτόχρονα γνωρίζετε τους θαλάσσιους οργανισμούς που τα δημιούργησαν, ως μέρος του σώματός τους, για την προστασία τους. Και γίνεται προφανές, πως ο κάθε μικρός οργανισμός, όσο ασήμαντος κι αν μας φαίνεται οπτικά, είναι ζωτικής σημασίας για το θαλάσσιο οικοσύστημα. Ας μη ξεχνάμε ότι κάθε στοιχείο του οικοσυστήματος αποτελεί ένα κρίκο, ο οποίος αν σπάσει, θα καταρρεύσει όλο το σύστημα.

Ο Θαλής ο Μιλήσιος, ένας απ' τους εφτά σοφούς της αρχαιότητας και πατέρας της Δυτικής Φιλοσοφίας, τόνιζε ότι το νερό είναι η αρχή των πάντων. Σήμερα ξέρουμε ότι η θάλασσα είναι υπεύθυνη για την παραγωγή του 50% του οξυγόνου της Γης, σε αντίθεση με τα δάση του Αμαζονίου που παράγουν μόλις το 6%.

Σήμερα όσο ποτέ άλλοτε είναι επιτακτική η ανάγκη να προστατεύσουμε τη θάλασσά μας.

Αλλά, όπως είπε ο αγαπημένος μας Κουστώ, προστατεύουμε μόνο κάτι που αγαπάμε. ("We only protect what we love" J.Y. Cousteau)

Ίσως η έκθεση αυτή να είναι και για σας μία γνωριμία με τον θαλάσσιο κόσμο και η αρχή μίας μεγάλης αγάπης.

Να επισημάνω ότι :Έχουν συλλεχθεί μόνο κοχύλια που ήταν ήδη κενά, ξεβρασμένα στην ακτή, που σημαίνει ότι

δεν θανατώθηκε κανένας οργανισμός. Τα κείμενα που συνοδεύουν το κάθε είδος έχουν πάντα μία ενδιαφέρων και χρηστική πληροφορία παράλληλα με τον σημαντικό ρόλο που παίζει το καθένα στο θαλάσσιο οικοσύστημα. Ο μοναδικός και πατενταρισμένος τρόπος παρουσίασης της έκθεσης περιλαμβάνει απτικά εκθέματα και λεζάντες σε γραφή Μπρέιλ (Braille).'

Η συμπατριώτισσα μας Νίκη

Γεννήθηκε στη Τσεχία, μεγάλωσε στη Θεσσαλονίκη. Απόφοιτος της Παιδαγωγικής Σχολής του Πανεπιστημίου Palacky (Τσεχία), του τμήματος Φυσικών **Επιστημών**



και **Περιβαλλοντικής Αγωγής**, το πάθος μου είναι η **παρουσίαση της**

Θαλάσσιας Βιολογίας όχι μόνο στους μαθητές και τους σπουδαστές μας, αλλά και στο ευρύ κοινό, είτε αυτό έχει την τύχη να απολαμβάνει την θάλασσα καθημερινά, είτε όχι. Ενώ φοίτησα χρόνια στην Ιατρική του Πανεπιστημίου της Πράγας, το πρώτο μου πτυχίο είναι στη γραφιστική. Δούλεψα για πολλά έτη σε διεθνείς εταιρίες στο reporting λογιστηρίου και έζησα πολλά χρόνια σε διάφορες χώρες του εξωτερικού. Στα 37 μου αποφάσισα ότι δεν χωράει άλλη αναβολή για να ασχοληθώ αποκλειστικά με τη θαλάσσια βιολογία, επέστρεψα στην Ελλάδα για την καθημερινή έρευνα πεδίου και σπούδασα το αντικείμενο

που μελετώ μια ζωή. Ζήστε τα όνειρά σας, ποτέ δεν είναι αργά!

Ο ΣΥΜΠΑΤΡΙΩΤΗΣ ΜΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ



Γεννήθηκα το 1946, σ' ένα χωριό στον νομό Πέλλας, στη Μακεδονία. Ο πρώτος ξεριζωμός της οικογένειάς μου ήταν το 1918-1922, με τη Μικρασιατική Καταστροφή όταν οι γονείς μου ήρθαν στην Ελλάδα. Ήταν ακόμα παιδιά. Εγκαταστάθηκαν στη Μακεδονία. Ο πατέρας μου ήταν από τον Πόντο και η μητέρα μου από τη Σμύρνη.

Τον Μάρτιο του 1948, όταν ήμουν 2 χρονών, η οικογένειά μας ξεριζώθηκε πάλι, λόγω του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα. Εγκατασταθήκαμε στη Τσεχοσλοβακία στην πόλη Σούμπερκ. Οι συνθήκες ζωής που βρήκαμε στη χώρα που μας υποδέχτηκε ήταν έτη φωτός μακριά από της Ελλάδας. Παρόλο που περάσαμε μια πολύ όμορφη ζωή στη Τσεχοσλοβακία

πάντα είχαμε ένα όνειρο μόνο: την επιστροφή στην πατρίδα. Είχε μεγάλες ελληνικές κοινότητες στις πόλεις της Τσεχοσλοβακίας και ήμασταν πολύ δεμένοι. Σπούδασα στη Τεχνική Σχολή των οδικών/αυτοκινητιστικών μεταφορών και δούλεψα στο VOKD και στο ČSAD στο τμήμα της Αυτοκινητιστικής Συγκοινωνίας Εσωτερικού, ως υπεύθυνος μεταφορών. Παντρεύτηκα και απέκτησα 2 κόρες.

Και εμείς, η τρίτη γενιά, όταν επιτράπηκε ο επαναπατρισμός των πολιτικών προσφύγων του εμφυλίου πολέμου, επαναπατριστήκαμε. Το 1980 γυρίσαμε στην Ελλάδα. Δεν τα βρήκαμε τα πράγματα ακριβώς όπως τα φανταζόμασταν και έτσι από το 1981 δούλεψα για 4 χρόνια στη Σαουδική Αραβία. Αφού γύρισα άνοιξα

με επιτυχία δική μου επιχείρηση, αρχικά σε τεχνικό και εμπορικό τομέα και τελικά στον τουρισμό. Πριν να συνταξιοδοτηθώ έκανα στροφή στη ζωή μου και ασχολήθηκα αποκλειστικά με τη θαλάσσια βιολογία, ένα χόμπι που με συντρόφευε όλη μου τη ζωή.

Από το 2014 λοιπόν, μαζί με την κόρη μου Νίκη (Εκπαιδευτικός Φυσικών Επιστημών και Οικολογίας), κάνουμε Εκπαιδευτικές Εκθέσεις Θαλάσσιας Βιολογίας στα Μουσεία της Τσεχίας. Αυτή τη στιγμή, η Έκθεσή μας «Τα Κοχύλια

της Μεσογείου» βρίσκεται σε μία πόλη έξω από την Πράγα (στα Louny), έως τις 13 Σεπτεμβρίου 2026. Ελπίζουμε να μας τιμήσετε με την παρουσία σας.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ ΓΙΟΡΤΑΣΕ ΤΑ 90 ΤΟΥ ΣΤΙΣ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ! ΝΑ ΤΑ ΕΚΑΤΟΣΤΙΣΕΙΣ, ΠΑΥΛΟ, ΜΕ ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ!

θ(Την συνέντευξη την πήρε η εγγονή του Ειρήνη Κορωνάκη. Όλες οι φωτογραφίες είναι της φωτογράφου Ειρήνης Κορωνάκη στη γιορτή με την οικογένεια και φίλους του Παύλου.)



Ο Παύλος γεννήθηκε το 1936 στο Καρπερό Γρεβενών. Στα 4 του έζησε την εισβολή των Ιταλών, στα 5 του την εισβολή και των Γερμανών και Βουλγάρων, στα 8 του την Απελευθέρωση από τους κατακτητές και στα 10 του την αρχή του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα. Στα 12 του βρέθηκε στην Αλβανία και μετά στη Ρουμανία μέχρι τα 18 του και το 1954 επιτέλους με τη ένωση των οικογενειών, ήρθε στην Τσεχοσλοβακία. Η ζωή του δεν ενδιαφέρει και πολύ από τα χιλιάδες παιδιά της Ελλάδας: από μικρά τα μάτια τους είδαν κακουχίες, πολέμους, πείνα, αρρώστιες και βασανιστήρια των γονιών και συγγενών, φυλακές, εξορίες στην περίοδο της Λευκής Τρομοκρατίας μετά την Απελευθέρωση και τελικά, για να σωθούν από τη λαίλαπα του εμφυλίου πολέμου, έζησαν στην αναγκαστική πολιτική προσφυγιά στις Λαϊκές Δημοκρατίες όπου φιλοξενήθηκαν πρώτα τα παιδιά και μετά οι γονείς. Σχεδόν όλο το χωριό Καρπερό πήρε μέρος στην ΕΑΜική Εθνική Αντίσταση και αργότερα στον εμφύλιο πόλεμο στις γραμμές του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας όπως και αρκετοί συγγενείς του Παύλου. Σήμερα ζει στην πόλη Μπρνο. Τον ευχόμαστε να τα εκατοστήσει με καλή υγεία.

Ε: Παππού, τι θυμάσαι από το χωριό σου στην Ελλάδα;

Π: Θα έλεγα ότι τα παιδικά μου χρόνια τα πέρασα στο χωριό μου. Στο Καρπερό οι μισοί ήταν Πόντιοι (πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν μετά την Μικρασιατική Καταστροφή), η δική μου ήταν Πόντιοι πρόσφυγες, και το άλλο μισό του χωριού ήταν Βλάχοι. Θυμάμαι το κρύο το χειμώνα όταν όλοι μας έπρεπε να κρατάμε από ένα ξύλο για να το κουβαλάμε στην εκκλησία όπου κάναμε και τα μαθήματά μας διότι το σχολείο μας στεγάζονταν μέσα στην ίδια την εκκλησία. Είχαμε και γυμνάσιο. Ο παππούς και η γιαγιά μου ήταν πρόσφυγες από τον Πόντο. Ο παππούς μας μάς έλεγε ότι όταν

φύγανε από την Τουρκία, πρώτα πήγανε στην Εύβοια αλλά επειδή η θάλασσα ήταν κοντά, δεν του άρεσε διότι φοβότανε ότι τα παιδιά του θα πνιγότανε. Κι έτσι αποφάσισε να πάει στη Βόρεια Ελλάδα, στο Καρπερό όπου είχε πολλές βαλανιδιές και ο τόπος ήταν καλός για να μπορέσει να έχει γουρουνάκια και γενικά ζώα. Και είπε: Εδώ θα μείνουμε!!!! Κι έτσι όλοι μείνανε στο Καρπερό όπου γεννήθηκα κι εγώ λίγες μέρες μετά τη δικτατορία του Μεταξά, το 1936. Φαίνεται η δική μου γενιά έζησε όλη την τραγική ιστορία της Ελλάδας: Πρώτα η Μικρασιατική Καταστροφή, γίνανε πρόσφυγες από τον Πόντο στην Ελλάδα, μετά δικτατορίες,

πολέμους... και τελικά κι εμείς γίναμε πρόσφυγες, αυτή τη φορά πολιτικοί πρόσφυγες μέχρι το 1975 όταν έπεσε η δικτατορία των συνταγματαρχών, της χούντας, στην πατρίδα μας.

Τέλος πάντων, με μεγάλο κόπο χτίσαμε το σπίτι μας, είχαμε στάβλους για τα ζώα, τα βουβάλια μας που τρεφότανε με βαλανιδιά, είχαμε τα γουρουνάκια μας, είχαμε τα χωράφια μας... και ήρθε ο πόλεμος, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, και το 1940, είχαμε τον ελληνοϊταλικό ενάντια στον Ιταλό, το 1941 και μέχρι το 1944, μέχρι την Απελευθέρωση, ζήσαμε την άγρια και βάρβαρη κατοχή και των Γερμανών και Βουλγάρων εισβολέων. Δεν προλάβανε να χαρούμε την Απελευθέρωση, και το

1945 ζήσαμε και τη βαρβαρότητα της Λευκής Τρομοκρατίας. Ξεκίνησε και ο εμφύλιος το 1946 και έτσι το 1948, εμείς, τα παιδιά αναγκαστήκαμε να φύγουμε από την πατρίδα μας για να σωθούμε από τη λαίλαπα του εμφυλίου πολέμου.

Όταν στην αρχή στο χωριό έρχονταν οι Ιταλοί, μας έλεγαν «piccolo, piccolo, piccolo» και μας έδιναν γλυκά. Ήταν πάρα πολύ καλοί μαζί μας. Όταν όμως νικήθηκαν και προσπαθούσαν να φύγουν από τα μέρη μας, έγιναν θηρία — σκοτώναν, έκαιγαν ό,τι έβρισκαν μπροστά τους! Το ίδιο και οι Γερμανοί, θυμάμαι όταν μας παίρνανε τα ζώα μας, είχαν πάρει και το γουρουνάκι μας. Εγώ έκλαιγα και ένας Γερμανός αφού του είπα γιατί κλαίω, με πήγε στα γουρουνία που είχαν μαζέψει κι εγώ πήρα το δικό μας γουρουνάκι, εάν και θα μπορούσα να πάρω κανένα μεγαλύτερο. Ο μπαμπάς και ο αγαπημένος μου αδερφός, ο Μιχάλης, δύο χρόνια μεγαλύτερός μου, λείπανε από το σπίτι κι εγώ δεν άφησα οι δικοί μου να σφάξουν το γουρουνάκι μας. Ήθελα να είναι παρόντες και ο μπαμπάς και ο Μιχάλης. Και οι Γερμανοί κλέβανε, μας παίρνανε τα ζώα, σκοτώνανε, βασανίζανε...

Θυμάμαι πως από χωριό σε χωριό μας ειδοποιούσανε σφυρίζοντας για να κρυφτούμε από του Ιταλούς. Έτσι κι εμείς φύγαμε στο βουνό μετά από πολλές ώρες περπάτημα. Κρυφτήκαμε στα δάση διότι οι Ιταλοί αποφεύγανε τα δάση και τα βουνά. Μπαίνανε μόνο στα χωριά. Εκεί, στο βουνό, στο δάσος, για να κρυφτούμε κάναμε τα 'σπίτια', τα καταφύγια μας, κάτω από τη γη. Κοιμόμασταν και τρώγαμε στα καταφύγια μας. Ο πατέρας μου με τη μεγάλη μας αδελφή γύρισαν στο χωριό για να φροντίσουν τα βουβάλια. Τα έβαλαν στον κήπο με μια στοίβα από βελανίδια και ευτυχώς, οι Ιταλοί δεν τα είχαν δει. Αλλιώς κι αυτά θα τα σκοτώναν. Στο βουνό μείναμε με τη μάνα μου και την αδερφή μου Λιάννα και τον αδερφό μου Μιχάλη. Η μάνα μου έκλαιγε πάρα πολύ και όλο έλεγε: «Τι θα κάνω με τρία παιδιά μόνη...» Θυμάμαι τη θεία μου να την παρηγορεί: «Μη φοβάσαι, Ελισάβετ, εμείς είμαστε εδώ πέρα. Τίποτα δεν θα γίνει...». Έγινε, όμως, η μάνα μου πέθανε ανάμεσα σε εμάς, τα τρία παιδιά, πριν προλάβει να γυρίσει



ο πατέρας μας με τη μεγάλη μας αδελφή. Όταν γύρισε ο πατέρας μου, τη θάψαμε τη μάνα μου στο βουνό, κάτω από ένα δέντρο.

Προσπαθούσα να αποτυπώσω στο μυαλό μου πώς ήταν το μέρος αυτό, για να το θυμάμαι. Και όταν ξανά πήγα στην Ελλάδα, βρήκα το μέρος που ήταν, αλλά τα δέντρα είχαν μεγαλώσει και δεν ήξερα σε ποιο σημείο ακριβώς ήταν ο τάφος της μητέρας μου. Δεν κατάφερα λοιπόν να βρω ποτέ το ακριβές σημείο.

Ο μπαμπάς μου με τα αδέρφια μου μετά φύγανε όλοι στο βουνό. Έμεινα μόνος. Ήμουν 12 χρονών και τώρα η θεία μου, η Χαρίκλεια, δεν ήθελε να με προσέχει, γιατί είχα ψείρες. Και ο θείος μου λέει στα ποντιακά: «Αδάνια, θα μείνει το παιδί και τέλος». Αυτά γινότανε όταν ξεκίνησε ο εμφύλιος.

Τελικά, το 1948, ήρθε ο πατέρας μου και με πήγε να με δώσει σε ορφανοτροφείο στα Γρεβενά. Δεν με δέχτηκαν διότι ήμουν ορφανός από μάνα και όχι από πατέρα. Ευτυχώς, διότι μετά ήρθαν κάποιοι οργανωμένοι στο ΚΚΕ και μας είπαν ότι όποιος θέλει να στείλει τα παιδιά του στις Λαϊκές Δημοκρατίες, μπορεί να τα εγγράψει και να τα στείλει. Εμείς πήγαμε και δώσαμε τα βουβάλια και ότι είχαμε, ήρθαν οι αντάρτες και μας πήραν κι έτσι ξεκινήσαμε για το πού δεν ξέραμε.

Περνάνε τα σύνορα με την Αλβανία

Το βράδυ περπατούσαμε και την ημέρα κοιμόμασταν, για να μην μας πάρει χαμπάρι ο εχθρός, δηλαδή ο κυβερνητικός στρατός. Περάσαμε

τα σύνορα με την Αλβανία, και τι να δούμε φώτα, πολλά φώτα, κάτι που εμείς δεν γνωρίζαμε και νομίζαμε ότι είναι σαν τις λάμπες που είχαμε στο χωριό και με το 'φου' τις σβήναμε. Αυτές οι 'λάμπες' δεν σβήνανε με το 'φου' κι έτσι νομίζαμε ότι είναι για τους πεθαμένους και είχαμε τρομάξει μέχρι να καταλάβουμε ότι ήταν ηλεκτρικές, κάτι που εμείς στα χωριά μας δεν είχαμε ούτε ξέραμε τι είναι ηλεκτρικό. Μας χωρίσανε ανά οικογένειες. Εγώ όμως αρρώστησα και με πήγαν στο νοσοκομείο όπου δεν ξέρω πόσο καιρό έμεινα. Αλλά όταν βγήκα από το νοσοκομείο, οι άλλοι είχαν ήδη φύγει από την Αλβανία. Έμεινα μόνος μου και δεν ήξερα πού να πάω, τι να κάνω, ούτε τι γλώσσα μιλούσα. Ήμουν 12 χρονών και στην Αλβανία ήμουν σχεδόν εννιά μήνες μόνος μου. Αργότερα έμαθα ότι στην αδερφή μου είχαν πει ότι ήδη είχα φύγει από την Αλβανία και τους περίμενα.

Δεν είχα φαγητό. Έπρεπε να τρώω ό,τι έβρισκα. Αλλά, τέλος πάντων, καλά ήταν. Βρήκα έναν στάβλο, στον οποίο κοιμόμουν. Είχε πορτοκάλια, οπότε έτρωγα πορτοκάλια και έμαθα και τη λέξη «λεϊ» (λεφτά), και έτσι κατάφερα να αγοράζω λίγο ψωμί πότε-πότε... Ευτυχώς, πέρασαν και τα ξαδέρφια μου από την Αλβανία και αφού μάθανε ότι είμαι ακόμα στην Αλβανία μόνος μου, με ψάχνανε και δεν φύγανε μέχρι που να με βρουνε. Με βρήκανε τελικά, μας πήγαν όλους στον παιδικό σταθμό για τα ελληνόπουλα.

Στη Ρουμανία

Από εκεί μας μεταφέραν στην

Γιουγκοσλαβία και μετά με τραίνα, μας πήγανε στην Ρουμανία σε παιδικούς σταθμούς. Μας πλύνανε, μας δώσανε καθαρά ρούχα, μας κουρέψανε και έτσι άρχισε μια πιο ωραία ζωή. Μετά, στη Σινάια, όπου είχαν εγκατασταθεί πολλά παιδιά και τραυματίες μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, αρχίσαμε να μαθαίνουμε τη ρουμάνικη γλώσσα. Μόλις γίναμε 15 χρονών, μας στείλανε να μάθουμε κάποια τέχνη σε τεχνική σχολή διότι όπως μας έλεγαν θα ήταν χρήσιμα επαγγέλματα στην Ελλάδα, π.χ. το επάγγελμα του κλειδαρρά, του τορναδόρου, κ.ά. Εγώ έγινα κλειδαρράς.

Εκεί, είχα καταλάβει τι θα πει πείνα διότι και οι Ρουμανία υπόφερε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ο Ερυθρός Σταυρός μας έδινε κάθε δύο-τρεις μήνες ένα πακέτο με μπισκότα, καραμέλες και διάφορα άλλα τρόφιμα τα οποία εμείς τα τρώγαμε αμέσως. Στην τεχνική σχολή μας δινανε 'μαμαλίγια', ρουμάνικο φαγητό από καλαμποκίσιο αλεύρι και πατάτες, νομίζω. Εκείνα τα χρόνια λοιπόν κατάλαβα πραγματικά τι πάει να πει πείνα.

Το καλοκαίρι κλέβαμε φρούτα και λαχανικά, για να χορτάσουμε έστω και λίγο. Περιμέναμε να έρθουν οι διακοπές όταν μας πήγαιναν στους παιδικούς σταθμούς όπου περνούσαμε πολύ καλά.

Τσεχοσλοβακία/Τσεχία

Ε: Και πώς ήρθες στην Τσεχοσλοβακία;
Π: Όταν τελείωσα την τεχνική σχολή, πήγα για δουλειά, στη Χουνεντόρα, όπου έπαιρνα και κάποια λεφτά. Έφτιαχνα κάποια μηχανήματα, γερανούς, βοηθούσα σε διάφορα επαγγέλματα. Το 1954 ο Ερυθρός Σταυρός και το ΚΚΕ προσπαθούσαν να ενώσουν τις οικογένειες που λόγω του εμφυλίου πολέμου είχαν σκορπιστεί σε διάφορες Λαϊκές Δημοκρατίες. Δώσαμε τα ονόματα των συγγενών μας με τους οποίους επικοινωνήσαν. Οι δικοί μου όλοι βρέθηκαν στην Τσεχοσλοβακία κι έτσι με στείλανε στην Τσεχοσλοβακία.

Με το που ήρθα στην Τσεχοσλοβακία, δεν ήξερα τη γλώσσα, οπότε άρχισα να δουλεύω σε οικοδομές. Κουβαλούσα τούβλα, καρότσια. Μου λέγανε να μην το γεμίζω τόσο πολύ το καρότσι και εγώ νόμιζα ότι μου λένε να το γεμίζω περισσότερο. Ήμουν δουλευταράς και

έτσι δεν έμεινα ποτέ χωρίς δουλειά. Μόλις έμαθα και λίγα τσέχικα πήγα για δουλειά στην εταιρία για γαλακτοκομικά LAKRUM όπου δούλευε ο αδερφός μου και ο γαμπρός μου. Δούλευα σε μηχανήματα όπου πατούσα ένα κουμπί και μετά δεν έκανα τίποτα. Τους είπα ότι εγώ θέλω να μπω στην παραγωγή κι έτσι μου δώσανε δουλειά στην παραγωγή.

Ε: Ποιες ήταν οι πρώτες σου εντυπώσεις από την Τσεχοσλοβακία;

Π: Πάρα πολύ καλές. Πρώτα είχα βρεθεί με τα αδέρφια μου. Ο πατέρας μου είχε παντρευτεί ξανά, τη Σάρα. Εδώ γνώρισα και τη γυναίκα μου, τη Σμαρώ. Τη συνάντησα στην χορωδία της ελληνικής παροικίας του Μπρνο. Παντρευτήκαμε και δημιουργήσαμε μια υπέροχη οικογένεια, με δύο πανέμορφα παιδιά, τον Χαράλαμπο το 1963 και τον Κώστα το 1965. Στην οικογένεια μας στο Καρπερό μιλούσαμε πάντα ελληνικά αλλά κυρίως ποντιακά. Με τη γυναίκα μου και τα παιδιά μιλούσαμε ελληνικά. Τα παιδιά και τα εγγόνια μας δεν ξέρουν ποντιακά.

Ε: Λόγω της αναγκαστικής πολιτικής προσφυγιάς σχεδόν πάνω από 30 χρόνια, ήθελες να επιστρέψεις στην Ελλάδα; Σου έλειπε η πατρίδα;

Π: Εννοείται! Όλοι θέλαμε να γυρίσουμε πίσω στην πατρίδα. Το ελπίζαμε κάθε μέρα. Για εμάς η κατάσταση ήταν πάντα κάπως προσωρινή. Περιμέναμε κάθε μέρα ότι σε λίγο θα ανοίξουν τα σύνορα και θα επιστρέψουμε. Προπαντός, όταν έπεσε η χούντα των συνταγματαρχών το 1974, λέγαμε ότι επιτέλους θα μας επιτραπεί ο επαναπατρισμός. Όλοι ήμασταν έτοιμοι για τον μεγάλο γυρισμό. Εμείς, είχαμε πουλήσει τον κήπο μας, το καμάρι μας, όπου περνούσαμε τον περισσότερο ελεύθερο χρόνο με τα παιδιά μας, εκεί φυτεύαμε τα λαχανικά μας. Προσπαθούσαμε να φυλάξουμε ότι λεφτά μπορούσαμε για να έχουμε κάτι για την καινούργια μας ζωή στην Ελλάδα. Οι περισσότεροι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες στην Τσεχοσλοβακία είχαν ξεκινήσει τον επαναπατρισμό τους. Εμείς, που τόσο θέλαμε να επιστρέψουμε στην Πατρίδα μείναμε διότι τα δύο μας παιδιά, ο Κώστας και ο Χαράλαμπος είχαν ήδη φτιάξει τις δικές τους οικογένειες, τη δική τους ζωή και δεν

ήθελαν να πάνε στην Ελλάδα. Κι έτσι κι εμείς, δεν θέλαμε να φύγουμε χωρίς τα παιδιά μας. Ναι, ο μεγαλύτερος μας φόβος ήταν ο χωρισμός από τα παιδιά μας διότι ξέραμε τι θα πει αυτός ο χωρισμός, τον είχαμε ζήσει και δεν θέλαμε να ξαναζήσουμε αυτά που είχαμε περάσει εμείς: παιδιά χωρίς γονείς και γονείς χωρίς παιδιά.

Και έτσι αποφασίσαμε να μείνουμε και εμείς εδώ. Το να μείνουμε μακριά τους, σίγουρα δεν ήταν καν στις επιλογές μας.

Πρώτη επίσκεψη στην Ελλάδα

Ε: Πότε πήγες για πρώτη φορά στην Ελλάδα και πώς ένιωθες;

Π: Αχ, ανυπομονούσα πάρα πολύ να πάω στην πατρίδα μου, να δω τα μέρη που γεννήθηκα και όπου πέρασα τα παιδικά μου χρόνια, να ξανασυναντήσω τους συγγενείς μου... Ήθελα να ζήσω και πάλι εκεί, αλλά όπως σου είπα, δεν γινότανε αυτό χωρίς τα παιδιά μου. Και το 1975, ήρθε η ώρα, και πήγα επίσκεψη στην πατρίδα μου την οποία αναγκάστηκα να εγκαταλείψω το 1948. Ήταν μεγάλη η συγκίνησή μου.

Όταν έφτασα στα σύνορα, με ρώτησαν πού θα πάμε, επειδή ερχόμασταν από κομμουνιστικό κράτος και μας ελέγχανε. Οπότε έπρεπε να δηλώσουμε πού θα κινούμαστε. Και το ελέγχανε κιόλας σταδιακά. Αυτό κάπως ήταν και καλό διότι πολλές φορές μας περίμενε η αστυνομία.

Και μας βοηθούσαν κιόλας όταν ψάχναμε δρόμους ή χρειάζομασταν βοήθεια σε κάτι.

Ναι, είδα όλους τους συγγενείς μου. Ένωσα σαν στο σπίτι μου. Πήγα, γύρισα στο χωριό μου, το Καρπερό. Βρέθηκα με τους συμμαθητές μου από το Δημοτικό. Όλοι προσφερθήκανε να με πάνε στα μέρη που ήθελα. Πήγα στα βουνά, στα δάση, εκεί που κρυβόμασταν από τους Ιταλούς και Γερμανούς κατακτητές. Προσπαθούσα να βρω το σημείο όπου είχαμε θάψει τη μάνα μου. Ήταν δύσκολο να το αναγνωρίσω διότι τα δέντρα ήταν πια πάρα πολύ ψηλά. Θυμήθηκα τα αλώνια, εκεί είχε ένα μεγάλο δέντρο, αλλά μια αστραπή το είχε ξεριζώσει. Μπήκα στο πατρικό μου σπίτι, ήθελα να δω τον στάβλο με τα βελανίδια, αλλά όλα είχαν καεί μαζί και με το ότι είχαμε μέσα στο σπίτι. Όλα αυτά τα 30 χρόνια είχαν αλλάξει πολλά πράγματα... Δάκρυσα, συγκινήθηκα,

πόνεσα, αλλά ήταν το σπίτι μου και πάντα αυτό θα είναι το σπίτι μου.

Ε: Τι σου άρεσε και τι δεν σου άρεσε όταν πήγες στην Ελλάδα;

Π: Όλα! Όλα μου άρεσαν! Τα πάντα ήταν τόσο όμορφα. Μνημεία, ιστορικά μέρη — τα είδαμε όλα. Γνωρίσαμε και την οικογένειά μας στη Θεσσαλονίκη. Ένωσα πραγματικά στο σπίτι μου. Όπου είχαμε συγγενείς, πήγαμε να τους δούμε. Χαλκιδική, Εύβοια, Αθήνα, Γρεβενά, Πελοπόννησο... και έτσι είδαμε και όλη την Ελλάδα. Στα μαγαζιά είχαν πάρα πολλά πράγματα, τα οποία δεν τα βρίσκαμε στην Τσεχοσλοβακία.

Ε, υπήρχαν και μερικά πράγματα που με ενοχλούσαν προπαντός τα σκουπίδια και η έλλειψη καθαριότητας, δεν ήταν αυτό που είχαμε συνηθίσει στην Τσεχοσλοβακία να μη πετάμε τα σκουπίδια όπου βρούμε, να κρατάμε τους δημόσιους χώρους καθαρούς,

χώρους του νοσοκομείου, είτε είναι μέσα στα κτήρια είτε είναι έξω στους κήπους του νοσοκομείου. Πρώτη φορά το είδα αυτό, και, η αλήθεια είναι, πως ήταν τελείως διαφορετικό από την Τσεχοσλοβακία. Αλλά πέρα από αυτή την εμπειρία, πραγματικά τα πάντα μου άρεσαν στην πατρίδα μου.

Μετά το 1989

Ε: Έμεινες με την οικογένειά σου στην Τσεχοσλοβακία/Τσεχία. Άλλαξε κάτι στη ζωή σου μετά τις αλλαγές του συστήματος το 1989;

Π: Δεν είναι εύκολη η ερώτηση. Αρκετά πράγματα ήταν καλύτερα πριν το 1989. Αλλά ήταν πιο δύσκολα να πάμε στην Ελλάδα. Προπαντός, δεν είχαμε αυτή την ευκαιρία που έχουμε σήμερα ως πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή να πηγαίνουμε ελεύθερα στην Ελλάδα, χωρίς βίζες, εγκρίσεις, το να δηλώνεις στις ελληνικές αρχές που θα πας, ποιον έχεις εκεί, κλπ., δηλαδή

γινόταν με μεγάλες δυσκολίες πριν να μπει η Τσεχία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τώρα είναι όλα πολύ πιο εύκολα: πηγαίνεις όταν θέλεις και όπου θέλεις, βλέπεις τους συγγενείς σου χωρίς να χρειάζεται να δίνεις αναφορά στις αστυνομικές αρχές.

Είχαμε δικό μας σπίτι, στην αρχή ένα μόνο δωμάτιο, αλλά σύντομα, μας δώσανε ένα καλό σπίτι, όλα δωρεάν ήταν, από το κράτος. Όλοι είχαμε στέγη, δουλειές, δωρεάν πρόσβαση στα νοσοκομεία, η υγεία μας ήταν δωρεάν, δεν πληρώναμε τίποτα. Δύσκολα βρίσκαμε φρούτα, π.χ. όπως μπανάνες, είτε καλό κρέας (εάν είχες γνωστούς, έβρισκες, βέβαια).

Αλλά τι γίνεται τώρα, θα έλεγα ότι τώρα επικρατεί ένα μεγάλο χάος. Πριν, όταν σε προσλαμβάνανε σε κάποια θέση εργασίας, αμέσως σου δίνανε και σπίτι. Σήμερα, τι γίνεται, τα σπίτια για τους θνητούς είναι απλησίαστα, να μη πω ότι



Όλη η μεγάλη οικογένεια του Παύλου και με τη φωτογραφία του αείμνηστου γιού του Χαράλαμπου...

κλπ. Επίσης, μου έκανε εντύπωση όταν αρρώστησε ο γιος μου, ο Χαράλαμπος, και τον πήγαμε στο νοσοκομείο, έπαθα σοκ, όλοι φορούσαν τα παπούτσια τους και κάπνιζαν μέσα στους θαλάμους των αρρώστων. Εδώ φοράμε παντούφλες και το κάπνισμα απαγορεύεται αυστηρά σε όλους τους

δεν ήταν εύκολη η διαδικασία για να πάρεις την έγκριση να επισκεφτείς την πατρίδα σου. Κι εγώ ήθελα να πάω παντού, να δω όλους τους συγγενείς μου, τα παιδιά μου να γνωρίσουν την οικογένειά μας, τους συγγενείς μας, να γνωρίσουν την πατρίδα τους, να έχουν επαφή με την πατρίδα τους. Όλα αυτά

οι νέοι δύσκολα μπορούν να αγοράσουν έστω και ένα μικρό διαμέρισμα. Και να μη μιλάμε για τα νοίκια. Υπάρχει ανεργία, κάτι που πριν δεν γνωρίζαμε το τι θα πει ανεργία. Η ζωή μας ήταν πιο απλή, είχα την οικογένειά μου και δεν μου έλειπε τίποτα. Έτσι, τα παιδιά μου μεγάλωσαν, γίνανε παλικάρια,

κάνανε οικογένειες και δικά τους παιδιά. Το σπίτι μας γέμισε εγγόνια, η ζωή μου χάρισε τρεις εγγονές τότε, και τώρα άλλα δύο εγγόνια. Έχω ήδη και τέσσερα δισέγγονα. Και για μένα δεν υπάρχει μεγαλύτερη χαρά από την οικογένειά μου και το γεγονός ότι όλοι είμαστε μαζί!

Το 2021 όμως χάραξε στην καρδιά μου τη μεγαλύτερη πληγή. Έχασα το γιο μου, τον Χαράλαμπο, στην πανδημία του Κόβιντ και ήταν μόνο 58 χρονών. Ο γιος μου έχασε τη μάχη του και η οικογένειά μας από τότε δεν είναι ποτέ ξανά η ίδια...

Πάντα ζούσα και ζω μόνο για την οικογένειά μου. Μου λείπει το παιδί μου κάθε μέρα. Δεν περνάει ούτε ένα λεπτό χωρίς να τον σκέφτομαι, χωρίς να κρατάω τη φωτογραφία του, χωρίς να τον κλαίω. Κουβαλούσα τη φωτογραφία του και στα γενέθλια μου, στην αγκαλιά μου... Και ο πόνος ήταν ακόμα πιο βαρύς που εγώ, ο πατέρας του έφτασα τα 90 και ο γιόκας μου έφυγε στα 58 του. Ναι, άλλαξε η ζωή μου από τότε που έχασα το γιόκα μου...

Το Καρπερό Γρεβενών

Παλαιότερα το χωριό Καρπερό ονομαζόταν Δημηνίτσα. Σύμφωνα με μία εκδοχή, Δημηνίτσα σημαίνει “δεμένο χωριό”. Τα πρώτα χρόνια τα σπίτια ήταν χτισμένα μακριά το ένα από το άλλο, οι χωριανοί όμως αποφάσισαν για λόγους ασφαλείας να χτίσουν τα σπίτια τους το ένα κοντά στο άλλο. Αυτό αποτέλεσε την αρχική μορφή του σημερινού χωριού.

Το χωριό μετονομάστηκε από Δημηνίτσα σε Καρπερό το 1927. Αυτό συνέβη διότι η κυβερνητική πολιτική είχε σκοπό να τονωθεί η εθνική συνείδηση των Ελλήνων.

Το Καρπερό βρίσκεται στο μέσο ενός ξέφωτου καρποφόρου κάμπου, έχοντας βόρεια την τοξοειδή κοίτη του Αλιάκμονα, νότια το μεγάλο ρέμα της Σιούτσας που με τα παρακλάδια του χύνεται στον Αλιάκμονα, αφού διαγράφει πρώτα ένα μεγάλο χαλκίστρωτο τόξο ανάμεσα σε αραιά δέντρα βελανιδιάς και λίγα πλατάνια. Σε κοντινή απόσταση από τον κάμπο του Καρπερού ανατολικά βρίσκεται η κορυφή Βουνάσα που με τα 1.615 μέτρα της είναι η ψηλότερη του συγκροτήματος των Καμβουνίων ορών.

Το Καρπερό απέχει 35 χιλιόμετρα από τα Γρεβενά, 23 από τη Δεσκάτη και 40 από την Καλαμπάκα. Η απόσταση από τα γύρω χωριά είναι: Καρπερό - Τρίκοικιά 12χλμ, Καρπερό - Τριφύλλι 9 χλμ, Καρπερό - Κατάκαλη 7 χλμ και Καρπερό - Δήμητρα 3 χλμ.

Ο ποταμός Αλιάκμονας περνά 1 χλμ βόρεια του Καρπερού, ενώ 2 χλμ πιο πάνω υπάρχει τεχνητή λίμνη που σχηματίστηκε εξαιτίας του φράγματος που φτιάχτηκε εκεί για αρδευτικούς λόγους. Βόρεια του Καρπερού προς το Φελλί εκτείνεται δάσος βελανιδιάς, ενώ δίπλα στη Δήμητρα υπάρχει πάρκο αναψυχής (30 στρ.) διαμορφωμένο από τον Πολιτιστικό Σύλλογο του οικισμού σε συνεργασία με το Δασαρχείο Γρεβενών. Επίσης, εξωραϊσμένος από το Δασαρχείο χώρος υπάρχει 2 χλμ νότια της Δήμητρας, όπου οι κάτοικοι της περιοχής γιορτάζουν την Πρωτομαγιά. Αξιόλογο θρησκευτικό μνημείο αποτελεί η εκκλησία του Αγ. Αθανασίου, Παμμεγιστών Ταξιάρχων, Αγ. Τριάδας. Κάθε χρόνο στις 16-19/8 επίσης στο Καρπερό διεξάγεται εμποροπανήγυρη, όπου στήνονται παράγκες από μικροπωλητές και καταστηματαρχές.

Ιστορικά γεγονότα

Μετά την τραγωδία της Μικράς Ασίας, με την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης το 1924, πραγματοποιήθηκε ανταλλαγή των πληθυσμών και το χωριό κατοικήθηκε από 100 περίπου προσφυγικές οικογένειες που ήρθαν από τον Πόντο και συγκεκριμένα από το χωριό Catma της Τουρκίας (300 χιλιόμετρα ανατολικά της Άγκυρας). Οι περισσότεροι ασχολήθηκαν με τη γεωργία και κτηνοτροφία.

Την περίοδο του ελληνοϊταλικού πολέμου και της κατοχής στο Καρπερό δοκιμάστηκε σκληρά. Οι κάτοικοί του, όσοι από αυτούς ήταν στρατεύσιμοι, έδωσαν παρόν, πολεμώντας στο ελληνοαλβανικό μέτωπο. Με την πτώση του μετώπου αρχίζουν και τα δεινά για το χωριό: εμπρησμός του οικισμού, βασανιστήρια, μαστιγώσεις των κατοίκων και φυλακίσεις τους. Η Πρώτη επιδρομή ιταλικών στρατευμάτων σημειώθηκε στις 3 Αυγούστου του 1941. Ένας ιταλικός λόχος φασιστών καραμπινιέρων ανάγκασε όλους τους άντρες του χωριού άνω των 18, μαζί με τον παπά και τον πρόεδρο της κοινότητας

να συγκεντρωθούν στο προαύλιο της εκκλησίας. Τους ζητήθηκε να παραδώσουν τα όπλα που φύλαγαν στα σπίτια τους. Οι Ιταλοί αντιμετώπιζοντας όμως την άρνηση των κατοίκων, τους βασάνισαν, σκότωσαν μερικούς και τους υπόλοιπους τους έκλεισαν φυλακή. Η δεύτερη επιδρομή λαμβάνει χώρα στις 23 Φεβρουαρίου του 1943, όπου έφιππα ιταλικά στρατεύματα εισήλθαν στο Καρπερό προκαλώντας εμπρησμό και λεηλασία. Κάηκαν όλα τα σπίτια, περί τα 150 με 160. Για 4 ημέρες πυκνός καπνός υψωνόταν δηλώνοντας την ανυπολόγιστη καταστροφή. Έκτοτε, οι κάτοικοι του χωριού κατέφυγαν για ασφάλεια στα πυκνά δάση της περιοχής όποτε υπήρχε φόβος για γερμανοϊταλικές επιδρομές. Η τελευταία επιδρομή εκδηλώθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 1944, αυτή τη φορά από τα κατοχικά γερμανικά στρατεύματα τα οποία ερχόμενα από Κοζάνη και καταλαμβάνοντας τη Δήμητρα, προχωρούν και καταλαμβάνουν το Καρπερό. Στο χωριό όμως υπήρξε ομάδα οργανωμένη στο Εφεδρικό ΕΛΑΣ η οποία παρατάχθηκε στο δυτικό μέρος του χωριού, και έβαλε κατά των Γερμανών. Η μάχη κράτησε μία ώρα. Λόγω της γερμανικής στρατιωτικής υπεροχής, το αντάρτικο σώμα υποχώρησε ενώ οι Γερμανοί έκαψαν το χωριό για δεύτερη φορά. Στα χρόνια του εμφυλίου πολέμου που ακολουθούν αρκετοί κάτοικοι αναζητώντας ασφάλεια εγκαταλείπουν το χωριό και καταφεύγουν σε γειτονικές πόλεις όπως Γρεβενά, Αγιοφύλλο, Δεσκάτη, Καλαμπάκα, Τρίκαλα και Βόλο. (Σημ. Καλημέρα: Άλλοι προσχώρησαν στις γραμμές του ΔΣΕ και με την υποχώρηση του ΔΣΕ διέφυγαν στις Λαϊκές Δημοκρατίες και τη Σοβιετική Ένωση). (Πηγή: Βικιπαίδεια)

Πεσόντες από το χωριό Καρπερό συγγενείς του Παύλου:

Χαραλαμπίδης Γιάννης από το Καρπερό (Δημηνίτσα) Γρεβενών, αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης, πέθανε σε φυλακή του μεταβαρβαζιανού καθεστώτος.

Χαραλαμπίδης Δημήτρης του Γιώργου και της Ελένης, από το Καρπερό Γρεβενών. Μαχητής της 16ης Ταξιαρχίας του ΔΣΕ. Σκοτώθηκε στις 4 Αυγούστου 1948 στο ύψωμα Τραπεζοειδές Ταμπουριού-Γράμμων.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΙΑΚΩΒΙΔΗ

Στην Τασούλα Ζησάκη-Healey

‘Παρόλο που περάσαμε μια πολύ όμορφη ζωή στη Τσεχοσλοβακία πάντα είχαμε ένα όνειρο μόνο: την επιστροφή στην πατρίδα.’



Ο Δημήτρης γεννήθηκε το 1946 σε χωριό στον νομό Πέλλας, Μακεδονίας. Οι παππούδες και οι γιαγιάδες του καθώς και οι γονείς του, τότε ακόμα μικρά παιδιά, ήταν πρόσφυγες από τη Μικρασιατική Καταστροφή (1918-1922). Ο πατέρας του ήταν από τον Πόντο ενώ η μητέρα του από τη Σμύρνη.

Η οικογένειά του είχε την ίδια μοίρα όπως χιλιάδες άλλοι πολιτικοί πρόσφυγες που αναγκαστικά εγκατέλειψαν την Πατρίδα τους ως συνέπεια του ελληνικού εμφυλίου πολέμου. Έτσι, τον Μάρτιο του 1948, όταν ο Δημήτρης ήταν 2 χρονών, η οικογένειά του ξεριζώθηκε και πάλι. Αυτή τη φορά ήρθαν στην Τσεχοσλοβακία και εγκαταστάθηκαν στην πόλη Σούμπερι. Ο ίδιος θυμάται: «Όι συνθήκες ζωής που βρήκαμε στη χώρα που μας υποδέχτηκε ήταν έτη φωτός μακριά από της Ελλάδας. Παρόλο που περάσαμε μια πολύ όμορφη ζωή στη Τσεχοσλοβακία πάντα είχαμε ένα όνειρο μόνο: την επιστροφή στην πατρίδα. Είχε μεγάλες ελληνικές κοινότητες στις πόλεις της Τσεχοσλοβακίας και ήμασταν πολύ δεμένοι». Ο Δημήτρης σπούδασε στην Τεχνική Σχολή των οδικών/αυτοκινητιστικών μεταφορών και δούλεψε στο VOKD και στο ČSAD στο τμήμα της Αυτοκινητιστικής Συγκοινωνίας Εσωτερικού, ως υπεύθυνος μεταφορών. Παντρεύτηκε και απέκτησε 2 κόρες.

Το 1980 ο Δημήτρης επαναπατρίζεται με την οικογένειά του. Την πατρίδα Ελλάδα δεν την βρήκε ίδια με τα όνειρα που έκανε πάνω από 30 χρόνια στην αναγκαστική πολιτική προσφυγιά. Μετά από 4 χρόνια, επιστρέφει στην πατρίδα

όπου άνοιξε με επιτυχία δική του επιχείρηση, αρχικά σε τεχνικό και εμπορικό τομέα και τελικά στον τουρισμό. «Πριν να συνταξιοδοτηθώ έκανα στροφή στη ζωή μου και ασχολήθηκα αποκλειστικά με τη θαλάσσια βιολογία, ένα χόμπι που με συντρόφευε όλη μου τη ζωή. Από το 2014 λοιπόν, μαζί με την κόρη μου Νίκη (Εκπαιδευτικός Φυσικών Επιστημών και Οικολογίας), κάνουμε Εκπαιδευτικές Εκθέσεις Θαλάσσιας Βιολογίας στα Μουσεία της Τσεχίας. Αυτή τη στιγμή, η Έκθεσή μας «Τα Κοχύλια της Μεσογείου» βρίσκεται σε μία πόλη έξω από την Πράγα (στα Louny), έως τις 13 Σεπτεμβρίου 2026».

Τ: Πες μας κάτι για τους γονείς σου πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και πότε ήρθαν στην Τσεχοσλοβακία;

Δ: Ο πατέρας μου, ήταν λέει 7 χρονών όταν φύγανε κυνηγημένοι απ' τον Πόντο. Πρώτα πήρανε το καράβι απ' τη Θεοδοσούπολη για Τραπεζούντα. Από κει έφρευγαν τα μεγάλα πλοία για Ελλάδα. Όταν ανέβαιναν στο μεγάλο πλοίο, μπροστά ο πατέρας, πίσω η μητέρα με τα 11 παιδιά πιασμένα χέρι-χέρι, χάθηκε ο πιο μικρός, ο Νικολής, και η μητέρα με τα παιδιά μέχρι να τον βρουν, έφυγε το καράβι, μαζί με τον πατέρα τους. Ήταν τους είπαν το τελευταίο. Έμειναν πολλοί στο λιμάνι της Τραπεζούντας, να περιμένουν ώρες, μήπως τελικά γίνει κανένα θαύμα και βρεθεί κάποιο άλλο πλοίο περαστικό, να τους πάρει. Το θαύμα έγινε. Στο πλοίο ήταν πολλές μέρες στρυμωγμένοι και τους βρήκε επιδημία, τύφος. Αργότερα και άλλες επιδημίες τους μάστιζε. Φαΐ δεν υπήρχε αρκετό, ούτε νερό. Τα 7 αδέρφια του πατέρα μου πέθαναν από τις επιδημίες και την πείνα. Φτάσανε επιτέλους σε ένα λιμάνι, αλλά όταν ο

λιμενάρχης έμαθε για τις επιδημίες τους έστειλε σε άλλο λιμάνι όπου έγινε το ίδιο, ώσπου τους στείλανε έναν γιατρό και τους έκανε εμβόλιο. Μετά τους αφήσανε σε ένα απομονωμένο νησί για μία εβδομάδα. Πέρασαν 2 βδομάδες και κόντευαν να πεθάνουν πάλι από την πείνα, όταν ήρθε ένα καράβι. Πήρε μόνο αυτούς που ήταν καλά. Τους πήγανε στη Μακεδονία. Οι κατασρόλες με τις χρυσές λίρες άδειασαν γρήγορα γιατί για 1 χρυσή λίρα τους έδιναν λίγο ψωμί. Η μητέρα του πατέρα μου έστειλε γράμματα σε όλα τα λιμάνια για να βρει που πήγε το καράβι με τον άντρα της. Τελικά ήρθε γράμμα με ένα σημείωμα απ' τον πατέρα του, στο οποίο τους αποχαιρετούσε λίγο πριν πεθάνει από αρρώστια.

Κάπως ορθοπόδησαν στον νέο τους τόπο, όταν τα έφερε η ζωή να ξεριζωθούν και πάλι.

Ήταν Μάρτιος του 1948, ήρθαν αντάρτες στο χωριό και μας είπαν ότι θα γίνει μεγάλο κακό αύριο-μεθαύριο και πρέπει να φύγουμε να γλιτώσουμε. Πριν μερικές μέρες η αδερφή μου η Εύα που

ήταν τότε 8 χρονών, είδε μπροστά στα μάτια της να αρπάζουνε 2 άντρες στο χωράφι και να τους σκοτώνουν εν ψυχρώ μπροστά της. Έτσι, πήρε ο πατέρας μου την απόφαση να φύγουμε. Μας πήρε, και τα 5 παιδιά και ξεινήσαμε να περάσουμε τα σύνορα. Είμασταν κάπου 200 άτομα. (Η μητέρα μου έλειπε για μερικές μέρες στη Θεσσαλονίκη σε γιατρό, αλλά δεν μπορούσαμε να την περιμένουμε κι έτσι ξεινήσαμε). Πεζοί πήραμε έναν κασικόδρομο στο βουνό πάνω στα Λουτρά Πόζαζ. Εμένα, που ήμουν 1-2 χρονών, με είχε ο πατέρας μου, μαζί και τα πράγματα, και ο μεγαλύτερος αδερφός μου ο Γιάννης που ήταν 13 χρονών τότε, κουβαλούσε την αδερφή μας τη Βάσω που ήταν 4. Σε λίγο τα λαστιχένια του παπούτσια διαλύθηκαν και περπατούσε ξυπόλητος. Ο κόσμος σιγά-σιγά άρχιζε να παρατάει τα πράγματα που κουβαλούσε, και αν γυρνούσες να κοιτάξεις πίσω σου, έβλεπες παρατημένα βαριά πράγματα: ραπτομηχανές, βαλίτσες...

Ήταν 8 Μαρτίου και στη Γιουγκοσλαβία στα βουνά άρχισε να

χιονίζει. Ο αδερφός μου ο Γιάννης περπατούσε πλέον ξυπόλητος στο χιόνι ενώ κουβαλούσε και την αδερφή μας. Φτάσαμε επιτέλους στο Brailono (στα Σκόπια). Εκεί μείναμε 40 μέρες σε καραντίνα.

Φαϊδίνανε μια κουτάλα μακαρονόσουπα και 100gr καλαμποκόψωμο. Ο μπαμπάς μου έβραζε ζουμί από χόρτα για μένα, μου είπαν. Ο αδερφός μου ο Γιάννης άρρωστος όλον τον καιρό, έπαθε πλευρίτιδα. Τον σώσανε οι Σέρβοι γιατροί στο νοσοκομείο στο Μπούλκιες, όπου μας πήγανε όλους μετά την καραντίνα. Είχε πάθει μεγάλη ζημιά στα πνευμόνια. Στο Μπούλκιες μείναμε 1 χρόνο περίπου, είχε και ελληνικό σχολείο μέχρι και δήμαρχο είχαμε, μου είπαν. Μετά όμως τα πολιτικά γεγονότα άλλαξαν με τον Τίτο κτλ., και στείλανε τραίνα και μας μοιράσανε όλους τους Έλληνες στις Ανατολικές Χώρες, Ουγγαρία, Πολωνία και Τσεχοσλοβακία. Στην Τσεχία ο αδερφός μου ο Γιάννης πήγε σε σανατόριο και δέχτηκε τέτοια καλή θεραπεία που σήμερα είναι 92 χρονών παλικαρί. Εγώ ως βρέφος έμεινα 2,5 χρόνια στο Sobotin, ενώ οι δύο αδερφές μας ήταν δίπλα, στο Petrov.

Τ: Πού έμεινες στην Τσεχοσλοβακία/ Τσεχία και τι θυμάσαι από τη ζωή σου στην ελληνική παροικία που έζησες;

Δ: Το 1952 ενωθήκαμε πάλι σαν οικογένεια, και όλοι μαζί πλέον, μείναμε στο Šumperk. Μας δώσανε πολύ ωραία σπίτια, που έμειναν άδεια όταν έφυγαν οι Σουδήτες Γερμανοί. Εμείς μέναμε στην οδό Úzka, στον 1ο όροφο. Απέναντι ήταν η αδερφή του μπαμπά μου και οι Τσακιρμπάλογλου, οι οποίοι είχαν τηλεόραση και μαζευόμασταν κάμποσοι Έλληνες και παρακολουθούσαμε. Κάτω απ' το σπίτι μας υπήρχε ο σύλλογος μοντελισμού όπου πήγαινα και κατασκευάζαμε αεροπλανάκια. Πιο κάτω, πάλι στην Úzka, υπήρχε η Λέσχη, μία αίθουσα μόνο για μας, τους Έλληνες, για τις συνελεύσεις μας, και για τις πρόβες της ορχήστρας και του χορευτικού συλλόγου. Από πάνω έμεναν οι Μουρατιδαίοι. (Ο γιος, ο Γιώργος έχει το εστιατόριο Σρεκ (Šrek) στο Šumperk τώρα, όπου μαζεύονται όσοι Έλληνες έμειναν.)

Η ελληνική κοινότητα ήταν πολύ μεγάλη στο Σούμπερκ. Είμασταν όλοι πολύ δεμένοι και αγαπημένοι. Ζούσαμε

σε κλειστό κύκλο και περνούσαμε πολύ όμορφα και πολύ χαρούμενα. Ήταν μια πολύ ωραία εποχή. Κάναμε ελληνικά γλέντια πάρα πολύ συχνά. Παρέα έκανα με τα ελληνόπουλα. (Νίκος Γερόπουλος, Αντώνης Στυλιδής, Ζαχαριάδης και Βασίλης Σούλας, Πετράκης Μιχαηλίδης, Νίκος Καπνόπουλος, Βασίλης Τσάγκας, Γιάννης Ταβλαρίδης, Αλέκος Χαραλαμπίδης, Μιμιλίδης, Πέπης Αμανατίδης, και Κικίτσας Πρωτόπαπας). Το 1961 στο Ζάντλιβιτσε, στο Τεχνικό Λύκειο γνώρισα και τα ελληνόπουλα από το Γέσενικ, τον κουμπάρο μου Γιώργο Σταμπολίδη, Γιώργο Βαρυμιτιάδη, Πολυχρόνη Παυλίδη, Γιώργο Κατσούνη και Τάσο Μπεικάρη. Από κοπέλες είχαμε στην παρέα την Λουκία και την Ειρήνη (Iřa) Καραγιάννη. Αυτές είχανε μόνο τη μητέρα τους, και φιλοξενούσαν τον δάσκαλο των ελληνικών μας, τον Δημήτρη (Μήτρο) Μιχαηλίδη. Ο δάσκαλος είχε έρθει από την Ελλάδα μόνος, η γυναίκα του είχε μείνει στην Ελλάδα και χρόνια μετά ξαναβρέθηκαν. Ελληνικό σχολείο είχαμε μία φορά την εβδομάδα για μερικές ώρες. Στην γεωγραφία μαθαίναμε για τα διάφορα μέρη της Ελλάδας και μου έκανε εντύπωση που έγραφε για το κλίμα ότι είναι «γλυκό». Σε αντίθεση με τον κλίμα στην Τσεχοσλοβακία όπου μπορούσε να βρέχει 3 μήνες όλες τις καλοκαιρινές μας διακοπές.

Τ: Πες μας για το οικογενειακό σου περιβάλλον, ήταν ελληνικό, δηλαδή στο σπίτι μιλούσατε ελληνικά, μαγειρεύατε ελληνικά φαγητά, πήγες σε ελληνικό σχολείο), μιλούσατε για την Ελλάδα... Εσύ πώς τη φανταζόσουν την Ελλάδα, τα μέρη που μένανε οι γονείς σου/ παππούδες και γιαγιάδες; Τι όνειρα έκανες για την Ελλάδα;

Δ: Ήταν καθαρά ελληνικό σπιτικό, φαγητά μόνο ελληνικά, θυμάμαι τις τηγανητές πατάτες, ντολμάδες συχνά, «τρίμα» μία σουπά από τριμμένο ζυμαρί. Εμείς αγοράζαμε πιπεριές με τις κάσες και οι Τσέχοι μία-μία. Κάναμε και τουρσιά υπέροχα στα κιούπια. Μαζεύαμε χόρτα και όταν μας είδανε οι ντόπιοι οι Τσέχοι απ' την γειτονιά, μας ρωτούσαν τί τα θέλουμε τόσα χόρτα κι εμείς τους απαντούσαμε ότι ήταν για τα κουνέλια και μετά μας ρωτούσαν γιατί τα καθαρίζατε τόσο καλά. Είχαμε πολλές ιστορίες αστείες.

Κάναμε πάρα πολλές γιορτές («ελληνικά γλέντια»), οργανωμένες για όλους τους Έλληνες των κοντινών πόλεων και πηγαίναμε και σε άλλη πόλη κάθε φορά όπου είχαν γλέντι. Έτσι, μαζευόμασταν όλοι οι Έλληνες από το Šumperk, το Jeseník, την Ostrava και την Karvína. Νοικιάζαμε αίθουσες πολύ μεγάλες. Και οι γάμοι κι αυτοί ήταν μεγάλοι, όλα ήταν μεγάλα. Είχαμε ορχήστρες και χορευτικά συγκροτήματα. Σε κάθε σπίτι, όλο και κάποιος έπαιζε μουσικό όργανο. Συνήθως κεμεντζέ, αλλά και μπουζούκι, μαντολίνο ή ακορντεόν.

Στο σπίτι οι γονείς μου μιλούσαν μόνο ελληνικά, ήταν καθαρά ελληνικό το περιβάλλον. Μεταξύ τους όταν δεν ήθελαν να καταλάβουμε εμείς τα παιδιά μιλούσαν τούρκικα, τα οποία τα ήξεραν και οι δυο. Αν ήταν Πόντια η μαμά μου θα μιλούσαν ποντιακά, αλλά ήταν Σμυρνιά. Οι υπόλοιποι στη γειτονιά ήταν όλοι Πόντιοι και μιλούσαν ποντιακά μεταξύ τους (εκτός τον Κικίτσα που ήταν από την Αθήνα). Εμείς τα παιδιά, μιλούσαμε ελληνικά.

Παρόλο που είχαμε μία πολύ καλή ζωή στην Τσεχοσλοβακία, δεν μας έλειπε τίποτα, και οι συνθήκες διαβίωσης ήταν σαφώς καλύτερες από της Ελλάδας, όλοι μας ζούσαμε με ένα όνειρο μόνο: να γυρίσουμε στην Ελλάδα.

Κάθε φορά, με κάθε επίσκεψη φίλων και συγγενών στο σπίτι, η κλασική πρόποση με το κέρασμα (Prostějovská) ήταν **«και του χρόνου στην πατρίδα»**.

Τ: Πότε πήγες στην Ελλάδα για πρώτη φορά και ποιες ήταν οι εντυπώσεις σου; Πότε και πού επαναπατρίστηκες και ποιες ήταν οι εμπειρίες σου στις αρχές του επαναπατρισμού σου; Την Ελλάδα τη βρήκες όπως τη φανταζόσουν; Πραγματοποιήθηκαν τα όνειρά σου;

Δ: Τον Δεκέμβριο του 1980 ξεινήσαμε με ένα Φιατάκι και δύο μικρά παιδιά (5 και 6 χρονών) για την Ελλάδα. Εγκατασταθήκαμε στη Θεσσαλονίκη, βρήκα δουλειά ευτυχώς αμέσως, αλλά γενικά δεν ήταν η ζωή όπως την περίμενα γιατί δεν υπήρχαν δουλειές στην ειδικότητά μου. Δεν υπήρχαν μεγάλα εργοστάσια και υποδομές, με αποτέλεσμα εγώ και η γυναίκα μου που είχαμε πολύ καλές θέσεις σε γραφεία, να μην είναι δυνατόν να απορριφθούμε σε ανάλογες συνθήκες όπως είχαμε συνηθίσει. Εκτός της τρομερής αυτής υποβάθμισης, ήταν και οι διπλάσιες σχεδόν ώρες εργασίας με τις πενιχρές

Εξερευνώντας τη θαλάσσια ζωή... μία ζωή



1983 Θεσσαλονίκη -
Μελετώντας κοχύλια στην ίδια παραλία
απ' όπου συλλέχτηκαν όλα τα κοχύλια της
συλλογής, 30 χρόνια αργότερα

απολαβές. Και στο τέλος, εξουθενωμένος δεν είχες ούτε χρόνο ούτε ενέργεια για δραστηριότητες με την οικογένειά σου όπως συνήθιζες, και πάνω σε όλα αυτά συνειδητοποιούσες επίσης ότι το κράτος δεν σου προσφέρει καν τις κοινωνικές παροχές που θεωρούσες βασικές και αυτονόητες για εσένα και την οικογένειά σου (υγεία, περίθαλψη, θέρμανση).

Οι συγγενείς, των οποίων τα γράμματα περιέμενες με τόση λαχτάρα και διάβαζες ξανά και ξανά τα νέα από την Ελλάδα, δεν μας υποδέχτηκαν όπως περιμέναμε, αντιπροσωπεύαμε κάποιο είδος απειλής μάλλον για τη στρωμένη ζωή τους. Όλοι γυρίσαμε με τόση λαχτάρα και αγάπη για την Ελλάδα και τους συγγενείς, και όλοι βρήκαμε την ίδια κατάσταση. Δεν ήταν λοιπόν όπως την ονειρευόμασταν μια ζωή η επιστροφή μας στην πατρίδα. Παρόλα αυτά, όλοι μας συνεχίζουμε να έχουμε μία βαθιά και αγνή αγάπη για την πατρίδα μας, δεν παίρνουμε καμία στιγμή στην Ελλάδα δεδομένη και αυτή η αθώα χαρά είναι ένα έντονο χαρακτηριστικό των Ελλήνων που ζουν ή έζησαν μακριά απ' την πατρίδα τους.

Ένα χρόνο μετά την επιστροφή μας, παρουσιάστηκε ευκαιρία για δουλειά στην Σαουδική Αραβία, με προσόντα ανάλογα, όπου ο μισθός ήταν ακριβώς δεκαπλάσιος από τον ελληνικό. Η Σαουδική Αραβία ήταν τεχνολογικά 100 χρόνια μπροστά. Εκεί είχα και την ευκαιρία να ασχοληθώ μετά τη δουλειά με την κατάδυση. Απέκτησα το δίπλωμα Padi ως δάσκαλος καταδύσεων. Η Ερυθρά Θάλασσα είναι ο παράδεισος για καταδύσεις. Όσο χρώμα λείπει απ' την ξηρά, τόσο έκρηξη χρωμάτων

βασιλεύει κάτω απ' το νερό. Όλα τα φάρια είχαν τέτοια απίστευτα χρώματα... τα κοράλλια... όνειρο.

Τα 4 χρόνια στη Σαουδική Αραβία ήταν εμπειρία ζωής, φανταστείτε όπως είναι τώρα στο Dubai αλλά μέναμε σε ελληνικούς οργανωμένους οικισμούς (compound) υπήρχε μεγάλη ελληνική κοινότητα, ελληνικό σχολείο έως και Γυμνάσιο, Λέσχη, κάναμε γιορτές σαν να είμαστε στην Ελλάδα. Το 1986, αφού τελείωσε το έργο που είχαν αναλάβει οι ελληνικές εταιρείες για την επιχωμάτωση της θάλασσας γυρίσαμε στην Ελλάδα, στη Θεσσαλονίκη, όπου άνοιξα ένα μαγαζί αλλά τελικά κατέληξα στον Τουρισμό και ίδρυσα τον Μουζενίδη τουρς. Δεν έμεινα ως το τέλος με τον συντάιρό μου, έκανα στροφή ζωής και εγκαταστάθηκα στην Περαιά Θεσσαλονίκης όπου έχω την ευκαιρία να μελετώ την θαλάσσια ζωή καθημερινά.

Από μικρός εξερευνούσα τη φύση και δεν μπορούσα να μείνω μακριά απ' το υγρό στοιχείο. Θάλασσα μπορεί να μην είχαμε στο Σούμπερκ, είχαμε όμως μία λίμνη που ονομαζόταν Σένγκες (Sengeš-τώρα "Benátky"). Υπήρχε και μία μικρότερη τεχνητή, και ένα ποτάμι. Όλη μας τη μέρα εξερευνούσαμε αυτά τα περιβάλλοντα, ψαρεύαμε με αυτοσχέδια αγίστρια, πιάναμε καβούρια, μικρά ψαράκια. Αργότερα απέκτησα και δίπλωμα ιστιοπλοϊας από τον γνωστό Τσέχο θαλασσοπόρο Κονκόλσκι (Richard Konkolski) ο οποίος με το αυτοσχέδιο ιστιοπλοϊκό σκάφος του «Νίκη» έκανε το γύρο του κόσμου 3 φορές.

Τ: Έρχεσαι συχνά στην Τσεχία; Πώς βλέπεις τις αλλαγές μετά το 1989; Πώς συγκρίνεται η Τσεχία με την Ελλάδα;

Δ: Η Τσεχία συνεχίζει να προσφέρει ανώτερο επίπεδο ζωής από την Ελλάδα. Αν και δεν είναι όπως πριν, πάλι το κράτος προσπαθεί να βοηθάει τους πολίτες του. Στην Ελλάδα η καθημερινή ζωή είναι γεμάτη εμπόδια απ' το ίδιο το κράτος, συγκοινωνίες, υπηρεσίες, κοινωνικές παροχές, δρόμοι, πάρκινγκ, υγεία: τίποτα δεν λειτουργεί και για όλα πληρώνεις. Οι συνθήκες εργασίας στην Τσεχία είναι ανθρώπινες και λογικά αμειβόμενες. Όλες αυτές οι παροχές που απολαμβάνουν οι Τσέχοι πολίτες έχουν άμεσο αντίκτυπο στα επίπεδα άγχους τους, στην ποιότητα ζωής που απολαμβάνουν και στον χρόνο που έχουν να απολαύσουν τα θέατρα, τα μουσεία, και την φύση με τα αγαπημένα τους πρόσωπα.

Παρόλα αυτά ο Έλληνας δύσκολα ζει μακριά από την Ελλάδα και τη θάλασσα, ας ελπίσουμε να φτιάξουν κι εδώ τα πράγματα.

Τ: Ένα μήνυμα για τους συμπατριώτες σου στην Τσεχία...

Δ: Το μήνυμά μου προς τους Έλληνες της Τσεχίας είναι:

«Μην ξεχνάτε τον Ελληνισμό. Κάθε στιγμή να πλημυρίζετε από υπερηφάνεια που είστε Έλληνες! Γιατί κάθε βήμα μας έχει μία Ελλάδα μέσα του.»

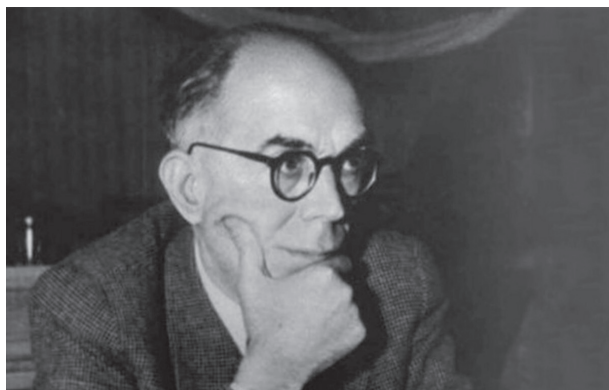
Πάρτε για παράδειγμα αυτήν την έκθεση. Όλη μας η έρευνα, όλη μας η δουλειά είναι εμπνευσμένη από τον Αριστοτέλη, τον πρώτο Θαλάσσιο Βιολόγο και πατέρα της Ζωολογίας. Η αγαπημένη του απασχόληση ήταν η παρατήρηση της φύσης. Οι άνθρωποι έχουμε αποπροσανατολιστεί. Ας περνάμε λίγο παραπάνω χρόνο στη φύση πάλι. Ας παρατηρούμε. Από τον χρόνο στη φύση ο Αριστοτέλης πρώτος δημιούργησε την Ταξινόμηση των ειδών, αιώνες πριν βασιστούν στα έργα του ο Λινναίος και άλλοι. Πρώτος χώρισε τα ζώα σε κατηγορίες ανάλογα με την τροφική τους συμπεριφορά σε σαρκοφάγα, φυτοφάγα κτλ., και πολλά, πολλά άλλα.»

Σας καλούμε να γνωρίσετε κι εσείς τον θαυμαστό κόσμο της θαλάσσιας βιολογίας με μια ευχάριστη περιήγηση, και αν έχετε κάποια κοχύλια στη συλλογή σας είναι μία ευκαιρία να τα αναγνωρίσετε.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ 80 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΔΣΕ:

ΓΙΑΤΡΟΙ ΤΟΥ ΕΛΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΣΕ:

ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΚΚΑΛΗΣ, Ο ΓΙΑΤΡΟΣ ΠΟΥ ΤΟΛΜΗΣΕ



«Στη σύγκρουση των προοδευτικών ανθρώπων με τις σκοτεινές δυνάμεις των καθυστερημένων, που σαν μοναδικό κίνητρο έχουν την αγωνιώδη προσπάθεια για περιφρόρηση προνομίων και ατομικών συμφερόντων, η θέση του επιστημονικού κόσμου είναι φανερή. Πάντοτε οι επιστήμονες ένοιωθαν σαν τον κύριο προορισμό τους να δουλεύουν για να συμβάλλουν στην πρόοδο και την προκοπή του κοινωνικού συνόλου. Ωστόσο οι οικονομικοκοινωνικές συνθήκες αλλού πιο λίγο, αλλού πιο πολύ, όπως στον τόπο μας, ματαίωσαν τη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη με συγκεκριμένες πραγματοποιήσιμες μελέτες» (Ομιλία Πέτρου Κόκκαλη στην ίδρυση της Επιστημονικής Εταιρείας Επιστήμη Ανοικοδόμηση (ΕΠ.ΑΝ.) 9/11/1945)

Στις 15 Γενάρη 1962, πέθανε στο Ανατολικό Βερολίνο το στέλεχος του ΚΚΕ και διεθνούς φήμης χειρουργός Πέτρος Κόκκαλης.

Ο Πέτρος Σ. Κόκκαλης σε όλη του τη διαδρομή αντιμετώπισε την αντίφαση ανάμεσα στις δυνατότητες της σύγχρονης επιστήμης να προσφέρει ένα ανώτερο επίπεδο ευημερίας για το σύνολο της κοινωνίας και στα καπιταλιστικά δεσμά που στομώνουν αυτές τις δυνατότητες, στάθηκε απέναντι σε αυτή την αντίφαση από τη σκοπιά εκείνων που επιδιώκουν τη λύση της. Αρχικά επικέντρωσε στο ανθρωπιστικό περιεχόμενο της επιστήμης του και επέλεξε να μην είναι μόνο γιατρός των οικονομικά ισχυρών, των μεγαλοαστών, αλλά να προσφέρει τις υπηρεσίες του σε όλους, να είναι και γιατρός των φτωχών. Παραπέρα, η άνοδος στη συνειδητοποίησή του ήταν τέτοια, που ταύτισε την πορεία του με χιλιάδες μέλη του ΚΚΕ στην κορυφαία περίοδο της ταξικής πάλης στην Ελλάδα, στον αγώνα του ΔΣΕ.

Σπουδές και κοινωνικές επιρροές στη Γερμανία

Ο Πέτρος Κόκκαλης γεννήθηκε το 1896 στη Λιβαδειά, το 1911 αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Ναυπλίου και το ίδιο έτος γράφτηκε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ενώ τον Οκτώβρη του 1913 γράφτηκε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Χούμπολντ του Βερολίνου, εκεί με την καθοδήγηση και βοήθεια του πρύτανη και κορυφαίου φυσικού Μαξ

Πλανκ, φοίτησε και ασκήθηκε δίπλα σε κορυφαίες μορφές της Ιατρικής όπως ο χειρουργός August Bier, ο βακτηριολόγος August Von Wasserman και ο ανατόμος Heinrich Wilhelm Gottfried von Waldeyer-Hartz.

Το 1914, κατά την έκρηξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Πέτρος Κόκκαλης υπέβαλε αίτηση για να καταταγεί εθελοντικά στον γερμανικό στρατό, η αίτηση απορρίφθηκε καθώς ήταν αλλοδαπός. Είναι ένα γεγονός χαρακτηριστικό για την αίγλη που είχε η Γερμανία σε μεγάλη μερίδα Ελλήνων επιστημόνων και διανοουμένων, πράγμα που σε συνδυασμό με τον γενικότερο συντηρητισμό των οικογενειακών του καταβολών, τοποθετούσε την πολιτική σκέψη του Κόκκαλη στην αντιβενιζελική - φιλοβασιλική παράταξη. Η παραπέρα διαμόρφωση της προσωπικότητάς του επηρεάστηκε από τις εξελίξεις της περιόδου και τη γενικότερη κίνηση των ιδεών. Τον Ιούλη 1914 ο Κόκκαλης απέκτησε το προδίπλωμα Physikum και τον Απρίλη 1915 εγγράφηκε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης, ενώ τον Μάη 1916 εγγράφηκε στο Πανεπιστήμιο της Βέρνης, όπου και ολοκλήρωσε τις εξετάσεις και απέκτησε πτυχίο Ιατρικής, τον Δεκέμβρη 1917.

Το 1919 ο Κόκκαλης ολοκλήρωσε το διδακτορικό του σχετικά με τον Θυρεοειδή Αδένα. Χάρη στην επιστημονική του ικανότητα εκείνη την περίοδο υπήρξε υπότροφος της φαρμακευτικής «Merck», ενώ στη

συνέχεια στηρίχθηκε από το Ιδρυμα Ροκφέλερ και από την Ένωση Έκτακτης Ανάγκης για τη Γερμανική Επιστήμη. Από τον Ιούνη 1918 έως τον Μάη 1919 εργάστηκε ως βοηθός του καθηγητή Φριτς Κερβέν στην πανεπιστημιακή Χειρουργική Κλινική της Βέρνης. Το 1919 επέστρεψε στη Γερμανία, ειδικευόμενος στη χειρουργική στην Πανεπιστημιακή Κλινική του Μονάχου. Το 1927-'28 υπήρξε αναπληρωτής διευθυντής στο Χειρουργικό και Ακτινολογικό τμήμα στο Νοσοκομείο Βηθεσδά στο Σόλιγκεν.

Κατά την παραμονή του στην Ελβετία (1915 - 1919) γνωρίστηκε με έναν μεγάλο κύκλο πρωτοπόρων διανοουμένων, όπως τον Ιρλανδό συγγραφέα Τζέιμς Τζόις, τον καθηγητή φιλοσοφίας Αβρυστέλη Ελευθερόπουλο. Ο τελευταίος στάθηκε η αφορμή για μια συνάντηση του Κόκκαλη με τον Λένιν στη Ζυρίχη το 1916. Ο Κόκκαλης γνωρίστηκε με το ρεύμα του εξπρεσιονισμού στη ζωγραφική και συνδέθηκε με στενή φιλία με τον Έλληνα εκπρόσωπό του, Γιώργο Μπουζιάνη. Μετά το 1919 στη Γερμανία βρέθηκε στον φιλικό κύκλο της ηθοποιού Κάρολα Νέερ και του Μπέρτολτ Μπρεχτ, όταν ο τελευταίος σπούδαζε Ιατρική και έγραφε τα πρώτα θεατρικά του έργα. Κατά την περίοδο της Επανάστασης του 1918-'19 στη Γερμανία, χρειάστηκε να χειρουργήσει αρκετές φορές τραυματισμένους Σπαρτακιστές.

Πρωτοπόρος χειρουργός στην Αθήνα

Το καλοκαίρι του 1928 ο Κόκιαλης επέστρεψε στην Αθήνα. Συγκαταλεγόταν πλέον ανάμεσα στους κορυφαίους χειρουργούς της χώρας. Ακολούθησε μια ανοδική πορεία: Επιστημονική, διδακτική, συγγραφική αλλά και γενικότερης ένταξης του στους κύκλους της αστικής τάξης, καθώς τον εμπιστευόνταν μέλη της βασιλικής οικογένειας, υπουργοί, πρωθυπουργοί, βιομήχανοι, αξιωματούχοι. Ο ίδιος δεν έκανε διάκριση, προσφέροντας τις υπηρεσίες του στον φτωχόκοσμο στα λαϊκά ιατρεία.

Συνοπτικά η επαγγελματική του διαδρομή και αναγνώριση στη μεσοπολεμική Ελλάδα είναι: Διευθυντής στο Χειρουργικό τμήμα του Νοσοκομείου ΕΛΠΣ (1929), Υφηγητής της Χειρουργικής στην Ιατρική Σχολή του ΕΚΠΑ (1929), διευθυντής στο Χειρουργικό Τμήμα της «Αστυκλινικής» του ΕΚΠΑ (1930), τακτικός καθηγητής στην έδρα της Εγχειρητικής και Τοπογραφικής Ανατομικής και άλλες θέσεις ευθύνης στην Ιατρική Σχολή του ΕΚΠΑ (1935), διευθυντής στη Χειρουργική Κλινική του «Ευαγγελισμού» (1935), τακτικός καθηγητής στη Β' Έδρα Χειρουργικής Κλινικής στην Ιατρική Σχολή του ΕΚΠΑ και διευθυντής της Β' Πανεπιστημιακής Χειρουργικής στο «Αρεταίειο» Νοσοκομείο.

Το 1934 πήρε μέρος στη συγγραφή της δίτομης συλλογικής έκδοσης «Χειρουργική», γνωστής και ως «Η χειρουργική των 8». Κατά τη συγγραφή εκείνου του έργου γνωρίστηκε με την μετέπειτα σύζυγό του, την εκπαιδευτικό Νίκη Κουλέτσα, με την οποία απέκτησε δυο παιδιά, τον Σωκράτη (1939) και την Αυγή-Πολυξένη (1944).

Μεγάλα γεγονότα όπως η Οκτωβριανή Επανάσταση και η σοσιαλιστική οικοδόμηση στην ΕΣΣΔ τα παρακολούθησε δίχως να τοποθετηθεί άμεσα. Ωστόσο, ήταν ενήμερος για τα επιτεύγματα στο χώρο της Ιατρικής και τα πρόβαλλε δημόσια στο επιστημονικό του έργο. Για παράδειγμα, στην ομιλία του στις 4 Μάρτη 1936, με την ευκαιρία της αναλήψεως της έδρας της Εγχειρητικής, εξάγει το σοβιετικό σύστημα οργανωμένης εθελοντικής αιμοδοσίας, τη δημιουργία ανάλογων ινστιτούτων και τις επιτυχίες της σοβιετικής Ιατρικής. Σε αντιδιαστολή με την Ελλάδα, όπου: «Περιτριγυρίζουν

τα νοσοκομεία οι εξ' επαγγέλματος αιμοδοτάι αναμένοντες τη στιγμήν, καθ' ην θα κληθώσι να πωλήσουν υπό της βιοποριστικής ανάγκης πιεζόμενοι, ολίγον αίμα αντί χιλιάδων δραχμών τινών»³.

Από την κατεχόμενη Αθήνα στα βουνά της Ελεύθερης Ελλάδας

Στον ιταλοελληνικό πόλεμο ο Πέτρος Κόκιαλης υπηρέτησε ως αρχίατρος της Στρατιάς Ηπείρου και επέλεξε να βρίσκεται εκεί που τραυματίζονταν τα παιδιά του λαού. Πρωτοστάτησε στην ίδρυση και λειτουργία των Κινητών Ορεινών Χειρουργείων.

Με την έναρξη της Κατοχής αρνήθηκε να υπογράψει πρωτόκολλο συνεργασίας με τις ιταλικές αρχές (όπως και άλλοι συνάδελφοί του) και εν συνεχεία αρνήθηκε την πρόταση του αρχίατρου της Λουφτβάφε και παλιού γνώριμού του να ιδρύσουν ελληνογερμανικό νευροχειρουργικό χειρουργικό κέντρο στον «Άγιο Σάββα». Το 1942 υπερασπίστηκε με έγγραφη κατάθεσή του τον καθηγητή στο ΕΚΠΑ Ιωάννη Κακριδή, ο οποίος διώχθηκε επειδή προωθούσε το μονοτονικό γλωσσικό σύστημα. Την ίδια χρονιά ήρθε σε σύγκρουση με τον υπουργό Παιδείας της δοσιλογικής κυβέρνησης Κωνσταντίνο Λογοθετόπουλο. Έτσι ξεκίνησε η διώξή του από όλες τις δημόσιες θέσεις και η οριστική αποπομπή του από το Πανεπιστήμιο, τον Οκτώβρη 1942. Εργαζόμενος στην Αθήνα, συνέβαλε στην προμήθεια των αντιστασιακών οργανώσεων με φαρμακευτικό υλικό από τα μεγάλα νοσοκομεία της Αθήνας. Σταδιακά έσφιγγε γύρο του ο κλοιός των γερμανικών και των ελληνικών διωκτικών υπηρεσιών.

Το 1943 ο Πέτρος Κόκιαλης πήρε μέρος στη «Σοσιαλιστική Ένωση», που αποτελούνταν κυρίως από διάφορους διανοούμενους και άλλους παράγοντες όπως οι Σβώλος, Αγγελόπουλος, Καραμανλής, Ζολώτας, Κ. Τσάτσος κ.ά. Ενώ έκανε και μια ανεπιτυχή προσπάθεια να διαφύγει στο Κάιρο. Διαχωρίστηκε από τη «Σοσιαλιστική Ένωση», την οποία χαρακτήριζε λέσχη συζητήσεων που απέφευγε τον οργανωμένο λαϊκό αγώνα.

Τελικά, με τη βοήθεια των στελεχών του ΚΚΕ (Θ. Χατζή, Β. Μαριεζίνη και Χρ. Γκιζέλη) έφυγε για τα βουνά της Ελεύθερης Ελλάδας. Η έγκυος σύζυγός του πέρασε στην παρανομία, ενώ ο υπέργηρος πατέρας του βασανίστηκε

και πέθανε λίγο αργότερα. Στις 19 Απρίλη 1944 ανέλαβε στην Κυβέρνηση της ΠΕΕΑ Γραμματέας Παιδείας και Κοινωνικής Πρόνοιας.

Στο καμίνι της ένοπλης πάλης, το πέρασμα του Κόκιαλη στον αγώνα ήταν συνειδητό και αμετάκλητο. Τον Σεπτέμβρη 1944 οργανώθηκε στο ΚΚΕ. «Από την εποχή που έγινα μέλος του ΚΚΕ, έκανα κάθε εργασία και εντολή που μου έδωσε το Κόμμα», έγραφε το 1951.

Σχετικά με την καθυστέρηση της ένταξής του στο Κόμμα, έλεγε αυτοκριτικά σε ομιλία του στο πολιτικό μνημόσυνο για τον Δ. Γληνό, τον Δεκέμβρη του 1945: «Υπήρξε εποχή που εμείς, από έλλειψη σωστού ιδεολογικού προσανατολισμού, για να μη δώσουμε αφορμές στη διαστρεβλωμένη εκείνη κοινωνία, σωπάσαμε και με την παθητική μας στάση ανεχτήκαμε όταν εξόριζαν, βασάνιζαν, θανάτωναν τους λαϊκούς αγωνιστές. Και δεν ήταν μονάχα η έλλειψη της βαθύτερης κατανόησης της μαρξιστικής κοσμοθεωρίας που μας έκανε έρμια των συναισθηματικών ταλαντεύσεων - αλλά και η έλλειψη θάρρους.

...εμένα τουλάχιστον θα σιαίξει σε όλη μου τη ζωή η ανάμνηση ότι υπήρξε εποχή, που ώριμος επιστήμονας, σώπασα και ανέχτηκα έτσι τη διαστρέβλωση της αλήθειας και την καταπάτηση της λευτεριάς. Και αυτή την έννοια έχει το μήνυμα που απευθύνουμε σε κάθε τίμιο διανοούμενο, που τυχόν σωπαίνει, και μάλιστα σήμερα, όταν πίσω από τα σίδηρα της φυλακής βρίσκονται χιλιάδες λαϊκοί αγωνιστές»⁴.

Ο Πέτρος Κόκιαλης επέστρεψε στην Αθήνα τον Οκτώβρη 1944. Πήρε μέρος στον Δεκέμβρη 1944 βοηθώντας με τις ιατρικές του γνώσεις. Για ορισμένο διάστημα επανήλθε στο Πανεπιστήμιο, αλλά γρήγορα τέθηκε σε διαθεσιμότητα μέχρι την οριστική του απόλυση τον Σεπτέμβρη 1946. Τον Αύγουστο 1946 ο Πέτρος Κόκιαλης εκλέχθηκε μέλος της Επιτροπής Πόλης της ΚΟ Αθήνας. Στη συγκεκριμένη χρέωση δεν κατάφερε να προσφέρει καθώς έπαθε έμφραγμα και νέα καρδιακή κρίση έπαθε τον Φλεβάρη 1947.

Τον Μάη 1947, έφυγε με απόφαση του Κόμματος στο εξωτερικό για θεραπεία σε Γαλλία και Ελβετία. Και τον Δεκέμβρη 1947 επέστρεψε μέσω Βελιγραδίου στις περιοχές του ΔΣΕ,

όπου πήρε μέρος στη συγκρότηση της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης (ΠΔΚ), ως υπουργός Υγιεινής - Κοινωνικής Πρόνοιας και Παιδείας. Ήταν ο μόνος από τη σύνθεση της ΠΕΕΑ (1944) που πήρε μέρος και στην ΠΔΚ (1947 - 1949). Είχε την κύρια ευθύνη στην Επιτροπή Βοήθειας στο Παιδί (ΕΒΟΠ) που συγκροτήθηκε το 1948 για τη σωτηρία των παιδιών στις εμπόλεμες περιοχές και σήκωσε μεγάλο βάρος για την αντιμετώπιση της εχθρικής προπαγάνδας, που μιλούσε για παιδομαζώμα. Μετά την υποχώρηση του ΔΣΕ έζησε στην πολιτική προσφυγιά (Ουγγαρία και Ρουμανία), όπου συνέχισε να προσφέρει στην ΕΒΟΠ. Μετά τη συγκρότηση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Ειρήνης έγινε μέλος του, μαζί με άλλες διεθνείς προσωπικότητες.

Στην αιχμή της Χειρουργικής

Το 1955 ο Πέτρος Κόκκαλης εγκαταστάθηκε στο Ανατολικό Βερολίνο, πρωτεύουσα της Γερμανικής Λαοκρατικής Δημοκρατίας. Εκεί ανέλαβε διευθυντής του Ινστιτούτου Πειραματικής Χειρουργικής του Κυκλοφορικού Συστήματος της Γερμανικής Ακαδημίας Επιστημών (Ινστιτούτο Πειραματικής Καρδιοχειρουργικής και Αγγειοχειρουργικής μετά το 1960). Το 1957 διορίστηκε καθηγητής

στο Πανεπιστήμιο Χούμπολντ με ανάθεση διδασκαλίας στον τομέα της Χειρουργικής.

Στα χρόνια 1953, 1954 και το 1957-'58, με αφορμή την επέτειο της Οκτωβριανής Επανάστασης, ο Πέτρος Κόκκαλης πήγε ως προσκεκλημένος ομάδας επιστημόνων στην ΕΣΣΔ, όπου γνωρίστηκε με τα επιτεύγματα της σοβιετικής Ιατρικής και συνδέθηκε στενότερα με Σοβιετικούς επιστήμονες, ιδιαίτερα στον τομέα των μεταμοσχεύσεων, που βρισκόταν σε πειραματικό στάδιο. Συνεργάστηκε στενά με τον Σοβιετικό χειρουργό Βλαντιμίρ Ντεμίσοφ, που πραγματοποιούσε πειραματικές μεταμοσχεύσεις σε ζώα.

Ο Κόκκαλης μαζί με τον Ντεμίσοφ, στην Ανατολική Γερμανία πλέον, κατά το δίμηνο Δεκέμβρης 1958 - Γενάρης 1959, πραγματοποίησαν στο Ινστιτούτο που διείθνε ο Π. Κόκκαλης μια σειρά από πειραματικές μεταμοσχεύσεις και για τη συρραφή των αγγείων χρησιμοποίησαν μια καινοτόμα ανακάλυψη Σοβιετικών επιστημόνων με θεαματικά αποτελέσματα. Ανάμεσα στις πειραματικές μεταμοσχεύσεις πραγματοποίησαν και την τοποθέτηση δεύτερης κεφαλής σε σκύλο, η οποία είχε λειτουργικότητα και επέζησε για ορισμένες μέρες.

Τα πειράματα που διηύθυνε ο Πέτρος



Κόκκαλης τον έφεραν στο προσκήνιο ως μια διεθνούς φήμης προσωπικότητα, ενώ συνέβαλαν καθοριστικά στην άνοδο της επιστημονικής ικανότητας τα επόμενα χρόνια για την πραγματοποίηση μεταμοσχεύσεων στον άνθρωπο.

Ο Πέτρος Κόκκαλης πέθανε στις 15 Γενάρη του 1962. Η ταφή του στην Αθήνα δεν ήταν εύκολη υπόθεση, καθώς ο διεθνούς φήμης χειρουργός διωκόταν από τις ελληνικές αρχές ασφαλείας για την αγωνιστική του δράση. Τελικά η κηδεία του πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, στις 29 Γενάρη 1962. (Πηγή: Ριζοσπάστης, του Φ. Π.)

ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΔΣΕ

Το βιβλίο του Γ. Ζελιλίδη, ερευνά σε βάθος τον τρόπο οργάνωσης της Υγειονομικής Υπηρεσίας του ΔΣΕ: Τα νοσοκομεία, τους νοσοκομειακούς σταθμούς, τα λαϊκά νοσοκομεία, τις θεραπευτικές και χειρουργικές μεθόδους, τον εξοπλισμό, τα νοσοκομειακά οχήματα, το υγειονομικό προσωπικό και την υπέρβαση των αντίξων συνθηκών και της συνεχούς επίθεσης από τον αντίπαλο και τον αστικό στρατό.

Η περιθάλψη των μαχητών και των μαχητριών του ΔΣΕ από τραυματισμούς, η θεραπεία τους από ασθένειες και, από την άλλη, η δημόσια υγεία στις περιοχές στις οποίες επικρατούσε ο ΔΣΕ ήταν νευραλγικό ζήτημα για την πορεία και την έκβαση του αγώνα του.

Το βιβλίο είναι αποτέλεσμα κοπιώδους προσωπικής έρευνας του

συγγραφέα, ένα πραγματικό εφόδιο για όσα χρειάζεται να διαθέτει ένας επαναστατικός λαϊκός στρατός στην πάλη για την ανατροπή της αστικής



εξουσίας.

Η πρόσφατη ανακάλυψη και ανάδειξη υποδομών από τα νοσοκομεία του ΔΣΕ υπενθύμισαν ότι ο ΔΣΕ, πέρα από τη στρατιωτική αναμέτρηση με τον αστικό Εθνικό Στρατό, στηριζόταν στην πολιτική καθοδήγησή του, στο έργο της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης, στην επιμελεια, στην εκπολιτιστική-μορφωτική δραστηριότητα και στην Υγειονομική του Υπηρεσία.

Ογδόντα χρόνια μετά, σε συνθήκες ενός πιθανού γενικευμένου ιμπεριαλιστικού πολέμου, οι ταξικές αντιθέσεις οι οποίες γέννησαν τον ΔΣΕ, τα ταξικά συμφέροντα τα οποία κινδύνευαν από την τριχρόνη δράση του και η διέξοδος για τα εργατικά-λαϊκά στρώματα είναι παρόντα. (<https://sep.gr/product/ygeionomiki-ypiresia-tou-dse/>)

Ο ΓΙΑΤΡΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΓΡΙΒΑΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΣΕ

Αγλαΐα Αγλανοπούλου

Στις 20 Ιούνη του 1947 δολοφονήθηκε ο Γιατρός Δημοσθένης Γρίβας... Ο Δημοσθένης Γρίβας γεννήθηκε το 1912 και εκτελέστηκε από τους εθνικιστές το 1947, σε ηλικία 35 ετών. Ο πατέρας του, Βασίλης Γρίβας, γιατρός και διδάκτορας της ιατρικής (1899), ήταν «ένας από τους ηγέτες της εξέγερσης των αγροτών της Θεσσαλίας» και των γεγονότων του Κιλελέρ (1910). Στις 19-6-1910 παραπέμφθηκε μαζί με 34 άλλους συντρόφους του στο κακουργιοδικείο της Χαλκίδας όπου στις 23-6-1910 οι ένορκοι αθώωσαν όλους τους κατηγορούμενους. Ο Δημοσθένης Γρίβας, νεαρός φοιτητής εγκλωβώθηκε τις ιδέες της αριστεράς κατά τη διάρκεια των σπουδών του στην ιατρική σχολή του πανεπιστημίου Αθηνών, απ' όπου πήρε το πτυχίο του το 1939. Την ίδια χρονιά παντρεύτηκε την Έλλη Συμεωνίδου, τότε φοιτήτρια της νομικής, με την οποία έκαναν δυο παιδιά, τον Βασίλη (1940) και τον Κλεάνθη (1944).

Το 1941, αρνήθηκε να υποχωρήσει σε ποικίλες πιέσεις για να καλωσορίσει τους Γερμανούς κατακτητές κατά την είσοδο τους στην Καρδίτσα (δεδομένου ότι τότε ήταν ο μόνος επιστήμονας στην πόλη που μιλούσε γερμανικά). Και, προκειμένου να αποφύγει τα αντίποινα των Γερμανών, βγήκε στο βουνό (συνοδευόμενος από τη γυναίκα του) πολύ πριν σχηματιστούν οι πρώτες αντάρτικες ομάδες. Ήταν μέλος του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ) από τη στιγμή της δημιουργίας του και υπηρέτησε ως γιατρός στο «Υγειονομικό Σώμα» του ΕΛΑΣ μέχρι την απελευθέρωση. Η δεξιά «λευκή τρομοκρατία» που κάλυψε τη χώρα μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας τον ανάγκασε να βγει στο βουνό ως γιατρός του «Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας». Όπως σημειώνει ο Επαμεινώνδας Σακελλαρίου, αρχίατρος του ΕΛΑΣ αρχικά και στη συνέχεια του ΔΣΕ:

«Η ζωή του γιατρού στο Αντάρτικο έχει δραματικές εξελίξεις μεταξύ καθήκοντος και ζωής. Παράδειγμα ο γιατρός Δημοσθένης Γρίβας από την Καρδίτσα, ίσως και άλλοι που δεν περιέπεσαν στην αντίληψη μου... Ο

γιατρός Δημοσθένης Γρίβας πιάστηκε στα Άγραφα μαζί με τραυματίες από τα κυβερνητικά στρατεύματα, πέρασε από Στρατοδικείο και με απόφαση του εκτελέστηκε στις 20 Ιουνίου του 1947... Ο γιατρός πιάστηκε μαζί με τους τραυματίες: αυτό δείχνει ότι τήρησε τον Ιατρικό Όρκο που έδωσε. Παρέμεινε μαζί τους και θυσιάστηκε, δεν τους εγκατέλειψε για να αποφύγει τη σύλληψη και την καταδίκη του από το Στρατοδικείο. Γι' αυτό νομίζω ότι επαξίως μπορεί να κηρυχθεί ως ήρωας, τηρητής του Ιατρικού Όρκου. Δίκη και εκτέλεση κατά παραγγελία: Για να αποφευχθούν λαϊκές αντιδράσεις και να καταστεί αδύνατη η προετοιμασία της υπεράσπισης του, η δίκη του ορίστηκε αιφνιδιαστικά και έγινε στο Έκτακτο Στρατοδικείο στο «Κιέριον» της Καρδίτσας στις 13 Ιουνίου 1947. Στη διάρκεια της δίκης οι αρχές επέβαλαν το κλείσιμο των καταστημάτων της πόλης.

Συνήγορός του ήταν ο δικηγόρος Αναγνωστόπουλος (πατέρας του μετέπειτα υπουργού της ΝΔ, Θ. Αναγνωστόπουλου) που ειδοποιήθηκε λίγη ώρα πριν από τη δίκη. Μάρτυρες κατηγορίας δεν υπήρχαν, ενώ ορισμένοι στρατιώτες του «εθνικού» στρατού (που είχαν αιχμαλωτιστεί από τους αντάρτες, είχαν νοσηλευτεί από τον Δημοσθένη Γρίβα και στη συνέχεια ανταλλάχθηκαν με αντάρτες που είχαν πιαστεί από το στρατό) μετεξελίχθηκαν σε μάρτυρες υπεράσπισης του. Ανάμεσα τους ήταν και ο γιατρός Αθανάσιος Νασιάκος. Όλοι τους έπλεξαν το εγκώμιο του ήθους και της συμπεριφοράς του Δημοσθένη Γρίβα ο οποίος, όπως κατέθεσαν, «δεν έκανε καμιά διάκριση μεταξύ των αριστερών και των δεξιών». Για αυτή την παρωδία δίκης, η ημερησία εφημερίδα των Τριετών «Θάρος» γράφει στις 14 Ιουνίου 1947:

«Κατά την απολογία του ο κατηγορούμενος μίλησε επί μία ώρα αναψφερθείς αρχικώς εις τους λόγους οι οποίοι τον εξανάγκασαν να κρύπτετε εντός της πόλεως λόγω της αποφάσεως της Επιτροπής Ασφαλείας διά της οποίας είχε εκτοπισθεί επί ένα έτος.

Ισχυρίστηκε, εν συνεχεία ότι αναγκάσθηκε να μεταβεί στην

Μπελοκομίτη, για να εργαστεί ως ιατρός εις την περιφέρεια. Καταλήγοντας, είπε ότι δεν αποδίδει σημασία στην καταδίκη του, αλλά ενδιαφέρεται αποκλειστικώς για τον μη χαρακτηρισμό του από το Στρατοδικείο ως κοινού ληστή, γεγονός το οποίο θα συνεπαγόταν την κηλίδωση της τιμής του.

Ο Βασιλικός Επίτροπος μίλησε δι' ολίγων και ζήτησε την επιβολή της εσχάτης των ποινών. Το απόγευμα εξεδόθη η απόφαση με την οποία επιβλήθηκε εις τον Δημοσθένη Γρίβα η ποινή του θανάτου. Αίτηση της υπερασπίσεως να εκφραστεί η ευχή του Στρατοδικείου προς μετριασμό της ποινής απερρίφθη.

Ο Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος Ιεζεκιήλ απέστειλε τηλεγράφημα προς τον Βασιλέα έχον ούτω:

Υπτάις χερσίν καθικετεύω Υμετέρα Μεγαλειότητα ευαρεσθηθή διάταξη αναστολή ποι'νής

δικασθέντος εις θάνατον ιατρού Γρίβα. Ταπεινός ευχέτης και ευπειθέστατος θεοράπων,

Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος Ιεζεκιήλ.

Αυτή η καθ' υπαγόρευση δίκη χωρίς μάρτυρες κατηγορίας, συγκλόνισε την τοπική κοινωνία και παρότι η αντιπαλότητα και το μίσος της ντόπιας ιατρικής συντεχνίας και των πολιτικών αντιπάλων του γιατρού Δημοσθένη Γρίβα αποτέλεσαν τα ξύλα για το προσάνναμμα της πυράς, οι ενοχές και η αμηχανία τους ήταν καθολική.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι μετά την εκφώνηση της καταδικαστικής απόφασης, ο πρόεδρος του στρατοδικείου δήλωσε στη γυναίκα του Έλλη, παρουσία του δικηγόρου του, «Λυπάμαι πολύ κυρία Γρίβα. Ο άνδρας σας είναι αθώος. Πιέστηκα αφάνταστα για να βγάλω αυτή την απόφαση και δεν είχα άλλη εκλογή». Ενώ, ο αρχιμανδρίτης που τον εξομολόγησε πριν εκτελεστεί, είπε στους δικούς του: «Δεν ήμουν άξιος να εξομολογήσω έναν τέτοιο άνθρωπο». Στις 20 Ιουνίου 1947, σε ηλικία 35 ετών, ο γιατρός Δημοσθένης Γρίβας οδηγήθηκε στο εκτελεστικό απόσπασμα, φορώντας τις πιτζάμες του, γιατί είχε χαρίσει το κοστούμι και το πανωφόρι του

σε συγκρατούμενους τους («για να συνεχίσουν να είναι χρήσιμα»).

Δυο αποσπάσματα κατά σειρά (που αποτελούνταν από συμπατριώτες του και τον γνώριζαν), αρνήθηκαν να εκτελέσουν τη διαταγή «Σκοπεύσατε. Πυρ» και αντικαταστάθηκαν από ένα τρίτο απόσπασμα που το αποτελούσαν στρατιώτες προερχόμενοι από άλλα μέρη της Ελλάδας.

Θάφτηκε σε έναν ομαδικό τάφο που κρατήθηκε μυστικός από την οικογένεια του επί δύο εβδομάδες.

Στη διάρκεια του Εμφυλίου, από το σύνολο των γιατρών του Υγειονομικού Σώματος του ΔΣΕ πέντε έχασαν τη ζωή τους:

- Δυο καταδικάστηκαν σε θάνατο από τους ένστολους φονιάδες των Εκτάκτων Στρατοδικείων και στήθηκαν στο εκτελεστικό απόσπασμα (ο Δημοσθένης Γρίβας στην Καρδίτσα στις 20-6-1947 και ο Κουβαράς).

- Τρεις σκοτώθηκαν σε επιθέσεις του «μοναρχοφασιστικού» στρατού κατά των ανταρτών (ο Νίκος Κουκουλιός ή Παλιούρας στον Κόζιακα την άνοιξη του 1947, ο Αθανάσιος Καράμπαμπας στην Κεντρική Μακεδονία το 1948 και ο Κουρδουκιάς στον Όλυμπο το 1949).

Τα περιουσιακά του στοιχεία και η διάθεση τους



Ίσως φανεί παράξενο το ότι στέκομαι στο σημείο αυτό, που είναι όμως ένα απτό δείγμα αλλά και παράδειγμα ενός άλλου ήθους και μιας άλλης εποχής που έχει πλέον οριστικά, ίσως, παρέλθει.

Ο Δημοσθένης Γρίβας, αν και γιατρός ο ίδιος (και γιος διδάκτορα της ιατρικής σε μια εποχή που οι γιατροί με διδακτορικό στην Ελλάδα μπορούσαν να μετρηθούν στα δάκτυλα των δυο χεριών), τα μόνα περιουσιακά στοιχεία που κατείχε την ώρα της εκτέλεσής του, είναι τα γυαλιά, το δακτυλίδι,

η ταυτότητα, η βέρα, το ρολόι, η σιγαροθήκη, ο αναπτήρας, τα ξυριστικά εργαλεία, το πουλόβερ, το στυλό του και ένα χειροποίητο σιάκι, τα οποία, στο τελευταίο του γράμμα στη γυναίκα του, της ζητάει να τα μοιράσει στους δικούς του σαν ενθύμιο:

«Από τα λίγα ατομικά μου πράγματα που αφήνω, δώσε στους δικούς μας από κάτι για ενθύμιο. Στη μανούλα μας, τα γυαλιά μου, εσύ να κρατήσεις το δακτυλίδι και την ταυτότητα, τη βέρα μου να την κάνεις ενθύμιο στον Τούλη, το ρολόι μου στο Λάκη, στο Μήτσο μας, την μαύρη σιγαροθήκη, στον αδελφό μας Γιώργο, τον αναπτήρα μου, στον Κροίσο τα ξυριστικά εργαλεία, στον Βάγιο μας το πουλόβερ, στον Αποστολάκη της Πόπης το στυλογράφο. Το σιάκι καμωμένο από αγαπητούς φίλους συγκρατούμενους να το κρατήσεις για ενθύμιο».

Ενώ για τα υπόλοιπα «περιουσιακά» του στοιχεία (δηλαδή τις μελέτες, εισηγήσεις και ομιλίες που έκανε σε λαϊκά σεμινάρια και δημόσιες εκδηλώσεις του ΕΑΜ), οι οδηγίες που αφήνει στη γυναίκα του είναι: «αφού τις αντιγράψεις να τις κρατήσεις για ενθύμιο και τα αντίγραφα να τα παραδώσεις εν καιρώ στον προορισμό τους».

Ο ΓΙΑΤΡΟΣ ΤΟΥ ΔΣΕ ΓΙΩΡΓΟΣ ΝΕΔΕΛΚΟΣ «ΣΑΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΚΙ ΟΧΙ ΣΑΝ ΕΜΠΟΡΟΙ»

(Στο κέντρο της φωτογραφίας η Ειρήνη Νεδέλκου, κόρη του Γιώργου Νεδέλκου)

Στα βήματα του ΔΣΕ στον Γράμμο οι ΚΟ Πρέβεζας και Λευκάδας του ΚΚΕ | Σπάνιο ντοκουμέντο για την Υγεία στην Ελεύθερη Ελλάδα παραδόθηκε από την Ειρήνη Νεδέλκου, κόρη του Γεώργιου Νεδέλκου, γιατρού και αντισυνταγματάρχη του Υγειονομικού του ΔΣΕ.

Ολοκληρώθηκε την Κυριακή η διήμερη επίσκεψη τιμής και μνήμης των ΚΟ Πρέβεζας και Λευκάδας του ΚΚΕ στον Γράμμο, αφιερωμένη στα 80 χρόνια από την ίδρυση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας.

Με τη σημαία του Κόμματος, οργανωμένες ξεναγήσεις και επισκέψεις σε μνημεία, μουσεία και ιστορικούς τόπους, μέλη και φίλοι των Οργανώσεων περπάτησαν στα βήματα των μαχητών και μαχητριών του ΔΣΕ.

Πρώτος σταθμός ήταν το μνημείο στο Καλπάκι, στον τόπο όπου λειτούργησε ο Πειθαρχικός Ουλαμός Καλπακίου, ένα από τα πρώτα κότεργα του αστικού κράτους για την καθυπόταξη κομμουνιστών και άλλων αγωνιστών φαντάρων. Ακολούθησε η επίσκεψη στο Μουσείο - Μνημείο του ΔΣΕ στη Θεοτόκο Κόνιτσας, στο κέντρο του Γράμμου, όπου οι συμμετέχοντες στάθηκαν στο μνημείο με το «Δ» του ΔΣΕ και στις μαρμαρίνες πλάκες με τα ονόματα 438 νεκρών μαχητών και μαχητριών του Γράμμου και του Σμόλικα. Η ξεναγήση έδωσε το τοπίο με την Ιστορία του ΔΣΕ.

Ακολούθησαν το μνημείο της Λυκόραχης και το ανακατασκευασμένο πολυβολείο, η Νοσοκομειούπολη του ΔΣΕ, όπου αναδείχθηκε το

μεγάλο κατόρθωμα της Υγειονομικής Υπηρεσίας, και το Μνημείο - Μουσείο ΕΑΜ - ΕΛΑΣ - ΔΣΕ στο Νεστόριο. Οι συμμετέχοντες στάθηκαν και στο νεκροταφείο του ΔΣΕ, αποτινόντας φόρο τιμής στους μαχητές που έδωσαν τη ζωή τους στον αγώνα. Με υψωμένες τις γροθιές τραγούδησαν όλοι το «Επέσατε θύματα», σε μια συγκινητική στιγμή της διήμερης επίσκεψης.

Σπάνιο ντοκουμέντο για την Υγεία στην Ελεύθερη Ελλάδα

Ξεχωριστή στιγμή του διημέρου αποτέλεσε η παρουσία της Ειρήνης Νεδέλκου, κόρης του Γεώργιου Νεδέλκου, γιατρού και αντισυνταγματάρχη του Υγειονομικού του ΔΣΕ, και της Βέρας Ρωμανίδου - Νεδέλκου, ανθυπολοχαγού της

Νοσηλευτικής Υπηρεσίας. Ηρθε από τη Φλώρινα για να βρεθεί για πρώτη φορά στους τόπους όπου οι γονείς της έδωσαν τη δική τους μάχη.

Μαζί της έφερε και παρέδωσε στις ΚΟ Πρέβεζας και Λευκάδας αντίγραφα σπάνιων ιστορικών τεκμηρίων: Το ατομικό βιβλιάριο αξιωματικού του πατέρα της και την πρότασή του προς τον Πέτρο Κόκκαλη, υπουργό Υγιεινής της Πρώτης Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης της Ελεύθερης Ελλάδας, για την «Οργάνωση Λαϊκής Υγειονομικής Υπηρεσίας».

Το ντοκουμέντο δεν αποτελεί απλώς ένα προσωπικό κειμήλιο, αλλά φωτίζει μια σημαντική πλευρά της εποποιίας του ΔΣΕ, προσπάθεια να οργανωθούν η ζωή, η περίθαλψη, η πρόληψη, η Υγεία του λαού μέσα στις συνθήκες



της ένοπλης ταξικής αναμέτρησης, με κριτήριο τις λαϊκές ανάγκες και όχι το κέρδος.

Γιατρός του ΔΣΕ, με πείρα από τη μάχη και την οργάνωση του Υγειονομικού

Ο Γεώργιος Νεδέλκος ήταν γιατρός του Υγειονομικού του ΔΣΕ, αντισυνταγματάρχης και πολιτικός επίτροπος. Το ατομικό βιβλιάριο αξιωματικού καταγράφει τη συμμετοχή του σε εκστρατείες, μάχες και κρούσεις από το 1946 έως το 1948, σε περιοχές όπως η Φλώρινα, τα Χάσια, η Κόνιτσα, το Περιστέρι - Τζουμέρκα και η Μουργάνα.

Η πορεία αυτή αποκτά ιδιαίτερο βάρος μέσα στο συνολικό πλαίσιο συγκρότησης του Υγειονομικού του ΔΣΕ. Από τα πρώτα πρόχειρα ιατρεία και αναρρωτήρια μέχρι τα Κινητά Ορεινά Χειρουργεία, τις σχολές νοσοκόμων και τη Νοσοκομειούπολη του Γράμμου, το Υγειονομικό έδωσε μια διαρκή μάχη ενάντια στον θάνατο.

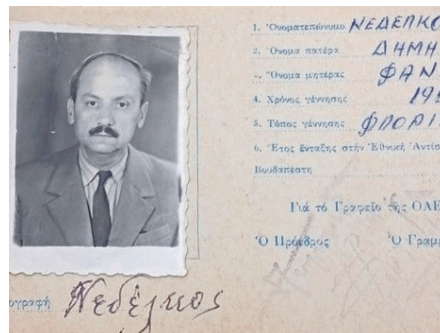
Μέσα σε αυτές τις συνθήκες ωριμάζαν συμπεράσματα για μια Υγειονομική Υπηρεσία που θα υπηρετούσε τις λαϊκές ανάγκες.

Τέτοια συμπεράσματα περιλαμβάνονται στη συνοδευτική επιστολή του Γ. Νεδέλκου που φέρει ημερομηνία 20 Γενάρη 1948. Απευθύνεται «προς τον Αξιότιμο Υπουργό της Υγιεινής της Πρώτης Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης της Ελεύθερης Ελλάδας, Συναγωνιστή Πέτρο Κόκκαλη». Σε αυτή χαιρετίζει τον σχηματισμό της Δημοκρατικής Κυβέρνησης, σημειώνοντας ότι είχε «βαθεία απήχηση» και ότι «ατσαλώνει την πίστη» για τη νίκη, θέτοντας στην κρίση του Κόκκαλη την πρόταση που είχε συντάξει.

Το κυρίως κείμενο έχει ημερομηνία 30 Δεκέμβρη 1947 και τίτλο «Οργάνωση Λαϊκής Υγειονομικής Υπηρεσίας». Αφιερώνεται «σαν χαιρετιστήρια συμβολή στο έργο της Δημοκρατικής Κυβέρνησης της Ελεύθερης Ελλάδας», ενώ από τις πρώτες γραμμές ο Νεδέλκος θέτει το ζήτημα καθαρά: «Στη χώρα μας, υγειονομική υπηρεσία οργανωμένη και ελεγχόμενη, με αποστολή να εξυπηρετεί τα πλατιά λαϊκά στρώματα, δεν υπήρχε ποτέ».

Αλώςτε το κείμενο προχωρά σε κοινωνική και ταξική κριτική για το πώς το εκμεταλλευτικό σύστημα σπρώχνει την ιατρική πράξη από την επιστήμη στο εμπόριο.

Με ιδιαίτερη δύναμη σημειώνει ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες γιατροί νιώθουν να τους πιέζει «το σάπιο πολιτικό - κοινωνικό - οικονομικό



σύστημα», που τους σπρώχνει προς την «επαγγελματική ρουτίνα». Περιγράφει πώς αρχίζει να γίνεται «αβασία στην επιστημονική συνείδηση» και στη θέση της να θρονιάζεται «το εμπορικό πνεύμα». Την ίδια ώρα ξεχωρίζει τους

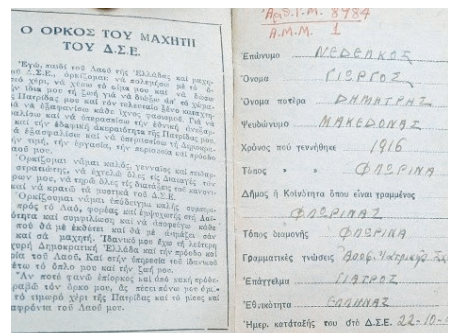
τίμιους, προοδευτικούς επιστήμονες, «συνειδητούς φορείς και θεράποντες της υγείας του λαού».

Στο κέντρο της σκέψης του βρίσκεται η αντίθεση ανάμεσα στον γιατρό που υπηρετεί την υγεία του λαού και στον γιατρό που μέσα στο καθεστώς της εκμετάλλευσης αναγκάζεται να δουλεύει ως έμπορος, σε αντίθεση με τον ρόλο των γιατρών στην άλλη κοινωνία για την οποία πάλευε ο ΔΣΕ και για την οποία γράφει χαρακτηριστικά: «Τότες, επαγγελματικά κατοχυρωμένοι και οικονομικά εξασφαλισμένοι απ' το ίδιο το κράτος, θα επιδοθούν απερισπαστοι στην υγειονομική εξυπηρέτηση του λαού. Τότες θα δουλεύουν σαν επιστήμονες κι όχι σαν έμποροι. Τότε συμφέρον τους και μέριμνά τους θα είναι να έχουν τους ανθρώπους του τομέα τους υγιείς κι όχι άρρωστους».

Το απόσπασμα συμπυκνώνει και τη σημερινή επικαιρότητα του ντοκουμέντου, αφού ο Νεδέλκος δεν αντιμετωπίζει την Υγεία ως αγορά υπηρεσιών, ούτε τον γιατρό ως επαγγελματία που κυνηγά την «πελατεία», αλλά τον θέλει κοινωνικά κατοχυρωμένο, απερισπαστο από τον βιοποριστικό ανταγωνισμό, ενταγμένο σε οργανωμένη υπηρεσία με καθήκον να προλαμβάνει, να θεραπεύει και να υπηρετεί τον λαό.

Ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για την Υγεία του λαού

Ξεδιπλώνοντας μάλιστα ένα ολοκληρωμένο σχέδιο, προσαρμοσμένο στις ανάγκες και στις δυνατότητες της εποχής, ξεκινά από τα τότε μεγάλα προβλήματα της ελληνικής



πραγματικότητας, τη φυματίωση, την ελονοσία, τη μεγάλη νοσηρότητα, τη θνησιμότητα, την ανάγκη προστασίας της μητέρας, του παιδιού, του εργαζόμενου, του χωρικού, και ορίζει ως διπλή αποστολή της Λαϊκής

Υγειονομικής Υπηρεσίας την πρόληψη και τη θεραπεία: Από τη μια «να προλαμβάνει τις αρρώστιες, να προάγει και να διατηρεί την υγεία του λαού», δηλαδή την Προληπτική Υγιεινή, και από την άλλη «να θεραπεύει τις αρρώστιες», δηλαδή τη Θεραπευτική με την πλατιά έννοια.

Ακολουθεί συγκεκριμένη ανάπτυξη για την Υγεία στο χωριό και στην πόλη. Στο χωριό δίνει βάρος στην εκλαΐκευση της υγιεινής, στην ατομική, οικογενειακή και κοινοτική υγιεινή, στην προστασία της μητρότητας, του νεογνού, του παιδιού και του εφήβου. Προτείνει καθοδήγηση του λαού με διαλέξεις, μπροσούρες, βιβλιαράκια, κινηματογράφο και πρακτική δουλειά από υγειονομικούς υπεύθυνους, επισκέπτριες αδελφές, τομεακούς γιατρούς και δασκάλους. Ιδιαίτερη σημασία δίνει στην αντιμετώπιση της φυματίωσης και της ελονοσίας, στον εμβολιασμό, στα ατομικά βιβλιαράκια υγείας, στην έγκαιρη θεραπεία των αρρώστων.

Αναλυτική είναι και η οργανωτική του πρόταση. Η Λαϊκή Υγειονομική

Υπηρεσία, σύμφωνα με το σχέδιό του, πρέπει να είναι κλιμακωμένη από το χωριό μέχρι το κέντρο του κράτους: Υγειονομικός σταθμός και υγειονομικός υπεύθυνος στο χωριό, λαϊκό ιατρείο με γιατρό, φαρμακείο, απλό μικροβιολογικό εργαστήριο, θάλαμο νοσηλείας και επισκέπτρια αδελφή σε ομάδες χωριών, λαϊκά πολυιατρεία, νοσοκομεία, θεραπευτήρια, ειδικότητες, σχολές νοσοκόμων και υγειονομικά συμβούλια σε ανώτερα επίπεδα.

Πρόκειται για επεξεργασμένο σχέδιο λαϊκής οργάνωσης της Υγείας, που ξεκινά από το πιο μικρό κύτταρο, το χωριό, και φτάνει έως το υπουργείο. Ένα σχέδιο που συνδυάζει την πρόληψη με τη θεραπεία, την επιστημονική γνώση με την καθημερινή λαϊκή ανάγκη, την κοινωνική οργάνωση με την ευθύνη του κράτους.

Πολύτιμο τεκμήριο μιας μεγάλης ιστορικής προσπάθειας

Η παράδοση των αντιγράφων από την Ειρήνη Νεδέλκου προσθέτει ένα ακόμα πολύτιμο τεκμήριο στην προσπάθεια διάσωσης και ανάδειξης

της ιστορικής μνήμης του ΔΣΕ. Ταυτόχρονα φωτίζει μια πλευρά που συχνά μένει πίσω από την εικόνα των μαχών: Την προσπάθεια του ΔΣΕ σε συνθήκες κορύφωσης της ταξικής πάλης να οργανώσει μορφές λαϊκής εξουσίας και λαϊκής φροντίδας, ακόμα και μέσα στις πιο δύσκολες συνθήκες. Στους ίδιους τόπους όπου στήθηκαν χειρουργεία, αναρρωτήρια, σχολές νοσοκόμων, σταθμοί περίθαλψης και νοσοκομεία μέσα στο βουνό, ένας γιατρός του ΔΣΕ κατέγραφε ήδη από το 1947 μια πρόταση για την Υγεία στην Ελεύθερη Ελλάδα. Και αυτό κάνει το ντοκουμέντο ξεχωριστό, αφού δεν μιλά μόνο για την περίθαλψη των τραυματιών του πολέμου, αλλά «με το βλέμμα στο αύριο», για την Υγεία του λαού συνολικά, οργανωμένη με επιστημονικό σχέδιο, κοινωνική ευθύνη και λαϊκό προσανατολισμό. Για μια Υγεία όπου οι γιατροί - όπως έγραφε ο Γεώργιος Νεδέλκος - θα δουλεύουν «σαν επιστήμονες κι όχι σαν έμποροι». (<https://www.rizospastis.gr/>, 5 Μάη 2026)

Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ, ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΙΩΝΙΑΣ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ

Αύγουστος ο μήνας της Μητέρας του Θεού

Της Δήμητρας Κοζομπόλη

Σύμβουλος Πρεσβείας Α', Αναπληρώτρια Επικεφαλής Αρχής, Πρεσβεία της Ελλάδας στην Πράγα)



Ο Αύγουστος ο αγαπημένος και γλυκύτερος μήνας του έτους, ο μήνας που επισκιάζει με την χάρη του όλους τους μήνες και όλες τις εποχές, κυριαρχείται από την υπέρλαμπρη δόξα της Μητέρας του Θεού, της Υπεραγίας Θεοτόκου.

Η Εκκλησία μας αφιέρωσε τον

αγαπημένο μήνα Αύγουστο στο Πρόσωπο που τιμάται, δοξάζεται και προσκυνείται από τους ευλαβείς πιστούς “μετά τον Θεό, ως Θεό”, “τα Δευτερεία της Τριάδος έχουσα”. Η Γιάτρισσα, η Παντάνασσα, η Βατοπαιδινή, η Γλυκοφιλούσα, η Γοργοϋπήκοος, η Γαλακτοτροφούσα, η Οδηγήτρια, η Τριχερούσα, η Παραμυθία, η Γερόντισσα, η Χρυσολέοντισσα, η Προυσιώτισσα, η Ιεροσολυμίτισσα, η Μεγαλόχαρη, η Εκατονταπυλιανή, η Ευαγγελίστρια και κάθε Παναγιά σε κάθε στεριά και νησί της ελληνικής γης, τις πρώτες δύο εβδομάδες του Αυγούστου ακούει τις Μικρές και Μεγάλες παρακλήσεις των πιστών που συμπυκνώνουν ικεσία, δοξολογία, κατάνυξη, έλεος, μετάνοια, παράκληση, ελπίδα σωτηρίας.

Στις 14 και 15 του μηνός, μεσούντος του μήνα, πάνω στην κορύφωση

της αυγουσιτιάτικης ομορφιάς, κορυφώνεται και η γιορτή προς το πρόσωπο της γλυκιάς Μάνας του Θεού. Η πιστοί συγκεντρώνονται στις Εκκλησίες για να γιορτάσουν την Μετάσταση της Θεοτόκου, την ενσώματη αναχώρησή Της στους ουρανούς, αλλιώς την Κοίμησή της. Και είναι Μετάσταση ή Κοίμηση γιατί το πάναγνο Θεομητορικό Σώμα που φιλοξένησε τον ίδιο τον Θεό, τον ίδιο τον ποιητή και Σωτήρα του Κόσμου, ήταν αδύνατο να γνωρίσει φθορά, να γνωρίσει θάνατο όπως οι θνητοί του κόσμου. Το άσπιλο σώμα της Παναγίας, μετέστη, (μεταφέρθηκε) άφθαρτο στους ουρανούς. Γι’ αυτό και ο Τάφος Της στην Γεθσημανή ουδέποτε φιλοξένησε λείψανο. Ήταν, είναι και παραμένει κενός.

Νενίκηνται της φύσεως οι όροι, εν Συ Παρθένε Άχραντε (=οι φυσικοί



κανόνες καταρρίπτονται σε ό,τι σε αφορά Εσένα και την ζωή Σου, αμόλυντε Παρθένη). Πόσο αληθινά και εμπνευσμένα τα λόγια του τροπαρίου της Κοιμήσεως!

Εν τη Γεννήσει την παρθενίαν εφύλαξας, εν τη κοιμήσει τον κόσμον ου κατέλειπες Θεοτόκε, ψάλλουν οι ιεροφάτες και μήπως δεν είναι αλήθεια; Πότε εγκατέλειψε την αγαπημένη της Ελλάδα, η αγαπημένη Μητέρα του Θεού! Ποτέ! Γονατιστή με ματωμένα γόνατα παρακαλεί τον υιό Της να εισακούσει τις ικεσίες των Ορθοδόξων για γρήγορη ίαση, για παρηγορία από τις θλίψεις, για ανακούφιση από τις στενοχωρίες της ζωής, για συμπαράσταση στις τεθλιμμένες ψυχές, για ανάπαυση από τα ατελείωτα βάσανα, για στήριξη στον καθημερινό προσωπικό αγώνα. Ποτέ, καμία ψυχή δεν προδόθηκε, πλησιάζοντας με κάποια ικεσία, την Βασίλισσα των Ουρανών και της Γης. Αμέτρητες οι μαρτυρίες, αμέτρητα και τα θαυμαστά γεγονότα της αγάπης Της!

Στις 23 Αυγούστου η Εκκλησία, εννέα ημέρες από την Κοίμηση, τιμά την Απόδοση της γιορτής και στις 31 Αυγούστου εορτάζεται η Κατάθεση της Τιμίας Ζώνης Της Παναγίας. Έτσι ολόκληρος ο μήνας Αύγουστος είναι αφιερωμένος στο αγαπημένο πρόσωπο της Παναγίας, της Μάνας που πονάει μαζί με όλες τις Μάνες και της Παρθένου που σκεπάζει με την προστασία Της όλες τις ανύπανδρες κοπέλες απαντού της γης.

Η άβυσσος της αγάπης της Μητέρας του Θεού, κατά τρόπο αξιοθαύμαστο,

ξεπερνάει τα όρια των Ορθοδόξων και περιλαμβάνει μέσα της όλα τα πλάσματα του Θεού που βρίσκονται σε δυσκολία. Δεν είναι λίγα τα καταγεγραμμένα θαύματα της Παναγίας μας απέναντι σε μουσουλμάνους και μουσουλμένες που την παρακάλεσαν απελπισμένοι μέσα στην δυσκολία τους, με πίστη όμως για την δύναμη της μεσιτείας Της. Άλλοι για να θεραπευθούν από μια δύσκολη ασθένεια, άλλοι για να σωθεί το άρρωστο παιδί τους, άλλοι για να αποκτήσουν το παιδί που δεν ερχόταν με προσπάθειες των γιατρών. Και η Παναγία μας δεν κάνει διάκριση. Παρακαλεί και μεσιτεύει με δάκρυα στα μάτια για όλους, σπλαχνιζόμενη τους πάντες, Ορθοδόξους και μη. Γνωρίζει από πόνο γιατί και Εκείνη πόνεσε βλέποντας τον Υιό Της να δίδεται αδικώς, καταλήγοντας σε ατιμωτικό θάνατο.

Παναγία και Ρωμιοσύνη, αξίες αιώνιες, άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους.

Στις 15 Αυγούστου 2010 μετά από δεκαετίες εικωφαντικής σιωπής, πατριαρχούτος του Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου, λειτουργήθηκε και πάλι η Παναγία Σουμελά στην Τραπεζούντα του Πόντου. Ήταν μία μεγάλη επιτυχία και μία μεγάλη τιμή σε έναν τόπο με έντονες μνήμες μαρτυρικού ελληνισμού.

Φέτος η Θεία Λειτουργία της 15ης Αυγούστου δεν πραγματοποιήθηκε στην Παναγία Σουμελά. Αντιθέτως επετράπη για τις 23 Αυγούστου κατά την

της παρουσίας και ιστορίας του στα ευλογημένα μέρη του Πόντου, στέκει βωβό ή αντηχεί ιερές μελωδίες αναλόγως με τις αποφάσεις της χώρας που το φιλοξενεί. Και η Ρωμιοσύνη υπομένει όλες τις καταστάσεις στωικά, αιώνες τώρα, γνωρίζοντας καλά από καρτερική υπομονή. Αλλά και η σεμνή και ταπεινή Παναγία τα υπομένει όλα, συγχωρώντας τα εμπόδια, παραβλέποντας τα προσκόμματα, τις δυσκολίες και τις αδικίες, όπως κάποτε ο Υιός Της συγχωρούσε τους δικούς Του εχθρούς και τους δικούς του διώκτες. Παρά τις δυσκολίες, η Παναγία Σουμελά, η Παναγία των Ποντίων, εξακολουθεί να στέκει αγέρωχη, σε έναν αγέρωχο και πονεμένο τόπο, ελπίζοντας σε καλύτερες ημέρες...

Μέσα στον ευλογημένο μήνα Αύγουστο η Ρωμιοσύνη τιμά με οδύνη αλλά και με σεβασμό απέναντι στην ιστορία Της, την μνήμη της καταστροφής της Σμύρνης. Στις 31 Αυγούστου 1922 (με το παλαιό ημερολόγιο/13 Σεπτεμβρίου με το νέο) οι ένοπλες ομάδες του Κεμάλ Αταρτούκ επιτέθηκαν με ανεπίωτη βία στους Ρωμηούς της Σμύρνης, καίγοντας, λεηλατώντας, καταστρέφοντας ζωές και περιουσίες. Οι Ρωμηοί συνυπήρχαν φιλικά με τους Τούρκους μουσουλμάνους της περιοχής για αιώνες, -όντες γηγενείς του τόπου τους-, συμβάλλοντας στην ευημερία της περιοχής με την ανεπτυγμένη οικονομική τους παρουσία. Η πραγματικότητα αυτή δεν εμπόδισε την ανείπωτη μανία των κεμαλικών



Απόδοση της γιορτής της Κοιμήσεως, αλλά με περιορισμούς ως προς τον αριθμό εισόδου των προσκυνητών. Το μεγάλο Προσκύνημα των Ελλήνων του Πόντου, αναπόσπαστο κομμάτι

εναντίων τους. Η καταστροφή είχε προετοιμασθεί από καιρό και ήταν καλά οργανωμένη.

Ο ελληνισμός όλα αυτά τα έχει αφήσει πίσω του και συνεχίζει την πορεία του

μέσα στην ιστορία του κόσμου. Οι μνήμες ωστόσο παραμένουν χρέος αναπαλλοτρίωτο. Αγαπημένε μήνα Αύγουστε, είσαι

η ελπίδα των γιγίζων ημερών του χειμώνα. Αξιώνέ μας να σε χαϊρόμαστε όπως σου αξίζει! Μέσα στις ομορφιές σου, μέσα στην επουράνιο δόξα της

Παναγίας και μέσα στην μνήμη της αλησμόνητης ιστορίας μας! (Αθήνα, 30.8.2026)

ΚΥΠΡΟΣ ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΕΙΡΑΣ



Το Κυπριακό μοιάζει συχνά σαν κάτι που, από τη μια, νομίζουμε πως το ξέρουμε ήδη κι από την άλλη, λειτουργούμε σαν να μην έχει πια σημασία να το καταλάβουμε, αφού τίποτε δεν φαίνεται να αλλάζει. Ίσως γιατί πονάει. Ίσως γιατί μας το παρέδωσαν έτοιμο, ως μια παγιωμένη υπόθεση, για να μην «χρειαστεί» να τη διαβάσουμε από την αρχή. Ίσως γιατί κάθε φάση του έκλεινε βιαστικά, σκεπάζοντας την προηγούμενη αντί να τη φωτίσει.

Τα άρθρα που ακολουθούν επιχειρούν κάτι απλό: να βάλουν τα γεγονότα σε μια καθαρή σειρά και να τα κοιτάξουν από απόσταση. Όχι μόνο για το τι έγινε και πότε, αλλά κυρίως για το σε ποια κατάσταση βρήκε κάθε ιστορική φάση την ίδια την κοινωνία της Κύπρου· πώς άλλαζαν οι φόβοι, οι προσδοκίες και οι ισορροπίες.

Μέρος 1 - Από την αποικιοκρατία στον «εθνικό στόχο»

Παρά το γεγονός ότι τα πρώτα στοιχεία ανθρώπινης παρουσίας στην Κύπρο καταγράφονται ήδη από τη νεολιθική εποχή (6000 π.Χ.), ενιαίο και ανεξάρτητο κυπριακό κράτος γεννήθηκε μόλις το 1960 — και κράτησε μόλις δεκατέσσερα χρόνια. Αν δεν έχει κανείς αυτό το στοιχείο στο μυαλό του, δύσκολα μπορεί να καταλάβει τη στάση και τις αντιδράσεις της κυπριακής κοινωνίας απέναντι στο κράτος και τους θεσμούς του.

Επιπλέον, για να καταλάβουμε γιατί το κυπριακό κράτος γεννήθηκε με ενσωματωμένες αδυναμίες, χρειάζεται να κοιτάξουμε λίγο πιο πίσω από το 1960. Όχι για μια γενική ιστορική αναδρομή, αλλά για να δούμε μέσα σε ποια πολιτική εμπειρία —ή μάλλον απουσία πολιτικής εμπειρίας— διαμορφώθηκε η κυπριακή κοινωνία πριν αποκτήσει, για πρώτη φορά, δικό της κράτος.

Η Κύπρος και η άφιξη των Βρετανών
Η εμπειρία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην Κύπρο δεν είναι ίδια με εκείνη στον ελλαδικό χώρο. Ξεινά αργότερα και τελειώνει πολύ αργότερα. Όταν στην Ελλάδα έχει ήδη συγκροτηθεί ανεξάρτητο κράτος, η Κύπρος παραμένει οθωμανική επαρχία —μέρος μιας αυτοκρατορίας που όμως, βρίσκεται πια σε παρακμή. Μετά τον ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1877–78, οι Οθωμανοί βρέθηκαν υπό έντονη διεθνή πίεση. Ως αντάλλαγμα για τη στήριξη που αναζητήσαν από τη Βρετανική Αυτοκρατορία, παραχώρησαν στους Βρετανούς τη διοίκηση της Κύπρου, διατηρώντας τυπικά, μόνον, την κυριαρχία. Στην πράξη, οι Βρετανοί ανέλαβαν πλήρως τον έλεγχο του νησιού· η Κύπρος τους ενδιέφερε στρατηγικά: βρίσκεται σε κομβικό σημείο της Ανατολικής Μεσογείου, κοντά στη Μέση Ανατολή και στους δρόμους προς την Ινδία. Μόλις το 1925, η Βρετανία προσάρτησε επίσημα την Κύπρο, καθιστώντας την αποικία του Στέμματος. Από εκείνη τη στιγμή, η Κύπρος έπαψε να διοικείται από μια παραδοσιακή αυτοκρατορική εξουσία και μπήκε σε ένα αποικιακό σύστημα δυτικού τύπου — μια αλλαγή που θα επηρέαζε βαθιά την πολιτική της εξέλιξη.

Η αποικιακή διοίκηση και η πολιτικοποίηση των κοινοτήτων
Η βρετανική διοίκηση έφερε στην Κύπρο σύγχρονους θεσμούς: δημόσια διοίκηση, δικαστήρια, εκπαίδευση, φορολογικό σύστημα. Αυτές οι

αλλαγές βελτίωσαν ορισμένες πτυχές της καθημερινής ζωής, συνοδευτήκαν, όμως, από μια βασική στρατηγική: οι Βρετανοί δεν προσπάθησαν να διαμορφώσουν μια κοινή πολιτική ταυτότητα για τους κατοίκους του νησιού. Αντίθετα, οργάνωσαν τη διοίκηση διακρίνοντας με απόλυτο τρόπο τις δύο κοινότητες. Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι αντιμετωπιζόνταν ως ξεχωριστά σύνολα, με διαφορετική εκπροσώπηση και διαφορετικά κανάλια επικοινωνίας με την αποικιακή εξουσία.

Αυτή η πρακτική δεν ήταν τυχαία. Ήταν κλασική αποικιακή πολιτική της Βρετανικής Αυτοκρατορίας: η διαχείριση της διαφοράς θεωρούνταν πιο ασφαλής από την καλλιέργεια ενός κοινού πολιτικού χώρου που θα μπορούσε να διεκδικήσει αυτονομία ή ανεξαρτησία. Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι θρησκευτικές και πολιτισμικές διαφορές άρχισαν σταδιακά να αποκτούν πολιτικό περιεχόμενο. Οι κοινότητες δεν έμαθαν να λειτουργούν μαζί μέσα από θεσμούς, αλλά να διαπραγματεύονται χωριστά με την εξουσία.

Αυτό δεν σημαίνει ότι επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δεν υπήρχαν διαφορές ανάμεσα στους κατοίκους της Κύπρου. Υπήρχαν, αλλά είχαν κυρίως θρησκευτικό χαρακτήρα και μάλιστα ήπιο και δεν μεταφράζονταν σε πολιτική αντιπαράθεση. Οι μουσουλμάνοι είχαν προνόμια έναντι των χριστιανών, όμως η οθωμανική εξουσία βρισκόταν έξω από την κοινωνία χωρίς να περνά μέσα από θεσμούς όπου οι κοινότητες θα έπρεπε να συνυπάρξουν ή να ανταγωνιστούν πολιτικά. Με την έλευση των Βρετανών και την εισαγωγή θεσμών περιορισμένης πολιτικής εκπροσώπησης, μέσα στους οποίους οι κοινότητες συμμετείχαν χωριστά, αυτή η παλιά διαφορά μεταφέρθηκε στο πεδίο της πολιτικής και άρχισε να καθορίζει το μέλλον του νησιού.

Στο ίδιο διάστημα, η εκπαίδευση

λειτουργήσε ως βασιικός φορέας εθνικών αφηγήσεων. Τα σχολεία των Ελληνοκυπρίων ενίσχυαν τη σύνδεση με την Ελλάδα, ενώ τα σχολεία των Τουρκοκυπρίων τη σύνδεση με τον τουρκικό κόσμο. Η αποικιακή διοίκηση ανέχθηκε —και συχνά διευκόλυνε— αυτή τη διαδικασία, όχι από αδιαφορία, αλλά επειδή δεν απειλούσε τον έλεγχο της και, αντιθέτως, τον καθιστούσε ευκολότερο. Έτσι, πριν ακόμη τεθεί το ζήτημα της ανεξαρτησίας, είχε ήδη διαμορφωθεί μια κοινωνία όπου οι πολιτικές προσδοκίες των δύο κοινοτήτων κινούνταν σε διαφορετικές κατευθύνσεις.

Αυτή η... κληρονομιά θα αποδειχθεί καθοριστική αργότερα. Όταν θα έρθει η στιγμή να συζητηθεί το μέλλον της Κύπρου, δεν θα υπάρχει ένα κοινό πολιτικό σημείο εκκίνησης. Θα υπάρχουν δύο διαφορετικές αγωνίες, δύο διαφορετικά οράματα και μια αποικιακή εμπειρία που διδάζε τον διαχωρισμό, όχι τη συνύπαρξη.

Η Ένωση: ένα αίτημα χωρίς πολιτικό σχέδιο

Η σχέση των Ελληνοκυπρίων με τον ελληνικό κόσμο δεν γεννήθηκε τον 20ό αιώνα. Ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα, και ιδιαίτερα την περίοδο της Ελληνικής επανάστασης, υπήρχε ισχυρή θρησκευτική και πολιτισμική

ταύτιση. Οι Ελληνοκύπριοι ένωσαν μέρος του ίδιου κόσμου με τους υπόλοιπους Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και πλήρωσαν βαρύ τίμημα γι' αυτό, με διώξεις και εκτελέσεις. Το ελληνικό κράτος, όμως, βρισκόταν τότε στα πρώτα του βήματα και η Κύπρος δεν θα μπορούσε να αποτελεί αντικείμενο κάποιας συγκεκριμένης κρατικής διεκδίκησης. Το αίτημα της Ένωσης, ως ξεκάθαρος πολιτικός στόχος, διαμορφώνεται σταδιακά πολύ αργότερα, κυρίως τον 20ό αιώνα, μέσα στο πλαίσιο της βρετανικής αποικιοκρατίας και της ανόδου των εθνικισμών. Για μεγάλο μέρος της ελληνοκυπριακής κοινωνίας, η Ένωση παρουσιάστηκε ως η φυσική απάντηση στην αποικιακή κυριαρχία: ένας τρόπος απελευθέρωσης και ένταξης σε ένα εθνικό κράτος με το οποίο υπήρχε ήδη ισχυρός δεσμός. Η ιδέα αυτή απέκτησε μαζικό χαρακτήρα και σταδιακά κυριάρχησε στην πολιτική σκέψη της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Για τους Τουρκοκύπριους, όμως, η ίδια ιδέα είχε εντελώς διαφορετικό νόημα. Η Ένωση με την Ελλάδα δεν εκλαμβάνονταν ως ουδέτερη πολιτική επιλογή, αλλά ως απειλή για την ασφάλεια, τα δικαιώματα και την ίδια την παρουσία τους στο νησί. Στην

αρχή, η τουρκοκυπριακή στάση δεν ήταν επιθετική ούτε συγκροτημένη με κάποιο εθνικό σχέδιο και με αναφορά στην Τουρκία. Οι Τουρκοκύπριοι είχαν ισχυρή αίσθηση διαφοράς σε σχέση με τους Ελληνοκύπριους, χωρίς όμως αυτή να έχει ακόμη μετατραπεί σε συγκροτημένη εθνική ταυτότητα. Η ιδέα της διπλής ένωσης δεν απέκτησε ποτέ μαζική κοινωνική δυναμική. Αντίθετα, η διχοτόμηση άρχισε να προβάλλει σταδιακά ως πρακτική απάντηση στον φόβο που γεννούσε το ενδεχόμενο της Ένωσης με την Ελλάδα — μια επιλογή που αργότερα υιοθετήθηκε και ενισχύθηκε από την Τουρκία ως κρατική στρατηγική.

Συχνά αναφέρεται το ελληνοκυπριακό δημοψήφισμα του 1950 ως απόδειξη καθολικής βούλησης υπέρ της Ένωσης, ακόμη και με τη συμμετοχή Τουρκοκυπρίων. Πρέπει όμως εδώ να γίνει κατανοητό πως το δημοψήφισμα δεν ήταν επίσημη, κρατική διαδικασία, αλλά πρωτοβουλία της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας και αφορούσε σχεδόν αποκλειστικά την ελληνοκυπριακή κοινότητα. Η συμμετοχή Τουρκοκυπρίων ήταν ελάχιστη και ατομική και δεν εξέφραζε συλλογική κοινοτική θέση. Δεν υπήρξε ποτέ δικαιοσυνη συναινέση υπέρ της Ένωσης.

ΑΦΡΟΚΥΠΡΙΟΙ: ΜΙΑ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΓΝΩΣΤΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΙ ΛΕΕΙ Η ΕΡΕΥΝΑ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ

Οι Αφροκύπριοι είναι άνθρωποι αφρικανικής καταγωγής των οποίων οι οικογενειακές ρίζες στην Κύπρο πηγαίνουν πίσω πολλές γενιές. Δεν πρόκειται απλώς για πρόσφατους μετανάστες ή φοιτητές από αφρικανικές χώρες, αλλά για οικογένειες που αποτελούν μέρος της ιστορίας του τόπου.



Η ιστορική παρουσία στην Κύπρο

Η παρουσία ανθρώπων αφρικανικής προέλευσης στην Κύπρο τεκμηριώνεται ιστορικά σε διάφορες περιόδους, με την ισχυρότερη τεκμηρίωση για τους προγόνους των σημερινών Αφροκυπρίων να αφορά κυρίως την Οθωμανική περίοδο. Προγενέστερα, κατά τη Φραγκική και Ενετική περίοδο, η Κύπρος συμμετείχε επίσης σε ευρύτερα μεσογειακά εμπορικά και δουλεμπορικά δίκτυα, όμως η τεκμηρίωση για συνεχή κοινότητα είναι πιο περιορισμένη.

Πώς έφτασαν στο νησί

Οι αφίξεις αυτές δεν είχαν όλες την ίδια μορφή. Άνθρωποι αφρικανικής καταγωγής έφτασαν στην Κύπρο ως σκλάβοι, εργάτες, υπηρέτες, στρατιώτες, κατάδικοι ή μέσα από

άλλες διαδρομές μετακίνησης που συνέδεαν το νησί με την Ανατολική Μεσόγειο, την Αίγυπτο και άλλες περιοχές της Αφρικής.

Από την εγκατάσταση στην αφομοίωση. Με το πέρασμα των χρόνων, αρριετοί από αυτούς τους ανθρώπους εγκαταστάθηκαν μόνιμα στην Κύπρο, δημιουργώντας οικογένειες και εντάχθηκαν στις τοπικές κοινωνίες. Οι απόγονοί τους μίλησαν τις γλώσσες και τις διαλέκτους του τόπου, εργάστηκαν, έζησαν στις κοινότητες και διαμόρφωσαν μια ταυτότητα που είναι ταυτόχρονα κυπριακή και συνδεδεμένη με αφρικανικές ρίζες.

Μέρος και των δύο κοινοτήτων

Η ιστορία των Αφροκυπρίων δεν περιορίζεται σε μία πλευρά της κυπριακής κοινωνίας. Σύγχρονες

καταγραφές αναφέρουν ότι Αφροκύπριοι ανήκουν τόσο στην ελληνοκυπριακή όσο και στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, με διαφορετικές γλώσσες, θρησκευτικές παραδόσεις και οικογενειακές διαδρομές.

Μια ιστορία που έμεινε στο περιθώριο

Παρότι η παρουσία τους στο νησί είναι ιστορικά υπαρκτή, οι Αφροκύπριοι παραμένουν σε μεγάλο βαθμό απόντες από τη δημόσια συζήτηση, τα σχολικά βιβλία και την επίσημη αφήγηση για την Κύπρο. Η ιστορία του τόπου συχνά παρουσιάζεται μέσα από το δίπολο Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, αφήνοντας λιγότερο χώρο για μικρότερες κοινότητες και σύνθετες ταυτότητες.

Η σημασία των οικογενειακών μαρτυριών

Οι μαρτυρίες οικογενειών έχουν ιδιαίτερη αξία, γιατί μπορούν να φωτίσουν όσα δεν καταγράφονται εύκολα στα επίσημα αρχεία. Ονόματα, τόποι εγκατάστασης, επαγγέλματα, γάμοι, φωτογραφίες, προφορικές ιστορίες και οικογενειακές μνήμες μπορούν να βοηθήσουν ώστε αυτή η ιστορία να γίνει πιο συγκεκριμένη και πιο ανθρώπινη.

Όχι απλουστεύσεις, αλλά έρευνα

Είναι σημαντικό το θέμα να προσεγγίζεται με σεβασμό και ακρίβεια. Δεν έφτασαν όλοι οι άνθρωποι αφρικανικής καταγωγής στην Κύπρο με τον ίδιο τρόπο, ούτε όλες οι οικογένειες έχουν την ίδια ιστορική διαδρομή. Η δουλειά υπήρξε μέρος αυτής της ιστορίας, αλλά δεν εξηγεί μόνη της όλες τις περιπτώσεις. Γι' αυτό χρειάζεται έρευνα, διασταύρωση και προσεκτική καταγραφή.

Ένα κομμάτι της πολυπολιτισμικής Κύπρου

Η ιστορία των Αφροκυπρίων μας θυμίζει ότι η Κύπρος υπήρξε για αιώνες σταυροδρόμι ανθρώπων, αυτοκρατοριών, εμπορίου και μετακινήσεων. Η κυπριακή ταυτότητα δεν είναι μονοδιάστατη. Περιλαμβάνει πολλές διαδρομές, πολλές μνήμες και πολλές οικογένειες που έγιναν μέρος του νησιού μέσα από διαφορετικούς δρόμους.

Πού μπορεί να φάξει κάποιος περισσότερα

Όποιος θέλει να τεκμηριώσει, να εντυπώσει και να μάθει περισσότερα μπορεί να ξεκινήσει από τη μελέτη του ιστορικού Ronald C. Jennings για τους μαύρους σκλάβους και τους ελεύθερους μαύρους στην Οθωμανική Κύπρο, από τα αρχεία και τα δημοσιεύματα του CVAR / Ιδρύματος Κώστα και Ρίτας

Σεβέρη για τη δουλειά στην Κύπρο, καθώς και από τις σύγχρονες έρευνες της Serap Kanay και του Umut Ozkaleli για τους Αφροκύπριους, τον ρατσισμό, το colourism και τη μαύρη κυπριακή ταυτότητα. Πολύτιμες είναι επίσης οι οικογενειακές μαρτυρίες, τα κοινοτικά αρχεία, τα παλιά δημοτολόγια, τα οθωμανικά δικαστικά αρχεία και οι φωτογραφικές συλλογές οικογενειών που διατηρούν μνήμες αυτής της καταγωγής.

Αφροκύπριοι αποτελούν μέρος της ιστορίας του νησιού εδώ και αιώνες. Οι πρώτες αφρικανικής καταγωγής κοινότητες εμφανίστηκαν κυρίως κατά τη Λουζινιανή, Ενετική και ιδιαίτερα την Οθωμανική περίοδο, όταν άνθρωποι από την Αφρική έφτασαν στην Κύπρο με διάφορους τρόπους.

Με το πέρασμα των γενεών, πολλοί εγκαταστάθηκαν μόνιμα, δημιούργησαν οικογένειες, μίλησαν την κυπριακή διάλεκτο και έγιναν αναπόσπαστο κομμάτι της κυπριακής κοινωνίας.

Σήμερα, οι απόγονοί τους αποτελούν μια ζωντανή πτυχή της πολυπολιτισμικής ιστορίας της Κύπρου, διατηρώντας την κυπριακή τους ταυτότητα και τις οικογενειακές τους παραδόσεις.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ-ΚΙΚΙΤΣΑΣ (1931-2026)

Με μεγάλη θλίψη και σεβασμό αποχαιρετά τον σύντροφο Κώστα Πρωτόπαπα-Κικίτσα η Λέσχη Φίλων του ΚΚΕ στην Τσεχία.

Ο σ. Κώστας γεννήθηκε το 1931, γιος αγωνιστών της ΕΑΜικής Αντίστασης και του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας. Το 1946 εξαιτίας των διωγμών και του οργίου τρομοκρατίας από το αστικό κράτος βρήκε καταφύγιο στο Μπούλκες της Γιουγκοσλαβίας. Το 1952 φτάνει στην Τσεχοσλοβακία, εργάστηκε στον κλάδο των κατασκευών, έκανε οικογένεια και έζησε στην πόλη Σούμπερι. Είχε τιμηθεί αρκετές φορές με βραβεύσεις και παράσημα σαν πρωτοπόρος στην δουλειά του. Έζησε για πάνω από 30 χρόνια στην πολιτική προσφυγιά, ενώ μέχρι τα τέλη του 70 το

ελληνικό κράτος δεν του επέτρεπε να μπει στην χώρα και του είχε αφαιρέσει την υπηκοότητα την οποία τελικά, όπως κι άλλοι αγωνιστές, κατάφερε να αποκτήσει μόλις τη δεκαετία του 80.

Σε όλη του την ζωή έμεινε πιστός στο ΚΚΕ και το στήριζε σταθερά, σε όλες τις περιόδους, σε κάθε δυσκολία. Πάντα είχε έγνοια και παρακολουθούσε τους εργατικούς λαϊκούς αγώνες στην Ελλάδα', έδειχνε ενδιαφέρον για την πείρα από τους αγώνες της ΕΑΜικής αντίστασης και του ΔΣΕ. Μέχρι και τα τελευταία χρόνια και παρά το προχωρημένο της ηλικίας του συνέχιζε να συμμετέχει σε εκδηλώσεις και δραστηριότητες του μεταναστευτικού κινήματος στην Τσεχία και της Ελληνικής Κοινότητας.



Η Λέσχη Φίλων του ΚΚΕ στην Τσεχία εκφράζει τα πιο θερμά της συλλυπητήρια στην οικογένειά του, στα παιδιά του Σύλβα και Θεοφάνη, στους οικείους του. Θα μας λείπεις σύντροφε Κώστα... Εμείς θα συνεχίσουμε στα δικά σου βήματα. Καλό σου ταξίδι... Στην μνήμη του σαν πρώτη δόση προσφέρουμε στο ΚΚΕ το ποσό των 100 ευρώ. (902.gr)



Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΡΑΓΑΣ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΑ ΤΟΝ ΚΩΣΤΑ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ-ΚΙΚΙΤΣΑ (1931-2026) ΚΑΛΟ ΤΑΞΙΔΙ, ΚΩΣΤΑ...

Ο Κώστας ήταν δραστήριο μέλος της ΕΚ Πράγας εάν και ζούσε στην πόλη Σούμπερκ. Ήταν πάντα παρόν σε όλες τις σημαντικές εκδηλώσεις της Κοινότητάς μας: στις Εθνικές Γιορτές της 25ης Μαρτίου και 28ης Οκτωβρίου, στους εορτασμούς των επετείων της ΕΠΟΝ και της Εθνικής Αντίστασης ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-ΕΠΟΝ, του ΔΣΕ, της πολιτικής προσφυγιάς, στις συναυλίες που οργανώναμε, στις εκδρομές για τους συνταξιούχους, μαζί μας ήταν και στην Ουγγαρία, στη Βουδαπέστη και στο χωριό Μπελογιάννη, μαζί μας ήταν και στις διακοπές για συνταξιούχους στον Έβρο, στις Φέρες.

Δεν έλειπε ο Κώστας από καμιά εκδήλωση εάν και για να φτάσει στην ώρα του στην Πράγα, έπρεπε να πάρει το πιο πρωινό τραίνο χειμώνα-καλοκαίρι από το Σούμπερκ.

Γιος αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης και του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, πάνω από 30 χρόνια στην πολιτική προσφυγιά, είχε πάντα την Ελλάδα μέσα του. Ήταν ένας περφηανός Έλληνας. Μετά την πτώση της Χούντας στην Ελλάδα και όταν επιτράπηκε ο επαναπατρισμός των ελλήνων πολιτικών προσφύγων του εμφυλίου πολέμου, ήταν από τους πρώτους που πήγε στην Ελλάδα και

έκανε ένα χρόνο για να αποικαταστήσει την ιθαγένειά του διότι οι αρχές είχανε σβήσει από τα χαρτιά τους όλη την οικογένειά του εάν και ο ίδιος είχε γεννηθεί στην Ελλάδα το 1931. Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων τελικά δεν επαναπατρίστηκε και έμεινε στην πόλη Σούμπερκ ως Έλληνας πολίτης. Εκεί σπούδασε, εργάστηκε, έκανε οικογένεια.

Στην οικογένειά του, στα παιδιά του Σύλβα και Θεοφάνη, τα πιο θερμά συλλυπητήριά μας!

Θα μας λείπεις, Κώστα... Καλό σου ταξίδι...

Στιγμιότυπα από τη ζωή του Κώστα σε διάφορες εκδηλώσεις της ΕΚ Πράγας.





ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΙΑΛΑΣ (1950-1926)



Το Διοικητικό Συμβούλιο και τα μέλη της Ελληνικής Κοινότητας Πράγας αποχαιρετά με μεγάλη θλίψη τον αγαπημένο μας φίλο Χρήστο Μπιάλα ο οποίος 'έφυγε' από τη ζωή στις 20 Αυγούστου 2026 σε ηλικία 76 ετών.

Ο Χρήστος γεννήθηκε το 1950 στην πόλη Κρνοβ. Οι γονείς του ήταν μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας οι οποίοι, με την υποχώρηση του ΔΣΕ τον Αύγουστο το 1949, φιλοξενήθηκαν με χιλιάδες άλλους έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες του εμφυλίου πολέμου στην Τσεχοσλοβακία. Μετά από σύντομη εγκατάσταση στην πόλη Jindřichov της Σιλεσίας, η οικογένειά του μετακομίζει στην πόλη Κρνοβ, όπου ο Χρήστος τελειώνει το Δημοτικό Σχολείο με υποχρεωτικά μαθήματα ελληνικής γλώσσας. Το 1968 ήταν μαθητής στη Δευτεροβάθμια Βιομηχανική Σχολή στην Οπάβα. Στη συνέχεια εργάζεται σε κατασκευαστικές εταιρίες στην Όπαβα, Οστράβα και Κρνοβ μέχρι την συνταξιοδότησή του. Λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων δεν επαναπατρίστηκε αλλά συχνά πήγαινε στην Ελλάδα. Στην Τσεχία αφιέρωνε όλον τον ελεύθερο του χρόνο στην προώθηση και προβολή της πατρίδας του Ελλάδας.

Ο Χρήστος διετέλεσε Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Ελληνικών Κοινοτήτων στην Τσεχία πάνω από 20 χρόνια, με έδρα την πόλη Κρνοβ. Ήταν ένας από τους ιδρυτές της Ελληνικής Κοινότητας Κρνοβ-Πόλης και του καλλιτεχνικού συγκροτήματος της Κοινότητας. Όλα αυτά τα χρόνια τα αφιέρωσε στους Έλληνες πρώην πολιτικούς πρόσφυγες, στα παιδιά και εγγόνια τους για να κρατήσουν την αγάπη τους για την πατρίδα τους Ελλάδα, για να μείνουν Έλληνες. Κατά τη διάρκεια της Προεδρίας του, με τη δική του συμβουλή και συμβολή βελτιώθηκαν και δημιουργήθηκαν νέα καλλιτεχνικά συγκροτήματα για μικρούς και μεγάλους, οργανώθηκαν καλύτερα τα μαθήματα διδασκαλίας ελληνικής γλώσσας σε όλες τις Ελληνικές Κοινότητες, ο ίδιος προσωπικά έδινε μεγάλη σημασία στους εορτασμούς των εθνικών επετείων μας, στις επετείους από τον ερχομό των ελλήνων πολιτικών προσφύγων στην Τσεχοσλοβακία κάθε πέντε χρόνια, στην έκδοση βιβλίων και άλλου υλικού, στη διοργάνωση εκθέσεων φωτογραφιών σχετικά με

την ιστορία των ελλήνων πολιτικών προσφύγων στην Τσεχοσλοβακία/ Τσεχία. Με μεγάλη αγάπη φρόντιζε τους πρώην αγωνιστές της ΕΑΜικής Εθνικής Αντίστασης και τους μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, τους γέροντες και υπερήλικους οργανώνοντας και επιβλέποντας τις καθιερωμένες ετήσιες συναντήσεις συνταξιούχων. Ενθάρρυνε και πολλές φορές επέμενε όλες οι Ελληνικές Κοινότητες στην Τσεχία να οργανώνουν Ελληνικές Ημέρες στις πόλεις τους, να συμμετέχουν ενεργά στα Φεστιβάλ Εθνικών Μειονοτήτων στην Τσεχία, να παίρνουν ενεργό μέρος στις εκδηλώσεις και συναντήσεις με αντιπροσωπίες άλλων εθνικών μειονοτήτων. Υπό τη δική του Προεδρία έγιναν τα αποκαλυπτήρια του μνημείου στους Έλληνες Πολιτικούς Πρόσφυγες στην Τσεχοσλοβακία στο κέντρο της πόλης Κρνοβ. Ο Χρήστος ήταν ένας καλοσυνάτος, σεμνός και δίκαιος άνθρωπος κι έτσι θα τον θυμόμαστε. Καλό ταξίδι, Χρήστο. Η Ελληνική Κοινότητα Πράγας εκφράζει τα πιο θερμά συλλυπητήρια στην οικογένειά του.



ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΚΑΛΟΓΕΡΟΥ ΘΩΜΑ

Πέρασαν 59 χρόνια που ο πολέμαχος πατέρας μας Καλόγερος Θωμάς ιδιολόγος κομμουνιστής έφυγε από τη ζωή μακριά από την πατρίδα του που για αυτή αγωνίστηκε, πάλεψε, μάτωσε. Μετά την Βάρκιζα βασανίστηκε απάνθρωπα από τους ταγματασφαλίτες. Πέθανε το 1967 στην φιλόξενη χώρα της Σοσιαλιστικής Τσεχοσλοβακίας, σημερινή Τσεχία, πολιτικός πρόσφυγας.

Γεννήθηκε το 1905 στο χωριό Εκκλησιές Γρεβενών. Αγωνιστής της ΕΑΜικής Εθνικής Αντίστασης. Αφιέρωσε όλη την ζωή του στην πάλη για το ΚΚΕ. Στάθηκε πάντα πιστός και αταλάντευτος υποστηρικτής και υπερασπιστής των ιδεών και των θέσεων του Κομμουνισμού μέχρι την τελευταία του πνοή. Με το παράδειγμά του μας δείχνει τον δρόμο με τον οποίο ταύτισε τη ζωή του. Με την ατσάλινη πεποίθησή πως αυτός ο κόσμος θα αλλάξει όπως τον οραματίστηκαν ο ίδιος και οι σύντροφοί του.

Προς τιμή του ο γιος του, Καλόγερος Νίκου και ο εγγονός του Οδυσσέας Καλόγερος προσφέρουμε 100 ευρώ

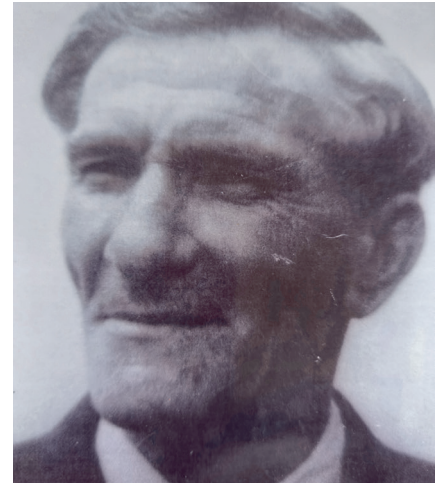
στο περιοδικό 'Καλημέρα', περιοδική έκδοση της ΕΚ Πράγας.

Υ.Γ. Μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας, 12 Φλεβάρη 1945

Η Συμφωνία της Βάρκιζας έγινε στις 12 Φλεβάρη 1945. Το ΚΚΕ έπεσε στην παγίδα και ο ΕΛΑΣ παρέδωσε τα όπλα με τη συμφωνία ότι και οι αντιδραστικές δυνάμεις θα κάνουν το ίδιο. Η συνάντηση του ΚΚΕ με την κυβέρνηση του Παπανδρέου έγινε στην περιοχή της Βάρκιζας στην Αθήνα, στη βίλλα του Κανελλόπουλου και εκεί υπογράφηκε αυτή η συμφωνία. Ο Άρης Βελουχιώτης δεν συμφώνησε. Ο ΕΛΑΣ παρέδωσε τα όπλα και είχε δίκιο.

Η κυβέρνηση του Παπανδρέου δεν κράτησε τον όρκο και μαζί με τους Άγγλους άρχισε το μακελειό και οι εκτελέσεις. Οι ΕΛΑΣίτες οδηγήθηκαν στα Μακρονήσια και έτσι άρχισε ο εμφύλιος πόλεμος το 1946 όταν στις 28 Οκτωβρίου ιδρύθηκε ο Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας (ΔΣΕ), ο οποίος κράτησε από το 1946 μέχρι την υποχώρηση του ΔΣΕ το 1949.

Ο Άρης Βελουχιώτης μετά τη Βάρκιζα



δεν παρέδωσε το όπλο του και μαζί με τον πρωτοπαλικάρο του Τζαβέλα στις 18 Ιουνίου 1945 τραβήξαν προς την Ήπειρο για να περάσουν στην Αλβανία. Δεν πρόλαβαν και στο Φαράγγι του Φαγούς στην Μεσούντα της Άρτας, ο Άρης και ο πρωτοπαλικάρος του Τζαβέλας περικυκλώθηκαν από τον αστικό στρατό πολεμώντας ηρωικά. Πέσαν νεκροί και οι δύο. Οι φασιστές τους έκοψαν τα κεφάλια τους και τα πήγαν στα Τρίκαλα και τα κρεμάσανε στο κέντρο της πόλης στα βουναράδικα. (Του Νίκου Καλογέρου)

ΛΑΚΗΣ ΧΑΛΚΙΑΣ

Σίγησε η δωρική φωνή μιας μεγάλης μουσικής δυναστείας. Έφυγε από τη ζωή ο σπουδαίος Λάκης Χαλκιάς.

«Δεν τραγούδησα απλώς την



Ιστορία· κουβάλησα το βάρος της σαν οικογενειακό χρέος» είχε πει ο Λάκης Χαλκιάς. «Το δημοτικό τραγούδι ήταν το πρώτο μου σχολείο, δηλαδή η δημοτική ποίηση. Αυτή άκουγα από τους δικούς μου, αυτή έμαθα από τους δικούς μου», έχει πει,

εξηγώντας πως οι ήχοι της Ηπείρου αποτέλεσαν τη βάση πάνω στην οποία χτίστηκε ολόκληρη η καλλιτεχνική του διαδρομή. «Ανατράφηκα, μεγάλωσα και γαλουχήθηκα με τα Ηπειρώτικα τραγούδια» είχε πει. «Το κλαρίνο του πατέρα μου Τάσου Χαλκιά αντηχεί μες τα αυτιά μου, στο μυαλό μου, στην ψυχή μου. Στο σπίτι, μωρό στη σαρμανίτσα-μια παραδοσιακή, φορητή ξύλινη κούνια-, άκουγα τις πρόβες που έκαναν ο πατέρας μου με τα αδέρφια του. Για την ακρίβεια είναι δεκαετίες δικές μου στο τραγούδι, αλλά μαζί με αυτά που κουβαλάω από την οικογένειά μου, η ιστορία μας μετράει πάνω από 176 χρόνια συνεχούς παρουσίας!»

Γεννημένος στα Γιάννενα το 1943, ο Λάκης Χαλκιάς μεγάλωσε μέσα στη μουσική παράδοση μιας οικογένειας που το όνομά της έγινε συνώνυμο με το ηπειρώτικο τραγούδι. Γιος του θρυλικού κλαρινίστα Τάσου Χαλκιά, συνέχισε μια παράδοση που είχε ήδη διαμορφωθεί μέσα από πολλές γενιές μουσικών της οικογένειας Χαλκιά.

Όμως ο Λάκης Χαλκιάς δεν υπήρξε

απλώς ένας συνεχιστής. Υπήρξε ένας δημιουργός που κατάφερε να συνομιλήσει με το παρελθόν χωρίς να μείνει φυλακισμένος σε αυτό. Πήρε το δημοτικό τραγούδι, το έκανε γνωστό σε νέες γενιές και παράλληλα άνοιξε δρόμους συνεργαζόμενος με κορυφαίους εκπροσώπους του έντεχνου και λαϊκού τραγουδιού.

Ο ίδιος ο Λάκης Χαλκιάς είχε περιγράψει πολλές φορές τη μουσική όχι ως επάγγελμα, αλλά ως κληρονομιά και ευθύνη. Μεγαλωμένος μέσα στην οικογένεια των Χαλκιάδων, μια από τις σημαντικότερες μουσικές οικογένειες της Ελλάδας, θεωρεί πως το πρώτο του μάθημα δεν ήρθε από κάποιο ωδείο, αλλά από τα βιώματα της παιδικής του ηλικίας.

Από μικρός βρέθηκε μέσα στον κόσμο της μουσικής. Η μαθητεία του δίπλα στον πατέρα του και η επαφή του με την ηπειρώτικη παράδοση διαμόρφωσαν έναν ερμηνευτή που δεν αντιμετώπιζε ποτέ το τραγούδι ως απλή τεχνική. Για τον Λάκη Χαλκιά, κάθε τραγούδι ήταν μια ιστορία. Κάθε στίχος είχε πίσω του

έναν άνθρωπο.

Παίζοντας κιθάρα, μπουζούκι, λαούτο και τζούρα, ο Χαλκιάς έμαθε το δαιδαλώδη λαβύρινθο δίπλα στα ιερά τέρατα της εποχής, από τη Σωτηρία Μπέλλου, και τον Στέλιο Καζαντζίδη, μέχρι τον Βασίλη Τσιτσάνη, τον Γρηγόρη Μπιθικιώτη, τον Γιώργο Ζαμπέτα και τον Μανώλη Αγγελόπουλο. Τα καλοκαίρια, η οικογενειακή κομπανία αλώνιζε την αχανή ελληνική επαρχία. Πανηγύρια, γάμοι, λαϊκές τελετουργίες. Εκεί, πλάι στον Γιώργο Παπασιδέρη, τον Δημήτρη Ζάχο, τον Χρόνη Αηδονίδη, τον Αλέκο Κιτσάκη και τη Δόμνα Σαμίου, ο Λάκης Χαλκιάς αφομοίωσε το δωρικό ήθος του δημοτικού τραγουδιού. Παράλληλα, η μαθητεία του στον Σύλλογο προς Διάδοσιν της Ελληνικής Μουσικής του Σίμωνος Καρά του προσέφερε τη νεοεπιστημονική, βυζαντινή και αρχαιολογική γνώση του ελληνικού μέλους.

Η πολιτική συνείδηση του Λάκη Χαλκιά διαμορφώθηκε νωρίς και αδιαπραγμάτευτα. Στα εφηβικά και νεανικά του χρόνια εντάχθηκε ενεργά στη Νεολαία Λαμπράκη, συμμετέχοντας στους πολιτικούς και κοινωνικούς αγώνες της ταραγμένης δεκαετίας του '60. Αυτή η δράση τον κατέστησε στόχο των διωκτικών αρχών της εποχής. Το 1967, με την επιβολή της στρατιωτικής δικτατορίας, οι διώξεις εντάθηκαν και ο Λάκης Χαλκιάς υποχρεώθηκε να πάρει τον δρόμο της αυτοεξορίας για τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά, προκειμένου να γλιτώσει τη σύλληψη. Αυτή η τετραετής αναγκαστική ξενιτιά υπήρξε το μεγάλο του κοινωνικό και καλλιτεχνικό σχολείο. Εκεί, δουλεύοντας σε ελληνικά κέντρα της διασποράς, συνεργαζόμενος με τον Άντονι Κουίν στο Σακραμέντο για την τηλεοπτική μεταφορά του Ζορμπά, αλλά κυρίως βιώνοντας τον καθημερινό μόχθο και τον νόστο των Ελλήνων της αλλοδαπής, ο Λάκης Χαλκιάς σμίλεψε ακόμη περισσότερο την ταξική του συνείδηση.

«Από τα δέκα μου χρόνια που έφυγα από τα Γιάννενα και ήρθα στην Αθήνα, ήμουν ήδη ένας εσωτερικός μετανάστης. Η φυγή μου στο εξωτερικό το 1967 ήταν απαραίτητη γιατί άρχισαν να με ψάχνουν λόγω των πολιτικών μου πεποιθήσεων. Έζησα

την ξενιτιά στο πετσί μου. Είδα τον Έλληνα να παλεύει με τη νοσταλγία, τη σκληρή δουλειά και το παράπονο» είχε εξομολογηθεί ο μετανάστης που έκανε την προσφυγιά καύσιμο που τροφοδότησε σπουδαίες ερμηνείες.

Όταν ο Λάκης Χαλκιάς επιστρέφει στην Ελλάδα το 1971, η χώρα βράζει κάτω από το καθεστώς της χούντας. Η συνάντησή του με τον συνθέτη Γιάννη Μαρκόπουλο στο ιστορικό Κύτταρο αλλάζει οριστικά τον ρου του μεταπολιτευτικού και έντεχνου τραγουδιού.

Η συνεργασία με τον Μαρκόπουλο γεννά δισκογραφικά μνημεία. Ο Στρατής Θαλασσινός σε ποίηση Γιώργου Σεφέρη, η Θητεία σε στίχους Μάνου Ελευθερίου, ο Θεσσαλικός Κύκλος του Κώστα Βίβρου και, πάνω απ' όλα, οι ιστορικοί Μετανάστες σε στίχους Γιώργου Σκούρτη του 1974 ανατριχιάζουν.

Στη θρυλική Φάμπρικα, ο Λάκης Χαλκιάς γίνεται φωνή και πόνος, μετατρέπεται ο ίδιος στον ανώνυμο εργάτη της βιομηχανικής ζωής όπου είναι μια φωνή στεντόρεια, λαμπερή, με απόλυτη άρθρωση και αξεπέραστα «τσακίσματα» που κουβαλούν την ηπειρώτικη τεχνική, δίνει σάρκα και οστά στο «νούμερο οχτώ».

Η ερμηνεία του δεν διαθέτει ίχνος εύκολου μελοδραματισμού. Είναι κοφτή. Δωρική. Είναι υπερήφανη.

«Όταν μπήκα στο στούντιο να τραγουδήσω τους Μετανάστες, δεν χρειάστηκε να υποκριθώ. Μέσα σε αυτά τα τραγούδια γύρισαν στο μυαλό μου όλα αυτά που είχα γνωρίσει με τη δική μου ξενιτιά στην Αμερική. Ύμνησα τους αγώνες, τους πόθους, τη νοσταλγία και την ατέλειωτη προσμονή των ανθρώπων του μόχθου για την ώρα της επιστροφής» είχε πει ο ίδιος.

Το 1977, η συμμετοχή του στο μνημειώδες έργο Ελεύθεροι Πολιορκημένοι του Διονυσίου Σολωμού, σε μουσική Γιάννη Μαρκόπουλου και δίπλα στον Νίκο Ξυλούρη και την Ειρήνη Παπά, τοποθετεί τον Λάκη Χαλκιά οριστικά στο πάνθεο της ελληνικής μουσικής δημιουργίας. Ο Λάκης Χαλκιάς υπήρξε ένας βαθιά και συνειδητά στρατευμένος καλλιτέχνης στην Αριστερά με τη φωνή του να ακούγεται σε εκδηλώσεις, σκηνές και θέατρα -αλλά και σε απεργίες, πορείες,

επετείους του Πολυτεχνείου και λαϊκές κινητοποιήσεις. Η πολιτική του συμπόρευση με το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (ΚΚΕ) ήταν σταθερή και διαρκής —μάλιστα, το 2007 συμμετείχε ως υποψήφιος βουλευτής με το ψηφοδέλτιο του ΚΚΕ στη Β' Αθηνών. Ιστορική έμεινε η μεγάλη περιοδεία του το καλοκαίρι του 1981 στην Ήπειρο και τη Θεσσαλία, όπου μαζί με τον Μίκη Θεοδωράκη συνοδεύαν τον ηγέτη του ΚΚΕ, Χαρίλαο Φλωράκη, δίνοντας μεγάλες πολιτικές συναυλίες.

Η φωνή του, που έγινε γνωστή μέσα από τραγούδια που μίλησαν για την ξενιτιά, την αγάπη, την απώλεια, τη λεβεντιά και τον αγώνα. Τραγούδια που δεν έμειναν απλώς σε δίσκους, αλλά πέρασαν στη συλλογική μνήμη.

Για τον ίδιο, ωστόσο, η Ήπειρος παρέμενε πάντα η μεγάλη του πατρίδα. Ο ήχος του κλαρίνου, οι βαριές μελωδίες, τα τραγούδια του αποχωρισμού και οι φωνές των ανθρώπων των χωριών δεν ήταν απλώς μουσικά στοιχεία. Ήταν η μνήμη ενός κόσμου που αλλάζει.

«Η παράδοση δεν είναι μουσείο», έχει υποστηρίξει πολλές φορές μέσα από τη διαδρομή του. Είναι κάτι που πρέπει να μεταδίδεται, να αναπνέει και να βρίσκει νέους τρόπους έκφρασης. Αυτή ήταν και η μεγάλη του αποστολή: να κρατήσει το νήμα ενωμένο ανάμεσα στους παλιούς και στους νέους. «Στις νέες γενιές τις δικές μας πρώτα μας μάθαιναν να σεβόμαστε τη δουλειά που κάναμε, να μαθαίνουμε τα τραγούδια σωστά», έχει δηλώσει, υπογραμμίζοντας πως αυτή η πειθαρχία ήταν που κράτησε την παραδοσιακή μουσική αυθεντική».

Ο Λάκης Χαλκιάς αφήνει πίσω του μια πλούσια δισκογραφία και πλούσια καλλιτεχνική παρουσία και επιδραστικότητα με περισσότερες από 2.500 συναυλίες που έδωσε σε πάνω από 45 χώρες ανά τον κόσμο. Ένας καλλιτέχνης υπόδειγμα καλλιτεχνικής, πολιτικής και ανθρώπινης στάσης χαιρετάει τον κόσμο των θνητών ως αυθεντικός Ηπειρώτης πρωτομάστορας που έχτισε το δικό του πολιτισμικό γεφύρι -ανοιχτό σε όλους. Η φωνή του θα αντηχεί στις φάμπρικες, στις απεργιακές πορείες, στα πανηγύρια της Ηπείρου και στις μνήμες της ελληνικής ξενιτιάς για πάντα.



**Αχ, νιάτα: Ο Δημήτρης
Ιακωβίδης στο Σούμπερκ**



ΝΑ ΤΑ ΕΚΑΤΟΣΤΙΣΕΙΣ, ΠΑΥΛΟ!

